

KAITSC

Nº 5/6 1936

KODU

Hind 50 s.

ROSMANN
LITHA

„UUS EESTI“

— on rikkaliku sisuga, pildirohke ja huvitav suur ajaleht.

Eesti juhtivad riigimehed, nimekamad seltskonna tegelased, väljapaistvad ma-
jandusmehed, hariduse ja kultuurielu
juhid, kuulsamad kirjanikud, kunstni-
kud, sportlased jne. jne. avaldavad
oma kirjutusi „UUS EESTI“ veergudel.

„UUS EESTIL“

on palju eri osakondi, kus eriteadlased
valgustavad oma eriala küsimusi kõige
mitmekülgsemalt.

Perenaistele ja kodumajandusele
on „Uus Eestis“ pühendatud eriosa.

„UUS EESTIL“

on rohkel arvul oma kirjasaatjaid välis-
riikides ja igas kodumaa nurgas. Kõik
mis juhtub uudist Eestis või välismaal,
see peegeldub kohe tõetruult „UUS
EESTI“ veergudel.

„UUS EESTI“

on suur, mitmekülgne ja sealjuures
odavam igapäev ilmuv ajaleht. **Vähese
rahaga võite tellida Eesti parima
ajalehe.**

„UUS EESTI“ tellimishinnad on:

	„Uus Eesti“	„Uus Eesti“ koos „Tallinna Postiga“
1 kuu peale	Kr. 1.40	Kr. 1.55
3 „ „ „	3.50	„ 3.95
6 „ „ „	7.—	„ 7.80
1 aasta „ „	13.50	„ 15.—

	„Uus Eesti“ koos „Põllu- majandusega“	„Uus Eesti“ koos „Põllumajanduse“ ja „Tallinna Postiga“
3 kuu peale	Kr. 4.—	Kr. 4.45
6 „ „ „	7.85	„ 8.65
12 „ „ „	15.—	„ 16.50

Tellige endale „Uus Eesti“ veel täna.

A.-S.
TALLINNA LIIMI
 &
KUNSTVÄET.
TEHAS
 end. Tofer
 Tallinn,
 Kadaka tee nr. 8.

Valmistab
 kõrgeväärtuslikku

kondiliimi,
 nahaliimi,
 kondijahu-looma-
 lupja
 fosforhapet 32⁰/₀
 kondijahu-põllu-
 rammu
 lämmastikku — 4⁰/₀,
 fosforhapet — 24⁰/₀.

TOIMETUS:

Tallinnas Kaarli t. 8, kaitseliidu pea-
 staabi ruumes.

Vastutav toimetaja: kolonel J. Maide
 telefon 451-94.

Tegev toimetaja: kapten A. Truuvere
 telefon ametis kv. 156-a,
 kodus 465-01.

Väljaandja: Kaitseliidu peastaap.
 Kaastõõ arvatakse tasu alla, kui sellele
 tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvi-
 tamata ja tagasisaatmiseks markimata
 käsikirju alal ei hoita.

Tegevtoimetaja kõnetunnid teisipäeviti
 ja neljapäeviti kella 10.00—12.00.

*

TALITUS:

Tallinnas Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kella 9—3.
 Telefon 451-89.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/2 a. 3 kr.,
 1/4 a. Kr. 1.50, kuus 50 senti.

Kuulutuste hinnad: 4 üks lehekülj
 teksti ees 50 kr., tekstis 80 kr., teksti
 äärel 40 kr. Väline kaas 80 kr., sise-
 mised 60 kr.

Nr. 5/6

1936

SISUKORD:

A. Truuvere: Meelekindlus viib sihile.
E. J. Voith: Võitle ja võida!
A. Kansa: Kolm põlve.
M. Arak: Naiste osa riiklikus töös.
 — Kuidas hääletada.
A. Kivirähk: Läbi võitluste võidule.
K. Pahl: Iseseisvuse 18. tähipäeval.
E. Jalak: Tagasiwaateid tulevikuks.
J. Viidang: Meie kultuur ja omariiklus.
J. Karusmäe: Laitmatuist eesti pere-
 konnanimedest.
EPa: Meie viimase aja rahvuslikke
 saavutusi.
 —ju.: Massipsühhoosi negatiivsed näh-
 tused.
K. Teder: Kaitseliit õhukaitse teenis-
 tusse!
H. Virit: Ülesandeid laskureile.
 — Kroonikat.
Toomas Kivi: „Sõduritepäev“ Ga Pa's.
A. Tonska: Vanade eestlaste sõjakunsti
 põhjooni.
A. Hinom: Salapärane Tiibet.
 — Lipnik Theodor Wassermanni surm.
 Epsood vabadussõjast.
Balder Jaan: Jäljetult kadunud. Lühijutt.

VÄÄRTMETALLASJADE
 JA
MÄRKIDE TEHAS

ROMAN
TAVAST

Meie maitsekalt väljatöötatud
 ja vastupidavalt kullatud

uued
 vormitunnused

on saadaval:

Kaitseliitlaste tarvete
 laos,

Sõjaväe Majandusühi-
 suse osakondades ja
 erakauplustes.

Tallinn
V. Roosikrantsi tän. 6
Telef. 452-79

Elusloomade, liha- ja
lihasaaduste eksport

EESTI PEEKONI

EKSPORTÜHISUS

S. Roosikrantsi 4-a
Telefon 463-63

G. Malkov-Panin

Metsaeksport

Tallinn, Piiskopi 2
(end. Duglise 2)

Telefon 465-02

o s t a b

propse ja eksport-kuuselaitte

Ar 5567
Kaitse

AR
EESTI
RAHVUS-
RAAMATUKOOL

Kaitse Kodu!

ILMUB 2 KORDA KUUS

Nr. 5/6

Talinnas, laupäeval, 22. veebruaril 1936

XII aastakäik

RIIGIVANEM KONSTANTIN PÄTS

Meelekindlus

viib sihile

Eelolevale meie riikliku iseseisvuse kahek-sateistkümnendale aastapäevale saab osaks olla eriliseks tähtsündmuseks meie riiklikus iseolemises ja rahvuslikus elus. Juba homme algavad need kolm päeva, millal oleme kutsutud oma hallipäise riigivanema, selle elupõlise Eesti tõe ja õiguse eest võitleja ja kõige raskemal aegadel ikka oma rahvaga olnud tubli rahvapoja, Konstantin Pätsi poolt andma otsust, mil on pöördeline kaaluv tähtsus meie tänapäevale, seda rohkem aga tulevikule.

Oleme kaine mõtlemisviisiga ja põhjamaa kargusest karastatud rahvas, kes elu võtab alati mitte niivõrd tunnetega kui mõistusega. Oleme tahtnud ikka ise olla ega ole talunud seda, mis meile on võõras ja mis meid surub. See rahvuslik karakteristlik põhijoon on meie rahvast hoidnud, kannud teda läbi kaugemate ja lähemate võitluste ning on lasknud teda saada ja tõusta jälle enesemäärajaks ja valitsevaks rahvaks. Kui olemegi vahest annud liigselt voli tundeile — siis nüüd on hetk, kus mõistus olgu juhtijaks, raiugu katki umbsõlm ja juhtigu meid tagasi õigesse roopasse.

Meie kogenud riigijuhid tunnevad oma rahvast. Nad teavad meie vankumatut tungi ja tahet olla ikka ja jääda pärisperemeesteks oma isade maal. Rahvahääletamisele esitatud otsusega tahabki meie kaugenägelik riigipea anda riigis uuesti tagasi rahvale kõrgeima võimu, mis praegu kehtiva põhiseadusega oli rahva käest ära libisemas. Esimene põhiseadus oli tolleaegsete võimaluste ja kogemuste produkt, teine aga on ajavaimu sünnitus. Mõlemad nad pörkasid elunõuetega vastollu ning mõranesid. See oli hüpe äärmusest äärmusse, kus vähe arvestati meie olu ja elu. Rahvuskogu poolt loodav uus põhiseadus tahab aga võtta õpiseid, nii häid kui ka halbu, meie senisest riiklikust korraldusest ning luua kaugeleulatava aluse meie edaspidisele olelusele, kus oleks kindlustatud tasakaalustatud riigielu juhtimine ja välditavad võimuliialdamise võimalused, terviklikkust killustavad hõõrumised ja sattumine kahjulike mõjude alla, olgu need siis sisemised või välised. Eienamida ega lääs, vaid kuldne kesketee oma eesti tee. Vastutustundetud käed ja urgitsemised Eestist

eemale. Eesti juhib ise oma saatust. Eestlasele eesti olu ja eesti elu!

Kui eesti vapper malev 16 aasta eest pööris võidukalt vabadussõjast tagasi ning esimest korda pühtises rahvas oma riigi aastapäeva, siis ohkas kogu rahvas rahuldustundes. Täis uhkust oma vaprate poegade kangelasmeelsusest ning tänutundes ja sügavas hardumuses vabadusvõitluse ohvrite mälestuse ees asuti täie innuga ja ilusate lootustega uue iseseisva elu ülesehitamisele. Kahju — nii mitmedki neist lootustist pole täitunud ja nii mitmedki ilusad kavad ja plaanid on aegade ja olude sunnil joosnud karile. Kas oleme olnud halvde peremehed või on argipäevases hämaruses jäänud unarusse meie võitlusvaim ja võimas sõjahüüd:

Ei välk, ei kõuemürin,
ei vaen, ei sõjakärin
me noore ea rammu raugenda,
kui võitlema meid kutsub isamaa!

Nüüd, minnes vastu 18. iseseisvuspäevale, tunded, nagu elaksime teiskordselt üle vabadussõja, kus kangelasmeelselt võitlesime oma sangarliku ülemjuhataja kindral J. Laidoneri juhtimisel oma rippumatuse ning parema tuleviku eest. Nagu tolgi korral seisab kindral Laidoner ka nüüd riigivanema K. Pätsi kõrval ja kutsub meid jälle võitlusse — võitlusse jääva vabaduse eest. Õnnistavalt meie rahvale ja maale on saatus tahtnud, et meie juhtideks on kõigil otsustavail hetkil ikka olnud need kaks meie parimat rahvapoega. Võitlesime tol korral mitmel rindel mitme välisvaenlase vastu. Tänapäevalgi on meil välisvaenlasi, kuid kõige suurem on siiski sisemine vaenlane — osa meist endist, kes kõhkleb ja töötab isegi vastu eelseisvale paremust toovale algatusele. Kordub nagu vabadussõjaaegne taganemise ajajärk, kus oma rahvast nagu umbusus ei söandanud astuda võitlusse. Kuid ometigi tõusis meelekindlus ja kõige raskemal hetkel, kus oli kaalul, kas võita või kaotada kõik, tõusis meie rahvas kui üks mees ja astus täie südidusega vaenlasele vastu. Laseme tänapäeval rääkida neil paljudel lahingumärkidel, mis tähistavad, kui kaugele jõudis vabadussõjas võõras pealetungiv võim meie maale. „Siia

KV. ÜLEMJUHATAJA KINDRAL J. LAIDONER

maani ja mitte kaugemale!“ seisab Valklas lihtsal põldkivil. Selle hüüdega tormasime vaenlasele vastu ja kihutasime ta maalt välja. Sama hüüe maksab tänapäevalgi. Ka nüüd on tarvis omaenda elus tõmmata sirge vahejoon. Peame enesest raputama kõhklemise ja iseenesetele vastuseismise. Ka pole veel vaibunud ega vaibu edaspidigi mitmesugused tunglemised meie ümber. Võita on palju, kuid kõhklemisega on ka võimalik kaotada väga palju.

Isamaa seisiku üle kõige ja tema teenimiseks pole ükski ohver üles aamatu, oli juhtlause, millega võitsime vabadussõja ja andsime hulga eluohvreid. Käes-

olev võitlus ei nõua meilt eluohvreid, vaid kainet mõistust ja hindavat meelegendlust. Eluküpsed vabadussõjaaegsed ja needsamad ka nüüdsed riigivanem ja ülemjuhataja kutsuvad meid jälle kord kodumaa otsustavaimal momendil. Me hindame nende kaalutud seisukohti, järgime nende eeskujule ning kutsele. Oleme olnud võitleja rahvas ja jäämegi selleks. Kodumaa hüvanguks alati valvel! Meelegendlus oli see, mis meid vabadussõjas viis võidule, sama meelegendlus viigu ka nüüd meid sihile!

Meie rahvusliku elu põhialuseks on pere-

Eesti rahvas olgu kõrgemaks võimukandjaks ja kõrgemaks võimuallikaks oma riigis! Seda kindlustab poolt hääletamine eeloleval rahvahääletusel.

---

kond. Oleme, eestlased, olnud ja tunnud end ikka nagu ühise suure perekonnana, kus on olnud palju ühtmeelt, kuid mõnikord ka lahkhelisid; kus on olnud häid perekonnaliikmeid, samuti ka ärakadunud poegi. Perekonnapea hooliks on olnud ikka hoolitseda oma pere hüvangu eest, kaotada lahkkelisid ja tuua tagasi kadunud pojad perekonna rüppe. Temale abiks selle teostamisel on kõik perekonna liikmed.

Nii on lugu ka meie riikliku perekonnaga. Kui nüüd meie riikliku perekonna pea — vana, raskeis eluvõitlusis halliks läinud riigimees, kes kunagi pole kartnud ei väliseid ega sisemisi vaenlasi — meile on esitanud oma otsuse, siis ei tee ta seda oma isikliku võimu huvides, vaid meie kõikide hüvangu nimel. Ta on korduvalt seletanud, mispärast see samm on tarvilik ja õigustatud. Tema ligemad kaastöölised ja meie kõik, tema mõttekaaslased, oleme väsimatult aidanud kaasa selle otsustava sammu ettevalmistuseks. Ja kui siiski meie peres peaks leiduma veel Saulusi, siis pöördugu nad veel üheteistkümnendal tunnil ümber ja saagu Paulusteks ning saagu aru eeloleva rahvahääletamise sügavast ja õilsast sihist. Meie

kanname suurt vastutust oma tulevaste põlvete ees, kellele kord tahame pärandada oma elutöö ja korrastatud kodu.

Ühise lahkkelideta perekonna, korrastatud tänapäeva ning Eesti parema tuleviku nimel järgime oma perekonna peale — riigivanemale — ning hääletame tema ettepaneku poolt, millega paneme tugeva aluse meie riigihoonetele ja uuele ajajärgule eesti riiklikus iseolemises, millele ei pääse enam kallale ei välismõjud ega vastutustundetud sisemised urgitsejad. Ärgem laskem end võrgutada pahatahtlikest sosistajaist. Kaine mõistus ja meelekindlus juhtigu meid.

Nende mõtetega ja selle tahtega läheme rahvahääletamisele ja tõestame, et eesti rahvas hindab vabadust, o'skab seda kindlustada ning on alati valmis seda kaitsma! Ja oma riigi 18. sünnipäeval heiskame täismasti oma alatise võitluskaaslase — sini-must-valge lipu — üteldes kõigile rahvastele, et eestlased on valitsev rahvas ja tahavad selleks ka jääda!

A. Truuvere.

Võitle ja võida!

Evald J. Voith.

*Ma südamega sulle kuulun, Eestimaa!
Mu lähedal su kahtlused, su mured.
Ma tunnen, kuis sa võitled iseendaga,
sind ähvardavad kiusatused suured.
Kas üalgi su pind ei rahu saa?
Kaas' sinuga mu süda väriseb,
mu maa — mu maa!*

*Kaks tuult on alati su rinda jahutand,
kaks lainet ristamisi sinust üle käind.
Nii oled aastasadu läänest ida lahutand
ja oma pinnal võimu järel võimu näind,
kuid kõik nad läinud ühes ajaga.
Vaid sina seisma jääd,
mu maa — mu maa!*

*Sa nüüdki tormis heited, ära julgust kaota!
Kõik, mis on sulle võõras, tõrju eemale.
Sa oma iseolemise sihti ära paota,
jään sinuga, kas surm või elutee.
Ja kui ma sinu pinnal oleks viimne eestlane
siis võitleks kuni vabaks saaksid sa,
mu maa — mu maa!*

*Tõest', kogu südamega sulle, Eestimaa,
ja kogu verega, mis punane ja kuum,
ma vannun truudust püha vandega:
Jah, seni kui mus tuikab elutum,
su eest ma üha valmis võitlema,
et jääksid igavesti vabaks sa,
mu maa — mu maa!*

Need, kes tõid vabaduse

K O L M P Ö L V E

Tema tõi päikese meie lauale.
Ennast teda kanti peagi hauale,
aga löödud oli haav juba rauale.
„Eesti rahvas“, tema rääkis Sinule,
esivanematest kõneles minule,
noortele hingedele juhiks vajatas:
„Esivanemad olid mehed!“ ...
Juhan Liiv.

Kauge mineviku mälestusena hõõgus eesti rahva rinnas aastasadade jooksul kustumata iha kaotatud vabaduse järele, põles hingi paeluv priiuse tuluke, mis õhutas meeli ja sundis südameid suurtele tegudele.

Tõusid tugevamad teiste hulgast, raiusid uusi sihte turnedasse vägivalla tihnikusse, süütasid tuha all immitsevad tukid uuesti leegitsevaiks tuletunglaiks, tõstsid kõrgele kaugele helendavad tuletähised, mis andsid tunnistust, et veel pole raugenud vabadust igatseva rõhutud rahva eluramm.

Langes küll Lembituid, kalm kattis Kaleveid ja lainetasid järvedki naiste nutetud silmaveest, kuid see tulekiri töötas kõigile, et kord tuleb tund,

mil tõendatakse Eesti õigus
ja millal häbiasi pole Eesti au!

Ja tuligi!.. Tuli õrnalt häälitseva ööbikuna Emajõe kaldale ja paisus peagi võimsaks meelevalduslikuks hõiskamiseks, mis kajast vastu igast kodumaa kaugemastki nurgast. Laul äratas rahva, sest kõikjal,

... kus pisar oli maha langenud,
Seal laulud tõusid üles.

Ärkamisaeg! Eesti rahva ajaloo ilusaimad ajajärked, mille otsesel mõjutusel sirgus suureks meie praegune vanem põlv.

Olid elueesmärgiks saanud paleused: töötada oma rahva kasuks, töötada ennastsalgata

valt rahva parema tuleviku nimel, juhtides ja abistades palju kannatanud kaaskodanikke nende eluliste huvide eest võitlemisel. Olid suured eeskujud, keda peeti au sees, kelle sarnaseiks taheti saada, kellest räägiti ja kellest isegi mõeldi tagasihoidliku aukartusega.

I.

Isamaa on meile kallis,
ta meil kallis, püha on,
ta on meie kindel side,
ta on meie elu õnn!

J. Liiv.

Rind täis leegitsevat isamaa-armastuse tuld rühivad venestamise ajastu noored ja ajavad esimesi vagusid Eesti iseseisvuse kesapäöllu.

Ei heiduta neid võõra võimu esindajate karmid karistused, ei suuda nende südamehäält sumbutada isegi surujate poolt ähvardavad surmaohud, — jube julmus aina julgustab uutele tegudele, sünge surve aina suurendab võitlusihä, sest need eesvõitlejad teadsid, mis tähendab isamaa! Need mehed oskasid ühes isamaaga olla õnnetus ja veelgi õnnetus olla temata! Nad teadsid, et see valu, mis on tal, on püha ja seega neilegi püha; et tema õnn on nende õnn ja et tema vaesus ja rikkus ja tema eluea pikkus on nende — isamaa!

Nii võitles ja rajas Eesti riiki meie praegune vanem põlv ning võitis meile kauaigatsatud vabaduse, — ülima õnne, mis kunagi võib saada osaks ajalooradadel palju kannatanud rahvale!

Võitlejaid ja kaasaaitajaid selles suures töös on olnud palju! Ohvreid ja eluhinda on see nõudnud ohtrasti! Kuid vaba, iseseisev, oma kaunis kodu kroonib nüüd nende kõikide vaevarehket elutööd. Missugune õnn meile, kellele on palgaks pandud olla selle töö tulemuste tunnustajaiks!

Missugune õnn meile, kellele on antud õnneks oma iseseisvat, uut elu rajada ja kindlustada nende eesvõitlejate kogemusteküllasel juhtimisel!

Siin väsimata olgu julgus, —
uus maa on raske harida;
vast kergem rahvast vabastada,
kui teda hoida vabana.
Ja nõnda terve elu läbi
ta kihlatud on temaga;
ja kaob ükskord kallis elu, —
ta teod jäävad elama!

J. Liiv.

II.

Mitte igale õnneks ei antud
selgesti näha.
Mitte kõigile palgaks ei pandud
selgesti kuulda.
Armastada palavalt isamaad,
kannatada temaga.

J. Liiv.

Iseseisvuse esimesed aastad... Okupatsioon... Vabadussõda... Kas nüüd või ei iialgi?! Saatustlik küsimus sunnib rahvast sulama üheks tervikuks, haarab noored koolipingistki, kisub kaasa kaevikusse, sinna, kus on kaalul kõik, mis meil kaunis ja kallis... Kostavad kõhklevad hääled: kas suudame?..

Siis langetab rahva suur juht, K. Päts, oma kindla otsuse, kutsub abiks mehe, kelles näeb osavat väejuhti, meie praeguse ülemjuhataja kindr. J. Laidoneri, ja alustab võitlust, mis paneb imestama kogu maailma. Võitleb isegi kahel rindel oma eluõnne, oma püha ja kalli isamaa eest.

Võitleb, vabastab maa ja sõlmib ausa rahu!..

Ja jällegi imetlevad suured rahvad väikese Eesti suuri poegi!

Mööduvad aastad... Sammuvad meheikka vabadussõjaaegsed noored... Maailma majanduskriis ei jäta oma mõju avaldamata meie kodule... Riigielu juhtimises esile kerkinud väärnähtused aitavad suurendada arusaamatusi ja rahulolematusi ja nii saabubki Eesti elus ajajärk, mis suurima häbiplekina läheb rahva ajalukku...

Rääkimata isamaa parimate poegade teenete mittetunnustamisest, kisti armuta maha ja tallati porri kõik, mis kuidagi veel väärar lugupidamist ja austamist. Külvati ja õhutati vihavaenu nende vastu, tänu kellele eestlane oli saanud peremeheks oma isade maal. Võimulepääsmise ihas oli mindud isegi nii kaugele, et igivanade vaenlaste rõõmuks oldi valmis valama venna verd nende vaenlaste maalt toodud tapariistadega...

Kuid saatust on olnud meile seegi kord armuline. Tänu samadele suurtele rahva poegadele, oleme tulnud võitjaks selleski vabadussõjas.

***Juba hõmme anname vastuse, mis väärar eesflase
nime ja kindlustab meile jääva iseseisvuse ning
parema tuleviku!***

Mis minu isa mulle ütles:
ütles, et hukas on praegused ajad!

J. Liiv.

Kurb saatus on osaks saanud meie tänapäeva noortele. Neid on armuta mürgitatud umbusaldusega avalike tegelaste vastu, kelle elutöö on kannud ilusat vilja meie maa ja rahva kasuks.

Neilt on tahetud röövida kõik suured eeskujud ja asemele anda seiklushimulisi õnnekütte, kel pole midagi püha: ei ausõna, seltsimehelik töötus ega isegi vennaveri!

Suured sõnad, mõtlemata hooplemised ja lubadused kõik paremini teha, kõige hästi toime tulla, kui aga pääseks juhtivale kohale, — see on mürk, mille mõju pole veel täiesti haihtunud meie tänapäeva seltskonnast.

Rahva tuleviku nimel lasub seepärast praegu suur kohustus kõikidel isamaaliselt mõtlejail kasvatajail ja lastevanemail: anda kasvavale noorsoole tagasi nende õilsad ideaalid!

Juhtida noori välja sellest hukutavast kuristikust, kuhu neid on püüdnud kaasa tõmmata see vool, mida ükski oma rahvusest lugupidaja eestlane ei saa tunnistada õigeks. Noorus vajab ideaale ja nende otsingul vajab ta õigeid juhte!

Eeskätt tuleb nüüd hoolitseda selle eest, et meil riigis valitseks kindel kord, mis on rajatud vastastikusele usaldusele ja teineteisest lugupidamisele; et kaoksid igasugused võimalused võimuhaaramise katsetamiseks ja rahva saatuse kaalule panemiseks. Selleks kutsub meid praegu kõikide usalduse võitnud riigi ja rahva juht. Me lä h e m e ü h e s t e m a g a !

E d . K a n s a .

EESTI NAISE OSA RIIKLIKUS TÖÖS

Ei saa kirjutada ühegi maa ajalugu, kui ei mainita selle rahva ja maa naise.

Ei saa kirjutada Eestigi ajalugu, kui ei mainita eesti naist. Ei saa peatuda ühelgi riiklikul ja rahvuslikul verstaapostil, kui ei tuleks mõelda sellest osast eesti kodanikest, kellele poleks võimalik ükski riik, kuna iga riigi aluseks on perekond, ja perekond saab olla vaid siis, kui on naine, perekonna ema.

Meile kõigile on tuttav see lause, mida on väljendanud eriti kaitseliidu ja naiskodukaitse üritustel kaitseliidu ja naiskodukaitse juhid: „Eesti naine on alati seisnud eesti mehe kõrval“... Me ei saa jätta kordamata seda lauset kunagi, kui vaatame tagasi ka tehtud eesti riiklikule tööle.

Kui palju näiteid! Jätame kõrvale muistse iseisvuse, orja- ja ärkamisajad, millal samuti kangelasmeelsed õilsad naised on olnud kõrvuti meestega loomis- ja võitlustöis. Need naised on innustanud vanema (ja nooremagi) põlve kirjanikke looma teoseid, mis moodustavad eri peatüki kirjanduse ajalooski.

Võtame Eesti vabariigi algpäevad, alates vabadussõjast, millal naine otsekoheselt ja kaudselt alati on võtnud osa riigi rajamise ja loomise tööst.

Me teame rea eesti naise, kes olid valmis isamaa iseseisvuse ja vabaduse eest andma oma verd ja elugi, kes sõdisidki külg külje kõrval mehega, kes tahtsid täita oma kohuseid isamaa vastu tegudega äärmistes oludes, mida muidu ei peetagi sobivaks naisele.

Imelik sangariveri voolas sellegi naise soonis, kes tegi kaasa vabadussõja, kelle teeneid hinnati meie auväärseima märgiga — vabadusristiga — ja kel nii armas oli isade maalapike, suguvõsa talu, et ta ei suutnud seda olude sunnil loovutada võõraile... Ta ei saanud hoolida maksvaist seadusist ega korrast, ta läks ja saagis parem maha kõik viljapuud oma endises aias kui et need läheksid võhivõõraile... ja siis saatis tagasi vabadusristi, mida ta polnud väärt kandma „kurjategijana“... Jah, see oli küll kuritegu, aga kas see ei olnud ka suur armastus oma maalapikese vastu?!

„Ühistöö“... Kes töötas päevi ja öid, et kergendada hetkeks elu ja rõõmustada neid, kes meie kodumaa eest sõjaliinil kannatasid külma ja nälga? Naine!

Kes hoidis kohad korras, põgenes ja peites enamlaste ja sakslaste eest, mis oli vaja elu ülalpeeks? Talunaine!

Kes asus ametisse kõigil aladel, kui mehed ja pojad olid sõjas? Jälle naine!

Kes asus osa võtma otsekohest riiklikust tööst, kui loodi omavalitsused, valiti Asutav Kogu ja riigikogu? Kes pani kõikjal käed külge ja mõistuse rakkesse, kui kohustas kodumaa saatus? Ikka eesti naine!

Teame nii mõnegi naise nime, mis läheb Eesti ajalukku, aga teame ka, et kogu meie maa naised on erksalt kaasa aidanud riigi rajamise ja korraldamise töödes. Kes oma loomulikul alal perenaisena ja emana, kes kutsetöös kasvatajana, ametnikuna ja õpetlasena, kes otsekohe riigitegelasena-parlamendiliikmena, omavalitsuse osalisena, kõik on püüdnud oma kohuseid täita oma riigis.

Siis järgmine ajajärk: aastad, mis järgnevad 1924. a. 1. detsembrile.

Suur vapustus oli käinud üle maa ja riigi, oli kõmisenud äike, siis kaugenenud, oli valatud vennaverd... Siis organiseeriti uuesti omakaitset, sündis praegune kaitseliit. Ja eesti naine löi jälle käed külge niipea kui jõudis selgusele, et tema jõudu oli vaja! Organiseeriti naiskodukaitsse üle terve maa — öieti ühe aastaga. Me teame ju, et 1925. a. kogu maa oli üle külvatud „naisrühmadega“.

Me teame, kuipalju on suutnud naiskodukaitsse, leides juhtidelt tunnustust, viimase kümne aasta jooksul, kuipalju saavutusi on seljataga ja kuidas see on annud oma veeringu riigi kindlustamise tööks.

Me teame ka, kui suureks on paisunud üle maa kutsealalised seltsid, maanaisteseltsidega eesotsas, kuipalju on korda saadetud üldise naiste organiseerimise alal naisliidu õhutusel... Kuipalju eriti on korda suutnud viia kodumajanduse ja kodukorrastuse alal maanaiste keskselts, eriti viimaseil aastail. On ju üldteatud tõsiasi, et see ei oleks tunnud Eestit äragi, kes teda kümne aasta pärast oleks näinud uuesti. Oma tunnustatav osa sellest on ka naisel, eriti maanaisel.

Naiste tööd on tunnustanud ka vabariigi valitsus ja annud selle naisliikumise tippsaavutuse, Kodumajanduse kohta, mis lähemal ajal kavatseb

asuda tööle ja mille vastu ei tohiks jääda ükskõikseks üheki naine.

Saavutusi on ju mitmel alal palju, aga teame ka, et palju tööd seisab veel ees niihästi naiskodukaitsel kui ka kutseorganisatsioonidel. Ei või jääda rahuldustundega puhkama oma loorbereile, ei või unustada oma kohuseid, ei või unustada ka oma jõude, oma võimu.

„Õigused kohustavad“ — *noblesse oblige* — see on väga vana lause, aga ka proovitud lause.

Eesti naisel on õigused, on väga suured õigused.

Me ei kõnele üheõiguslusest seaduse ees, mõtleme vaid sellele näiteks, et Eesti vabariigis on naised märksa rohkem kui mehi. Kui hääleõiguslikest kodanikest naised moodustavad 52% meeste 48% vastu, siis on selge, missugused õigused need on, missugune jõud see on, mis naised võivad panna liikuma.

Naiste hääletega saab läbi viia kõik rahvahääletused, saab muuta vabariigi põhiseaduse, seepärast naised peavad olema teadlikud sellest, mis nad teevad. Kes teab, ajaloo ees langeb vastutus nendele...

Kui eesti naine tänini on täitnud oma osa Eesti vabariigi riiklikus töös, siis ka nüüd ei tohi naine jääda leigeks.

Eriti viimasel ajal, olude nõudeil, naine peab omama selge pea, terve mõistuse ja meeled, et end mitte lasta haarata tundeist, isiklikest mõjutustist, kas või protestivaimust mõninga seiga vastu, mis ei meeldi; peab olema teadlik kohustustes, mis kindlustavad meile selle, millele me enam elada ei oskaks ega tahakski — meie riikliku iseseisvuse, mida on vist kergem kaotada kui see oli võita.

Eesti naine olgu teadlik, et iseseisvust hoiab üks meel, ja ainult ühinedes, ühes meeles, naised omavad selle jõu, mis võib olla otsustandva tähendusega Eesti vabariigi korraldamisel. Mida teeme, tehkem kohusetundega ja ehtsalt isamaa ja omariikluse heaks, ja olgu alati meie ühine soov ning palve sellelgi Eesti vabariigi aastapäeval:

„Mu armas isamaa, mu Eesti, ole prii!“

Maria Arak.

Juba homme tõestame, et oleme lahkkelideta perekond, kelle südames hool oma ühise kodu — meie vaba Eesti — tänapäeva ja tuleviku eest. Meie järgime oma perekonnapea — riigivanema — kutsele ja hääletame tema kaugenägeliku esildise poolt!

KUIDAS HÄÄLETADA

Kuna eelolev rahvahääletus oma hääletamise viisilt läheb lahku eelmistest ning toimub uue korra järgi, toome alljärgnevaga veelkord näpunäiteid, kuidas toimida hääletamisel.

Hääleõiguslikule kodanikule on koju kätte saadetud nimeline tunnistus ühes hääletamissedeliga. Nimeline tunnistus on kutse hääletamisele ja oma kodanikukohuste täitmisele. Sel on märgitud, missuguse omavalitsuse poolt hääletaja ja missuguses hääletamisjaoskonnas hääletajate nimekirja mis numbri all hääletaja on arvesse võetud. Samuti — kuhu ilmuda hääletama ja mis kuupäeval ning kellajal toimub hääletamine ja on hääletamise ruumid avatud.

Hääletamise sedel sisaldab rahvahääletamisele tuleva esilise teksti ning selle all kaks ruudukest sõnadena poolt ja vastu.

Seni toimunud hääletamistel ja valimistel tuli soovitatav sedel „poolt“ või „vastu“ või vastav kandidaatide nimestik välja lõigata ja ümbrikus ära anda. Eelseisval hääletamisel ei tule midagi välja lõigata. Hääletamise sedel tuleb tervena ära anda, selle juures kriipsutab hääletaja alla, kui ta hääletab poolt, sõna poolt, hääletab ta aga vastu, siis ta kriipsutab ta alla sõna vastu, ilma et ta seda ruudukest sedeli küljest ära lõikaks. Mingisuguseid muid märkusi ega kriipsutusi sedelil teha ei tohi, vastasel korral loetakse sedel ja hääle maksvuseks. Samuti loetakse maksvuseks rikutud sedelid või sedelid, kus on alla kriipsutatud korruga mõlemas ruudukeis olevad sõnad või pole üldse kummalegi sõnale kriipsu alla tõmmatud (tühjad sedelid). Kui hääletamissedel puudub või see on rikutud, võib hääletaja jaoskonnakomisjonist hääletamise ajal saada uue hääletamissedeli. Hääletada võib ainult kas ühes nimelise tunnistusega kättesaadetud või jaoskonnakomisjonist saadud hääletussedeliga. Mujalt saadud või improviiseeritud hääletamissedelid on maksvusetud. Hääletamissedelil soovivat sõna ruudukeis alla kriipsutada võib kas pliiatsi või tindiga. Asjalikkuse mõttes sündi-

gu allakriipsutamine juba kodus enne hääletamisele minekut.

Hääletamine toimub hääletamissedeli isikliku äraandmise teel nimelises tunnistuses tähendatud hääletamise ruumides hääletamisjaoskonnas, kus hääletaja on võetud arvesse. Mõjuvaid põhjusid võib hääletada ka mujal sama ringkonna jaoskonnas. Sel puhul peab hääletaja hankima sellelt omavalitsuselt, kus ta on hääletajana nimekirjas, hiljemalt kaks päeva enne hääletamise algust vastava loa ja sellekohane märkus peab olema kantud nimelisele tunnistusele. Hääletamine toimub ja hääletamise ruumid on avatud hääletamiseks 23. ja 24. veebruaril 1936. a. kl. 9 homm. kuni kl. 9 õht. ning 25. veebr. 1936. a. kl. 9 homm. kuni kl. 4 p. l.

Sel ajavahemikul ilmugu iga hääleõiguslik kodanik nimelisel tunnistusel märgitud hääletamise ruumi. Seal esitatagu oma nimeline tunnistus jaoskonna komisjoni liikmele, kes teeb märkuse kodaniku ilmumise kohta hääleõiguslike kodanike nimekirjas ja nimelisele tunnistusele, mis antakse tagasi hääletajale. Kodanik saab komisjonilt rahvahääletamise peakomitee templita märgitud ümbriku. Komisjon võib nõuda enne ümbriku andmist kodanikult isikutõestust. Kodanik võib oma isiku tõestamiseks esitada kõiki seaduslikke tõestusi. Sekelduste ärahoidmiseks võetagu hääletamisele minnes peale nimelise tunnistuse ja hääletamise sedeli ilmtin-gimata kaasa oma isikutunnistus.

Pärast ümbriku saamist hääletaja läheb hääletamise ruumis eraldatud kohta, asetab hääletamissedeli kriipsutatult temale antud ümbrikusse ja kleebib ümbriku kinni. Ümbrikku võib asetada ainult hääletamissedeli, ei mingil kombel nimelist tunnistust ega muud paberit, vastasel korral kaotab valimissedel, olgugi ta täidetud õigesti, oma maksvuse ja hääle. Pärast seda annab hääletaja kleebitud ümbriku hääletamiskasti juures oleva komisjoniliikme

Eesti Vastutavate Ametnike Ühing

Asut. 1920. a.

Kapitale üle Kr. 60.000.—

Annab vastutavaid ametnikke ja vastutab nende kätte usaldatud varade eest. Vastutuskapital ja tegevus seisab Tallinna Börsikomitee järelevalvel. Arvepidamise ja asjaajamise sunduslikku välisrevisjoni toimetab Eesti Kindlustuse Keskseks.

Aadress: Tallinn, Väike Karja 3, telefon 458-66.

kätte, kes laseb ümbriku hääletaja nähes hääletamiskasti.

Alljärgnevaga toome näite valimisedelist, mis on õigesti täidetud poolt-hääletaja poolt.

Hääletamisedel.

Riigivanem, juhitud kindlast tahtest viia läbi Eesti Vabariigi riikliku korra uuendused rahvalitsuslikul alusel, otsustas pöörduda rahva poole volituse saamiseks — kutsuda kokku Rahvuskogu, kelle ülesandeks on riigikorra vajalikkude uuenduste vastuvõtmine.

Selle otsuse kohaselt kutsutakse Eesti Vabariigi kodanikud hääletamisele 23., 24. ja 25. veebruaril 1936.

Eesti Vabariigi kodanikul tuleb otsustada, kas ta pooldab rahva alljärgneva otsuse vastuvõtmist:

Eesti rahva otsus Rahvuskogu kokkukutsumiseks.

Eesti riigivõimu kõrgeima kandjana Eesti rahvas rahvahääletusel 23., 24. ja 25. veebruaril 1936. aastal otsustas:

1) anda Riigivanemale volituse kokku kutsuda Rahvuskogu, kelle ülesandeks on vastu võtta vajalikud parandused maksvas Eesti Vabariigi Põhiseaduses või vajaduse korral töötada välja ja vastu võtta uus Põhiseadus;

2) et Põhiseaduse parandamisel või uue Põhiseaduse väljatöötamisel tuleb Rahvuskogul võtta juhtnööriks, et Eesti jääb rahvalitsuslikul alusel valitsetavaks Vabariigiks, kus kõrgeim võim on rahva käes ja et Eesti riiki juhib valitav riigipea tema poolt ametisse kutsutava valitsuse ning kahekojalise rahvaesinduse tasakaalustatud koostööl;

3) volitada Rahvuskogu vastu võtma Põhiseaduse elluviimiseks vajalikke seadusi;

4) Rahvuskogu koosseisu ja tegevuse kohta määrata järgmist:

— Rahvuskogu on kahekojaline:

— Rahvuskogu esimesel kojal on 80 liiget, kes valitakse rahva poolt üldisel, ühetaolisel, otsesel ja salajasel hääletamisel isikuvalimise põhimõtte alusel Riigivanema poolt antavas sellekohases valimisseaduses ettenähtud korras;

— Rahvuskogu teisel kojal on 40 liiget; teine koda koosneb kohtute, omavalitsuste, majanduslikkude ja kutsete omavalitsuste, vähemusrühvuste kultuuromavalitsuste, Tartu ülikooli, kaitseliidu ja kirikute esindajaist Riigivanema poolt määratavail alusel ja Põhiseaduse väljatöötamiseks vajalikkude teadmistega ja kogemustega isikute hulgast Riigivanema poolt määratavast kümnest liikmest;

— Rahvuskogu esimene ja teine koda töötavad eraldi; kui lahkumine puhul Rahvuskogu kodukorras määratud alustel ettevõetavad kooskõlastamiskatsed jäävad tagajärjetuiks, moodustavad nad Rahvuskogu üldkoosoleku, kus küsimus otsustatakse hääleteenamusega;

— Rahvuskogu peab lõpetama temale pandud ülesanded kuue kuu jooksul arvates tema kokkuastumisest;

— Rahvuskogu liikmed ei saa palka, kuid neile tasutakse istungitest osavõtmise kulud.

O l e n

poolt

vastu

(Mida pooldad, see kriipsuta alla!)

Loodame, et eeltoodu aitab veel viimasei minutil vältida võimalikke eksimisi häälte õiges äraandmises. Meie kõikide hool olgu, et me kõik läheksime hääletama ja täitma oma kodaniku õigust ja kohust ning toimik-

sime teadlikult ja eksimatult. Meie teeme seda ise, seletame ja selgitame seda oma hääleõiguslikele kodakondseile ja ka naabreile.

Ainult rahva poolt valitud Rahvuskogu suudab anda riigile hea ja kindla põhiseaduse!

VABADUS JA VÕIT

Läbi võitluste võidule

Inimese elu on võitlus kõrgemate väärtuste loomiseks. Ta teeb hoolsaks ja valvsaks, karastab ja viib edasi võidult võidule. Rahvad, kes nõnda on tagunud oma eluaset, elavad tervet elu võidetud maakamaral.

Eesti rahvas on võitleja rahvas. Ta on käinud vabaduse teel, pidanud valitseja uhkusega sangarlikku kaitsesõda, harinud vaest põllupinda ja kannud musta võõrvõimu, kuid on lootnud valge tuleviku õnnistavat päikesetõusu — kuni see saabus.

Meie minevik ei ole olnud meile alati armuline, kuid ta on meid siiski liitunud perena viinud edasi. Ja praegu, kus elame eestluse uut sisenemise sünni aega, loome enestele elamiskoda oma soovi ja kogemuste najal, nüüd vajame teadlikke oskusvaru minevikust.

Neid meil jätkub, eriti muistselt iseseisvuse ajastust.

Oleme selle armsa maa-ala võidelnud kätte sajandite eest. Et see on nõudnud rahvalt ürgset jõudu, see nähtub sellestki, kui meenutame meie kodu mereäärset asendit. Ja see on olnud iga rahva elusooviiks. Me oleme seda suutnud enestele vallutada vaid oma tööga. Meie esised ja -emad suutsid siin luua asustuse, rajada teed, kujundada ainelise, ühiskondliku ja vaimse kultuuri, millele tänapäevalgi võime vaadata uhkusega. Eestlased suutsid endid teha pärisperemeesteks, suutsid võita karmi looduse ja luua tööga endile eluvõimaluse.

Seda maad, loomulikult, tuli kaitsta välise vaenlase vastu, kuid kahjuks ei tea meie noist sangarlikest võitlustest midagi ega tunne ka

noid sangarlikke rahvajuhte. Alles muistne vabadusvõitlus toob meile täie teadmise eestlaste tegudest.

Eestlaste muistne vabadusvõitlus on kuulsusrikkaim võitlus, mida on pidanud ükski soome soo rahvas. Seda võitlust võis pidada ainult rahvas, kes oma vabadust ja oma rahvust hindas kõrgeimaks varaks, kel oli arenenud elumeel ja teadmine võõra ikke raskusist. Kui saksa raudrüütlid tulid maale ristiusu õilsa kilbi all ja mustade saagimõtetega, siis astuti neile vastu kui vaenlasile. Nad on jäänud meie vihatuimaiks vaenlasiks.

Siis ujutati meie maa üle vereojadega, vabade eestlaste väed löödi puruks, mehed langevad, naised pisteti surnuks ja lapsed tehti orjlasteks. Tallati meie haritud põllud, põletati elamud ja hävitati aineeline kultuur.

Kakskümmend aastat kestis vapper võitlus, siis tuli alistuda. Liig suur oli võitlevate poolte jõuline vahe. Meid ründas seitse vaenlast — sakslased, venelased, liivlased, lätlased, rootslased, daanlased ja leedulased. Meie jõud ei piisanud nende vastu, meie kaitserelvad olid veel puudulikud ja ainelised varad hävitati. Ja, mis peasi, meil ei olnud ainustki sõpra ega liitlast, vaid ainult saagiahned vaenlased. Pealegi ei olnud meie maakondade vahel riiklik liitumine jõudnud veel lõpule, olgugi et juba siis rahvas moodustas rahvuslikult kultuurilt terviku ja omas tugeva ühtekuuluvustunde.

Siiski muistne vabadusvõitlus omab määratu väärtuse — ta annab tunnustuse piiritust vabadusearmastusest, kõrgeist endahverdamise valmidusest isamaa eest, võimsast võitlusmoraalist ja suurest vaprust ning visadusest. Ta näitab ka, kuidas eesti rahvas siis taiplikult hindas väliste vaenlaste hädaohtu ja viis seni lahusesisnud maakonnad koostööle. See oli ettenägelikkus. Võitluses sündisid ka suured ju-

hid, nagu Lembit ja teised, kellede vaim, teod ja kuju ei ole kadunud ega kao.

See vabadusvõitluse vaim saatis eestlasi ka järgnevail võitlusil. Aegamööda laskus küll orjaike vaba rahva õlgadele, kuid ei suutnud teda surnuks suruda. Just orjaaeg kujutab enesest tumma võitlust, mida rahvas pidas rõhujate sakslaste ja hiljem venelaste vastu. Ja ta jäi võitjaks. Hoopis ümberpöörduvalt — eestlased rahvustasid ise teisi rahvusi, kes asusid rohkete sõdade ja katku ning ikalduste tõttu tühjenenud maa-aladele. Niisuguseid võõrrahvusest asunikke on olnud mõnel kohal kuni pool eestlasist. See sulatamisprotsess annab tunnustust eestlaste jõudsast sisemisest võimsusest.

Eriti tuleb aga rõhutada eestlaste suurt ühtekuuluvustunnet ja tervikulist vastupanu. Kas oli see oma töö, suitsutares, mõisa künnivaol või peksupingil — kõikjal hoiti ühte. Oli üks eesti rahvas. Ja see suutis rahva säästa.

Kui nõtkusid orjuse ahelad, siis oli vaja vaid üksikuid mehi ärkamisaja rahvusliku vaimustuse sünnitamiseks. Ja kogu rahvas tuli kaasa. Jäigi tervikuks, ja sellena võitles kätte endale lõpliku vabaduse iseseisva Eesti loomisega.

Seisame tänapäeval nende võitluste edukuse tõetunnistajaina. Eesti rahvas on sammunud nende võitluste läbi ülespoole, teda on nende kaudu karastatud ja küpsetatud.

Need võitlused aga õpetavad meile algtõdesid, mida on vaja täita rahvusliku elu ja enesekaitse korraldamisel. Nad kõnelevad raudset keelt ühiskondliku koondumise vajadusest, üksmeelest ja ühisteadvusest rahva enesekaitse huvides, õpetavad vaenlase tundmise ja ettenägelikkuse vajadust.

Praegused ajad kohustavad meid kõiki õpima mineviku teedelt kogemusi. Meie põlised vaenlased on jäänud püsima, ja nad ei maga.

Mugavaim kohvik Viljandis, Lossi tän. 15

«VILESKO»

Omanik J. Rummo

Viime meeled kindlalt oma elutöö lõpuni, et sellest võiksimel fundamendis rõõmu ja meie ühine kodu püüdata korrastatult järeltulevatele põlvedele!

---

1. dets. ja 8. dets. näitavad, et ida ja lääne rahvad sirutavad vaenuliselt võõraid käsi Eesti maa ja rahva alistamiseks.

See hädaoht kutsub liituma kogu eesti rahvast üheks tervikuks, et ei korduks mineviku kurvad leheküljed. Seda suudame hoida ära ainult siis, kui loome oma riigile aluse, mis vastab meie rahva igivanadele püüetele ja veendumustele — elada vaba rahvana. Seda saame luua siis, kui loome uue põhiseaduse kaudu riigile asutused, mis peavad pühaks vaba rahva suuri õigusi.

Meid endid ja meie vaba rahva eluõigusi tahetakse lõhkuda. Võõrad taovad juudalike võtetega talva meie rahva ühtluse vahele. Raha ja lubadustega püütakse endale meie maalapikest. Seda me ei luba.

Meie vabadussõja algul käisid Vilsandi saare noored rahvuslikke laule lauldes talust tallu ja korjasid esemeid eesti kaitsevääle. Nad astusid sisse ka ühe vanakese juure, mitte esemete saamiseks, vaid temale rõõmu valmistamiseks, kuna ta üks poeg viibis inglise laeval ja teine oli vabadussõjas. Vanaisale mõjusid laulud. Ta võttis oma viimse teki ja padja ning lausus: „Neil pole seal kaitsekraavis midagi, minul on aga soe tuba.“ Mõni nädal hiljem saabus Inglismaalt telegramm, mis andis talle suure rahalise tasu poja tegude eest.

Selle vilsandlase tegu oli isamaaline ohver. Ta andis viimse, mis tal oli, et kodu jääks vabaks ja isamaa saaks riigiks. Ja neid eestlasi teadlikus ohvrimeeles oli palju — vabadussõda võideti ühisel jõul. Nende eeskujuga järgi tuleb meil käia tänapäevalgi.

Nüüd astub mõne päeva pärast kogu eesti rahvas valimiskastide juure. Praegu käib võitlus selle hääletamise ja rahvuskogu kokkukut-

sumise vajaduse üle. See võitlus on sõnaline võitlus, aga ta on tähtsaim kogu meie iseseisvuse ajastul. Selle võitluse kaudu tuleb rahval võita ja ületada sisemine lõhe — luua kodus kindel kord ja taastada üksmeel meie keskel.

Selle võitlusega aga ka võetakse võimalus ja lootus välistel jõududel segada meie kodu ellu. See on võitlus sisemise ja välise vaenlase vastu.

Oleme võitnud palju võitlusi ja võidame sellegi.

Kui vabadussõda nõudis varalist ohvrit, siis nüüd on vaja Eesti isamaa kindlustamiseks täita vaid oma kodaniku kohust — minna rahvahääletusele ning hääletada poolt.

Eesti naised ja mehed, seisatage pisut oma argipäevase töö juures ja mõtelge, mida meie esivanemad on annud meie isamaa heaks. Meie kohus on seda tööd kindlustada.

24. veebruaril tähistame oma riigi 18-aastast eluiga. Aga sel päeval tänavu tuleb luua alus, mis selle eluea jätkamise kindlustab tulevastele põlvedele. Ja kõige paremini suudab seda teha rahvuskogu uue põhiseaduse loomisega. Usume, et see toob õnne ja tasu meile ning meie järglasile.

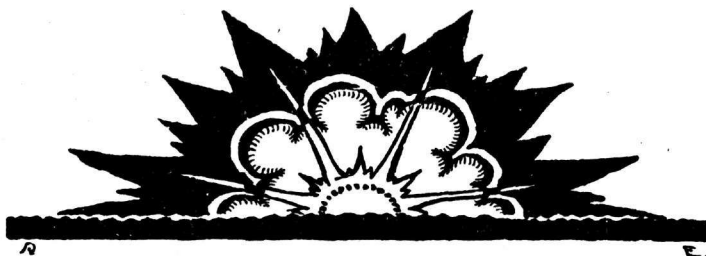
Jätkem vaen ja vendade-õdedena saagem ühiseks eesti perekseks. Elame rahus ja määrame oma saatust ise. Kodumaa pinnal on kõigil ruumi õnnepaiga loomiseks.

Oma riiki juhivad eestlased ise. Iga kõhkumus, loidus ja väär mõtlemine on viinud rahvast vastu surmale.

Meie läheme kõik rahvahääletusele — iga poolt-häälel on kivi Eesti kindlustamiseks.

**Võidame võitluse!
Eestlane on ja jääb vabaks!**

A. Kivirähk.

ISESEISVUSE

18. TÄHISPÄEVAL

Meie rahva praegusele põlvele on saanud osaks õnn tähtsaid ja suuri sündmusi ajaloos kaasa elada ja neid teostada.

Üheks suurimaks sündmuseks meie hilisema ajaloo käigus tuleb täie õigusega pidada võitlust vabaduse ja iseseisvuse eest, millega saavutati eesti rahva hinges sajandeid päevast päeva hoidunud iseseisvuse paleus — V a b a E e s t i !

Vaba Eesti, mis elas meis veel aastakümneid tagasi kui muinasjutt minevikust, on nüüd mõtete vallast välja kasvanud ja saanud tõsiasiaks.

24. veebruaril 1918. aastal tegi Eesti Maa-päeva vanematekogu eesti rahvale teatavaks, et Eestimaa ta ajaloolistes ja rahvuslikes piirides on kuulutatud iseseisvaks demokraatlikuks vabariigiks.

Eesti rahva palavaimaks sooviks ja unistuseks on alati olnud vabalt ja iseseisvalt oma elu korraldada ja juhtida.

Vabadustuli on alati põlenud eestlaste hinges, ja see hingetuli on väljendunud rahvusliku iseolemise alalhoiu tungis ning võõra võimu ja vaimu surve alt vabastamise püüdes. Eks avaldu see samuti ka meie rahvaluules ja hilisemaski kirjanduses.

Iseseisva riigi loomine oli julge ja kindel samm, mis oli juhitud inimkonna kõrgemaist aateist, meie esivanemate ilusamaist lootusist ja unistusist ning meie rahva sisemisest vaimujõust.

„Eesti! Sa seisad lootusrikka tuleviku lävel, kus sa vabalt ja iseseisvalt oma saatust võid määrata ja juhtida! Asu ehitama oma kodu, kus kord ja õigus valitseks, et olla vääriliseks liikmeks kultuurrahvaste peres! Kõik kodumaa pojad ja tütreid, ühinegem kui

üks mees kodumaa ehitamise pühas töös! Meie esivanemate higi ja veri, mis selle maa eest valatud, nõuab seda, meie järeltulevad põlved kohustavad meid selleks.“

Nii kauneid mõtteid väljendas Eesti Maa-päev oma manifestis kõigile Eestimaa rahvas-tele 24. veebruaril 1918. aastal.

Nii mõtleme meie, pühitsedes oma vabaduse ja iseseisvuse 18. tähispäeva ning mälestades neid kangelaslikke noori ja vanu, kelledele oleme pidanud mullarinda raiuma viimsed puhkepaigad, ühtlasi jätkates võitlust oma vabaduse ja iseseisvuse kindlustamise kõrgeil tähiseil.

*
* * *

Nüüd, kui seisame oma riigielu kaugeleulatuslike ning põhjapanevaimate küsimuste otsustamise lävel, et täiendada ja rajada uusi aluseid Eesti vabale ning iseseisvale kodule, nüüd nõuab aeg kogu meie rahvalt üksmeelt, vääramatut vaimukindlust ja selget mõistust.

Kui öeldakse, et põhjamaa karm loodus on meid karistanud ja teinud meid vastupidavaks ka kõige raskematele katsumistele, siis seesama põhjamaa karm loodus on istutanud meisse võitleja vaimu ja terve elutahte, mis on meid kannud üle eluraskustest — läbi ida ja lääne tormide, murdes teed tulevikku.

Meie rahva vaimu visadust on võrreldud kaljul kasvava kasega, kes tuulte ning tormide keeriseis küll paindub, aga ialgi ei murdu.

Jatkub meil sama vaimukindlust ning vabadussõja kangelaslikku meelt, siis ei ole karta tagasipöörmist, siis sammume julgesti edasi — vastu paremale tulevikule.

K. P a h k.

**Aeg on tulnud astuda samme, mis
meid viiks jälle normaalaegade
juure tagasi!**

Tagasivaateid tulevikuks

„Oleme lühikese aja jooksul läbi elanud mitu vererikast sõda. Oleme läbi elanud suuri vapustusi, raskeid kannatusi revolutsioonide ajal. Meie põlve inimesed ihkavad rahu, nad tahaksid nende suurte raskuste järele töötada rahulikult oma perekonna, oma riigi, oma rahva heaks, olles kindlad, et neid keegi vägivallaga nende töö juures segama ei tule... Seda rahu ihaldamist ei tule tõlgitseda, nagu oleks meie rahvas jäänud külmaks nende väärtuste vastu, milleks nad on ohverdanud meie paremate poegade verd ja tervist. Meie rahvas hindab kõrgelt seda vaba riigikorda, kus ta ise on saanud enese valitsejaks ja riigi ja oma rahva saatuse määrajaks. Kui meie pärast suuri vapustusi, pärast viimase aja ägedat meeleolu oleme nüüd õnnelikud ja läheme vastu rahuliku südamega oma riigi aastapäevale, seepärast, et oleme aasta rahulikult elada võinud — siis ei tule seda mitte nii seletada, nagu ei oleks meie hinnanud seda riigikorda, mis meil seni olnud. Meie rahvas armastab vabadust väga, meie rahvas on kindel, et ta ainult vaba riigikorra juures edasi jõuab ja teiste kultuurrahvastega sammu pidada võib. Praegust riigikorda ei tule niisuguseks tunnistada, nagu oleksid rahva käest riisitud vabadused ja nagu oleks praegune riigikord niisugune, kus võim on ainult võimu enese pärast maksuma pandud, mitte austades rahva õigusi ja vabadusi. Ühtlasi soovin kõigile meie riigi sünnipäevaks kindlat meeleolu ja kindlat teadmist, et meie riik sammub kindlasti edasi selle poole, et olla riik, kus valitseb õigus, kus valitseb vabadus ja kus rahvas võib julgesti tulevikku vaadata. Lühike ülemineku-aeg, mida praegu üle elame, see aga õpetagu meid kõrgelt hindama ja hoidma meie vabadust ja riiki ning tema kõrgemaid asutusi.“

Ülaltoodu on tähtsam osa riigivanem K. Pätsi raadiokõnest aasta tagasi, 23. veebruaril 1935 — vabariigi 17. aastapäevaks. Samas kõnes, meenutagem, kuulutas riigivanem alanuks ka raamatuaasta.

Nüüd on meil jälle käes meie rahva ja riigi suurim mälestuspäev aastas — 24. veebruar, Eesti iseseisvuse väljakuulutamise mälestuspäev. Püha, mida pühitsedes pühitseme oma iseolemist, mälestades päeva, mis on täht-

saim Lembitust saadik. Oleks see praegu maailmas rahvastel nii kombeks, nagu vanasti, et igal rahval oli oma ajaarvamine, mida arvati rahva või riigi tähtsaimast algus- või murrangupäevast, peaksime oma ajaarvamist kirjutama umbes „19. aastal pärast iseseisvuse kuulutamist“ — nagu vanad greeklased arvasid oma aastaid esimestest olümpiamängudest, roomlased Rooma linna asutamisest, araablased Muhamedi põgenemisest jne. Nii suure tähtsuse omab 24. veebruar Eesti ajaloos.

24. veebruari nimetatakse ka Eesti sünnipäevaks. See nimetus aga ei taha hästi sobida. Ennem siis juba „praeguse Eesti vabariigi sünnipäev“. Seegi nimetus pole täpne, sest riigi sündimist ei saa võrrelda abitu lapseaimukese ilmaletulekuga — tekkinud riigi hälli juures pole hoolitsetavaid mähkmete mähkijaid, ta peab kohe oma esimesel elupäeval algama võitlust oma eluõiguse kättevõitmiseks ja maksmapanekuks. Iseseisvuse saabumine — see pole sündimine, vaid juba saavutus, rahva kauaste püüete, ihalduste ja soovide teostumine. Nagu mõnel isikul, kes endale eluülesandeks seadnud suure sihi. Nii elas ka Eesti kaua enne 1918. aasta 24. veebruari: elas ja võitles Eesti rahvas, elas Eesti vabadus ta rahva hinges, luuletajate nägemuslikes ihaldustes, ta juhtide püüetes. 24. veebruar 1918 ühendas kõik need komponendid saavutuseks — kättevõidetavaks iseseisvuseks. Ütlesin meele „kättevõidetavaks“, mitte „kättevõidetud“, sest nüüd alles algas võitlus avalikult väljakuulutatud iseseisvuse tõeliseks kättevõitmiseks ja teostamiseks. Esiteks veriste heitlustena lahinguväljadel ja algeliste riigialuste ehitamisena tagalas. Siis riigi ülesehitamisena organiseeritud rahva vabariigiks, kus oleks rahvas ise kõrgeimaks võimukandjaks, vahendituks valitsejaks ise enese üle oma maal. See ülesehitustöö kestab veel tänaseni ja 1918. a. 24. veebruari pühitseme algusena sellele pidevale ning visale tõsise vabaduse ning tõsise rahvavabariigi organiseerimistööle, milles tänavune, kaheksateistkümnes, 24. veebruar märgib jälle tähtsamat etappi rahvahääletamise näol rahvuskogu kokkukutsutamiseks.

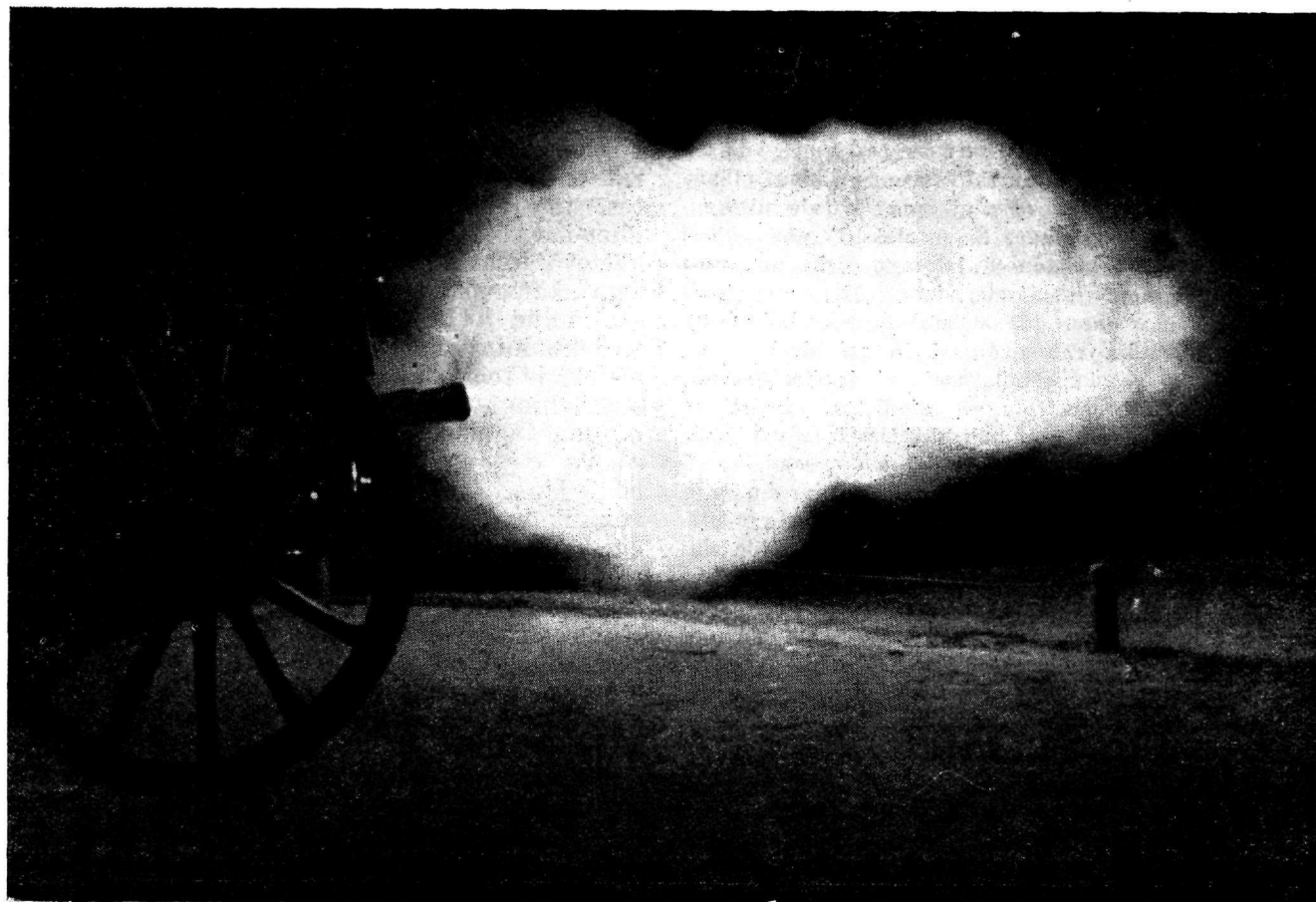
Meenutades riigivanema läinudaastast kõnet 24. veebruariks peame märkima, et meie riigijuhtidel on kogu aeg olnud juhiseks püüda jõuda välja senisest, Eesti edasikestmise nimel paratamatust erakorralisest olustikust jälle rahulikule, Eesti edasiehitamist võimaldavale ajajärgule, et saabuks olukord, kus Eesti on

„riik, kus valitseb õigus, kus valitseb vabadus ja kus rahvas võib julgesti tulevikku vaadata.“ Heites pilgu tagasi mäletame, et eelmisel 24. veebruaril meil veel ei valitsenud selgust selle kohta, mil kombel see normaalne olukord peaks saavutatama. Rahva laiemateski kihtides oli veel palju kauase mürgikülvamise jälgi, mitmeteski muidu väga rahvuslikes ja isamaalikeski ringkondades poldud veel jõutud äratundmisele omaaegsete demagoogiliste kihutajate suhtes. Samuti polnud veel kõigile muutunud küllalt mõistetavaiks praeguse, ülepea kaela valmistatud põhiseaduse defektid. Nii siis kõheldi ja kuulutati, arvustati ning kahtlustati. Mitte kõikjal, mitte väga laiades ringkondades, vaid teatud viisil politiseeritud isikute ja nende koondiste ridades. See aga omakord siiski avaldas mõju ka üldisele meeleolule: oli veel saabumata selge vahe nende vahele, kel sellistes küsimustes seisavad tõesti esikohal rahva ja riigi huvid ja kasu, ning nende vahele, kes niisuguseid kõiki haaravaid küsimusi kasutavad ainult söödana oma õngedel.

Ajavahemik 24. veebruarist 1935. kuni sama kuupäevani a. 1936., Eesti iseseisvuse

18. aasta tõi sellesse seisukorda lahenduse. Vaadates tagasi möödunud aastale peamegi tema tähtsaimaks sündmuseks lugema Eesti rahvavalitsuslikule korrale hähaotlike elementide enesepaljastuse 8. detsembri verises mässuplaanis. See kuupäev tõmbas selge eraldusjoone, kui kaugemale võib minna üks poliitiline sisevõitlus tõekspidamiste eest, et ta mitte poleks vaid tagamõtteline võimuiha, millel pole midagi tegu riiklikkuse ega rahvuslikkusega. Möödunud iseseisvusaastat algasime r a a m a t u a a s t a n a, mis pidi olema pühendatud vaimlisele ja kultuurilisele arengule, rahva kultuurisalvedesse uute varade toomisele ning loomisele. See ongi teostunud õige suurel määral. Ent ootamatult tuli meil sel aastal ühtlasi väga palju kõnelda r a a m a t u t e asemel ka võõrsilt saadud ja saadetud käsigranaatidest ning muudest relvadest, mille abil taheti hakata „lahendada“ meie siseprobleeme.

Aga siiski: võib-olla oligi nii parem. Võib-olla mässukatsejad tahtmatult osutasid Eestile teene, millist nad ise ei võinud aimatagi: äratasid laiades rahvahulkades jälle äratund-

Lõpuliku võiduni

Foto V. Toom

Pühitsedes meie 18. riiklikku iseseisvuspäeva olgem valvel oma rippumatuse ja vabaduse eest, ning toimigem selles vaimus!

---

mise, mis vahepeal partei- ja klikepoliitika mõjul oli kustumas. Nimelt, et igal rahval enese valitsemine on sagedasti ka enesevalitsemine; ja et seda enesevalitsemist tuleb kõigepealt nõuda ka nendelt, kes pretendeerivad juhtivatele kohtadele riigivalitsemisel. Et riigi organiseerimis- ja ülesehitamistööd ei saa teha veriste sisevõitlustena, mehhiklike pronunciamentodena, kui meil vähegi on lugupidamist oma iseseisvuse vastu, pieteeti nende ohvrite ees, mis selle iseseisvuse saavutamiseks on toodud ja vastutustunnet tulevaste põlvete ning ajaaloo ees. Kas tõesti peaksime olema rahvas, kes ei oska end ise valitseda? Selle küsimuse seadis meile 8. detsembrilaste kavatsus ja sellele küsimusele peamegi vastama nüüdsel iseseisvuse aastapäeval. Kas oleme riigiküps rahvas? Kas oleme suutelised seadma üldriiklikke ja rahvuslikke huvisid kõrgemale teistest?

P.-Ameerika Ühendriikide president Roosevelt ütles ühes oma hiljutises välispoliitilises kõnes, et nii kaua kui maailmas on diktaatorlikke riike, kus kogu võim on monopolina koondatud kas ühe isiku, sõjaväe või partei kätte, nii kaua ei kao maailmast sõdade ja rahutuse oht.

Sellega pani see maailma ühe suurima riigi demokraatlik juht lakoonilise diagnoosi maailma praegusele ohtlikule seisukorrale. Oleme ju praegu tunnistajaiks, kuidas mõned autoritaarsed riigid on juba alustanud veriseid sõdu ja kuidas teised diktaatorid nendeks palavlikuliselt valmistuvad. Meie tänavune, 18. iseseisvuspäev langeb välispoliitiliselt väga ärevasse ja segasesse ajajärku. Kui veel aasta eest paljudele rahusõpradele Genfi institutsioon näis külalt autoriteetse asutusena sõjaliste konfliktide ärahoidmiseks või vähemalt nende mõistlikuks likvideerimiseks, seisame praegu fakti ees, et Rahvasteliit on olnud tegelikult jõuetu mõjuvate sammude astumiseks rahu ja õiguse jaluleseadmiseks ühes ainsas, ainult kahe riigi vahelises konfliktis. Läänud aastal sel ajal käisid küll ka juba sõja ettevalmistused mõlemal poolel. Aga siis oli veel lootus Rahvasteliidule, nüüd pole sedagi enam. Vasutpidi: viimased riikidevahelised kombinat-

sioonid ning meeleolud lasevad aimata, et konflikti „lahendus“ toimub ikkagi viisil, kus kõverus jääb peale ja õigus alla. Seda mitte poolehoiust kõverusele, vaid et Euroopa südames on relvu täristamas üks teine ja veel vägevam autoritaarne võim, kelle vastu liitlaseks tuleb tõmmata seda esimestki autoritaarset diktaatorit ja ta autoritaarset riiki.

Maailmarahu kannavad praegu suured demokraatiad Läänes ja Ameerikas. Polnuks neid, oleks maailma tasakaal juba vist purunenud uues ja senistest hirmsamas maailmatulekahjus.

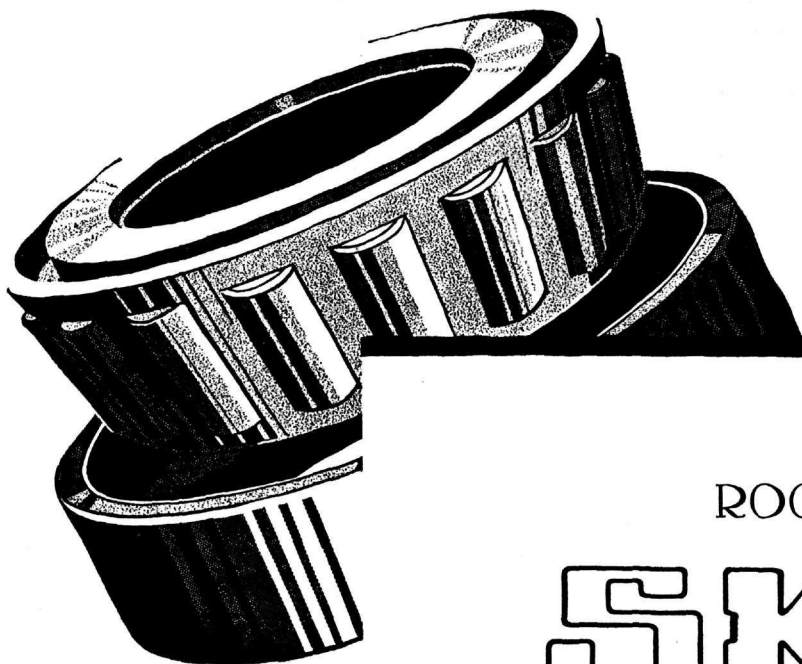
Aga needki demokraatiad on olnud sunnitud relvastumisele. Relvastumisele maailmarahu ja rahvaste vabaduse kaitseks vallutushimuliste ja sõjaevangeeliumit kuulutavate diktatuuride ohul, kes on maailma haaranud rahutustunde ning ebastabiilsuse põhjuseks.

Relvastuma peab meigi demokraatia, Eestigi rahvavalitsuslik kord igasuguste diktatuuride vastu. Relvastuma sisemiselt, sisemiste diktatuuride vastu. Sest iga diktaator on ähvardus rahule — sisemisele ja välisele. Eesti rahvas tahab end ise valitseda, tahab jääda demokraatliku riigikorra juure. Kuid see demokraatia on vahepeal, senise põhiseadusega täiesti desarmeeritud üksikisiku võimu ees. Demokraatialle tulevad jälle anda relvad tasakaalustatud võimujaotuse näol.

Praegune põhiseadus vajab parandamist, seda on tunnistanud ka ta omaaegsed loojad, kui nad mõni aeg tagasi esinesid parandamiskavaga. See on mõistetav. Praegune põhiseadus on erakondliku ülepaakumise vili, sündinud kõikvõimsate erakondade omavahelises võistluses rahva poolehoiu pärast, kus ei vaadatud tulevikule üldriiklikult seisukohalt. Nii me siis saimegi ebademokraatliku riigikorra, kus kõik võim on antud ühe isiku kätte, nagu ta enne seda oli erakondlikul alusel koostatud riigikogu käes, kelle kohta polnud ütlemist rahval vähematki.

23., 24. ja 25. veebruaril tuleb meil otsustada, kas Eesti rahvas on küps ise enese valitsemiseks? Kas tahame jääda vaba riigikorra juure, mille eest alustasime võitlust 18 aasta eest 24. veebruaril?

Evald Jalak.

ROOTSI

SKF

KUUL- JA RULL-LAAGRID

tööstusele — autole — põllutöomasinale

Müügivõrk üle Eesti:

Kuressaares:	A/S. K. Bergmann
Narvas:	N. Mägi
Paides:	G. Laas
Petseris:	P. Mägi ja N. Nasaar
Pärnus:	A/S. H. Puls, K. Viks
Rakveres:	G. Limberg, P. Falk
Tartus:	A/S. A. Rosenvald & Ko, V. H. Sinisoff
Valgas:	V. Trauss
Viljandis:	A/S. A. Rosenvald & Ko
Võrus:	A. Sibul, A/S. A. Rosenvald & Ko

PEAESINDUS JA LADU:

LINKE & MARTINSON

TALLINNAS, VENE T. 11, TEL. 432-86, 432-58

TOTAL-tulekustutajad

Meie kultuur ja omariiklus

„Meie rahvusluse esimestest ülesannetest olgu iseendi ukseesiste suurem pühkimine.“

Andrus Saareste.

I.

Ajalugu tõendab, et rahvuse tulevik on suurel määral sõltuv rahvuslikust endamaksmapanutungist. Mida teadlikum, visam, tugevam on natsiooni rahvuslik endamaksmapanutung, seda vastupanuvõimelisem on rahvas välisraskustele ja seda rohkem eeldusi on tal püsimiseks iseseisva riikliku ja kultuuriühikuna. Meie oludes eeldab rahvuslik endamaksmapanutung rahvuslikku iseteadvust ja süvenenud endaväärtuse tunnet igalt eestlaselt, sest rahvuse tuleviku seisukohalt osutub möödapääsmatuks kõigi kodanike rahvusliku mõtlemise rakendamine eestluse idee teenistusse.

Vaadeldes neilt lähtekohilt meie omariiklusaegset minevikku peab ütleva, et meie inimestel pole igakord jatkunud nõutavas ulatuses rahvuslikku iseteadvust, ja endamaksmapanutungist on meil nii mõnigi kord nappus kätte tulnud. See on eriti paikapidav vene liberalistliku mõtlemisega intelligentsi mõjutusest tulnud vanema generatsiooni suhtes, samuti ka Lääne-Euroopa rahvusvahelistest poliitilistest moevooludest läbiimunud keskealise sugupõlve juures, kes on ilmutanud liig suurt paindlikkust ja „vabameelsust“ meie rahvusliku mõtte kavakindla rakendamise suhtes. Tarvis on vaid tuletada meele paari aasta eest ajakirjanduse veergudel avaldatud eestlaste nimestikku, kes pidasid endast mõistetavaks oma laste paigutamist vähemusrahvuste koolidesse ja kellede hulgas leidus nii mõnigi nimi tuntud haritlaste ja tšeglaste perekondadest.

Rahvusliku endaväärtustunde nõrkus ongi põhjuseks, miks mõnel pool meil tänapäevani harrastatakse veel „kolme kohaliku keele“ tarvitamist ja paljudes perekondades, kus eesti mehel on võõra rahvusest naine, pole veel lõplikult välja surnud see lähema mineviku harjumus, et koduse keelena tarvitatakse võõrkeelt. Rahvusliku iseteadvuse ja endaväärtustunde nõrkus avaldub ühe osa kaasaegsete poolharitlaste juures ka selles endastmõistetavuses, millega peetakse vajalikeks võõrkeelte õpetamist oma lastele juba varajases noorus, kuna samal ajal — korralik eesti keele oskus on nõue, millest minnakse mööda õlgade kehitamisega.

Nende eestlusele võõraste eluavalduste kõrval avaldus meie lähema mineviku rahvustunde lõtvus ka selles üliarenenud „üldinimluses“ ja vabameelsuses“, millega kindlustasime oma vähemuste lehitamisvõimalused kultuurautonomia kõikevarjava kilbi varjus. Tulemuseks oli, et mõni meie vähemustest hakkas tundma rohkem huvi mõne edela-suurriigi agressiivsete kavatsuste kui meie sisemaiste eluavalduste vastu.

Ent samal ajal osutas meie noorem haritlaspõlv ja

omakaitse ümber koondunud kodanikkond üha suuremat osavõttu oma riigi ja rahvuse siseelust. Üha rohkem süvenes arusaamine, et on aeg harrastada eestlust mitte ainult nimeliselt, vaid muutuda eestlaseks ka sügavaimas sisimas. Üha enam süvenes arusaamine, et ka meil võõra rahvuse liikmeil, kes söövad eesti leiba ja loevad oma kodumaaks meie isade maad, ei tohi olla teisi jumalaid kui need, keda tunnustame meie, eestlased. Selle tõetunde võttis omaks ka meie juhtkond ja rahvusliku endamaksmapanutungi kõvenevad avaldused ilmnesis mitmeis normides, millede peamiseks ülesandeks oli tuletada uuesti meele kohustusi oma riigi ja valitseva rahvuse vastu neile meie kodanike hulgast, kel need kohustused kippusid unuma. Nii ilmus rahvuse määramise dekreet, mis tegi suurelt osalt lõpu eesti laste ümberharrastamise protsessile vähemuste koolides, mida seni nii tagajärjekalt teostati meie riigi „kulu ja kirjadega“. Möödunud aasta alul kehtimapanud keele määrus tõstis uuesti ausse eesti keele avaliku tarvitamise. Ja vastavad korraldused kontrollivõimaluste avardamises vähemuste omavalitsustes ja koolides tõid enamusrahvusele teatud kindlustuse, et kultuurautonomia kilbi varjus ei tehta meie iseolemisele vaenulist õonestustööd.

Need kõvendatud normid tähistavad uut ajajärku eestluse endateostamise teel. Sest on süvenemas arusaamine, et omariikluse mõte ei seisa mitte kehtivate normide lõtvuses ja erinevate kodanikukihtide vastutustundetus vabatsemises, vaid et omariikluse mõte seisab eestluse kavakindlas ülesehitamises, millest tuleb saada aru ka neil kodanike kihtidel, kes on kippunud unustama oma kohustusi riigi ja valitseva enamusrahvuse vastu.

Omariiklus ja rahvus kohustavad. See arusaamine tungib üha sügavamini meie laiemasse rahvahulkadesse ja selle ühe välisavaldusena tuleb võtta ka tõekspidamise süvenemist, et kui tahame vabameda oma võõrapärase mineviku kõntsast, siis tuleb vabaneda ka võõrapärasest nimedest. Kui viimaseaegse selgitustöö tulemusena suured kodanike hulgad eestistavad oma nimed, siis tuleb siin võtta teatavaks, et ajavaimuga kaasaujate kõrval kuulub enamik nimede eestistajaid siiski nende rahvaliikmete hulka, kelles avaldub selgekujuline tahe — vabaneda võõrapärasest nimest kui alandava mineviku välisest häbimärgist. See tõetunnetus on tagatiseks, et oleme järkjärgult vabanemas oma senisest rahvuslikust passiivsusest. Ühes sellega oleme vabanemas ka sellest päriuslikust alaväärtustundest, mis kodanike ühe osa juures avaldus kõige eestilise põlgamise ja võõrapärase austamises.

II.

Omariiklus ei ole mitte ainult rahvuse ühiselu vorm, vaid omariiklus on ka rahvuse kultuurivorm. Iseisva väikerahva olemasolu eeldab kultuurilise loomingu kõigekülgselt arengut. „Kultuuriline looming on inimsuse idee või, vaadeldud meie — eesti rahvuse — prilli läbi, eestluse idee teostamine“. Seega eeldab kultuurilooming eestluse kõigekülgselt teenimist.

Kahe aasta eest juhiti nende ridade kirjutaja poolt „Kaitse Kodu!“ veergudel tähelepanu sellele endastmõistetavale nõudele, et samal määral kui eesti riiklus peab ka eesti vaimne kultuur juurduma kodumaa mullas, vabanema võõr mõjudest, arvestama kõrvalekaldumata tult meie oma võimalusi, pidama kõhklematult silmas Eesti oma nõudeid. See on eriti paikapidav ilukirjanduse kui mõjuvõimsaima kultuuriteguri kohta. Ilukirjandus peaks kasvatama meie eneseväärtuse teadvust. Ilukirjandus peaks sisendama meie rahvaliikmeile armastust ja lugupidamist oma rahvuse ja riigi vastu ning arusaamist riikliku iseseisvuse tähtsusest ja vajadusest. Ilukirjandus peaks imbutama meisse usku oma rahvuse kui ühiskondlikku tervikusse, usku oma rahvuse kordasaatmisvõimesse ja tulevikku. Alles siis muutub ilukirjandus eluehitavaks ja rahvust edasiviivaks kultuuriteguriks.

Meie lähema mineviku ilukirjandus on aga neid nõudeid täitnud puudulikult. Liiga tooniandvaks muutusid seal nii mõnigi kord välismaised moeoolud ja ajavaimu sisemaised kajastused. Liiga vähe kajastus seal tõelist eestlast oma väsimatu tööriühmamisega ja endasse sulgunud kodumaa-armastusega, oma vähenõudlike eluideaalidega ja instinktiterve skeptitsismiga. Selle asemel leidus seal aga rohkesti internatsionaalselt häälestatud kandlekolinat ja pahempoolset moeoolutsemist. Ilukirjanduse lemmikainealaks muutusid agulid oma mahakäinud põhitüüpidega. Eesti tõeline elu ja eesti inimene aga jäid varju. Kordus sama nähtus, mis ilmes mõne meie vähemusrahvuse juures, et riigi „kulu ja kirjadega“ (s. o. kultuurkapitali summade arvel) tehti kehtiva ühiskondliku korra vastast propagandat, kuigi see propaganda „olude sunnil“ oli surutud sordini alla ja väljendus peamiselt negatiivses elutundes ja oleva režiimi hüpertroofilises mahaarvustamises (nagu seda tõlgendavad raamatud J. Schützi „Kaks leeri“, J. Barbaruse „E. V—r.“, M. Jürna „Ärigeenius“, M. Metsanurga „Kindrali poeg“, „Jäljetu haud“, „Umbrohu juured“ ja „Maine ilke“ jne.). Seepärast olid põhjendatud meie seltskonnas aastate jooksul korduvalt väljendatud soovid ilukirjanduse positiivsemate tegelastüüpide ja ainekogu järele.

Kui mõni aeg tagasi E. V. Saks avaldas must valgel järgmisi mõtteid: „On saabunud aeg, mil valitsev kirjanduslik generatsioon peab lakkama braveerivast ja poseerivast silmadetegemisest piiri taha!“, siis noor romaanikirjanik vaevalt võis aimata, et juba lähemal ajal teostub täispööre meie kirjanikkonna ühiskondlik-poliitilistes ja eetilistes töekspidamistes. Nüüd on see kauaoodatud sumamuutus saabunud. Et selles veenduda, tarvitseb vaid võrrelda J. Schütz-Sütiste möödunud aasta lõpul ilmunud luuletuskogusid „Päikese ootel“ ja „Noored partisaanid“ sama autori 1933. a. ilmunud luuletuskoguga „Kaks leeri“. Hoopis uus suhtumine eestluse minevikule ilmneb ka M. Metsanurga ajaloolises romaanis „Ümera jõel“, võrreldes autori varema „klassiteadliku“ toodanguga. Mehist teotahet ja positiivsust hõõgub A. Mälgu romaanidest „Surnud majad“ ja „Õitsev meri“ (1935. a.). See avaldub ka A. Gaili'i nipernaadilikus vabadussõja romaanis „Isade maa“.

Esimese pioneerina ajaloolise ainekogu positiivse käsitletu alal aga tuleb märkida vanameister Hindrey'd, kes juba mõne aasta eest juhatas sisse uue aineala oma romantiliselt tundesoojade viikinginovellidega. Toodud näiteist piisab, et märkida uue, positiivsema elutunde läbimurdu meie ilukirjanduse toodangus. Jääks veel soovida ühes A. H. Tammsaarega, et ideoloogiline tähistet vahetus meie kirjanikkonnas poleks vaid näiline, vaid ulatuks väärtuste sisima ümberhinnanguni. Sest iga tõelise kunstiteose sünn eeldab sügavat, intuitsivset elamust ja sisemisest veendumusest hingestatud meeoleolu.

Et ilukirjandus on jälle muutumas eestlust edasiviivaks kultuuriteguriks, nagu ta oli seda ärkamisajal ja enne maailmasõda, see tuleb peamiselt kirjutada juhtiva keskviimu normeeriva käe mõju arvele viimasel kahel aastal. Silmapaistvate üritustena ilukirjandusliku loomingu soodustamisel, mis on algatatud praeguse poliitilise juhtkonna poolt, tuleb märkida riigivanema auhindu, raamatuaasta autasusid ja möödunud aastal ellukutsutud raamatufondi.

Mis puutub lähema tuleviku ülesandesse kultuuriloomingu soodustamisel, siis on nähtavasti õigus neil, kes väidavad²⁾, et meie kultuurelu samuti nagu rahvamajandus ja poliitika, vajavad kavakindlat juhtimist. Sest „kavakindlus kultuurelus ei ole kuidagi vastuolus arengu vabadustega, küll on aga kavakindlus otse nõutav. Esiteks ei ole endateadliku rahvuse vääriline

¹⁾ Vaata „Üliõpilasleht“ 1934. a.-k.

²⁾ Vaata ERK nr. 2, 3 ja 6, 1935. a. — M. Meiusi, H. Moora ja R. Tandri vastavad kirjutused.

**Rahvuskogu kaudu loome endile põhiseaduse,
mis on luu meie luust ja liha meie lihast.
Kutsume Rahvuskogu kokku!**

jätta end saatuse hooleks. Teiseks kindlustab kavakin-
del juhtimine kiiremat edu, seda esiteks kultuuri enda
ja lõppeks ka rahvuse olemasolu huvides, kuna kõrgem
kultuuriline tase ei ole ainult rahvuse väärtuse kritee-
rium, vaid ka olemasolu tagatis. Vajame seepä-
rast rahvuslikku, kultuurelu arenda-
miskava ja kultuurelu juhtimist selle
kava alusel. See on suur, raske ja äärmiselt vas-
tutusrikas ülesanne. Selle teostamises peitub rahvuse
olemasolu mõte, sellest oleneb rahvuse väärtus ja rah-
vuse saatus.

Vastavalt ülesande raskusele on tarvis asjatund-
likku ja permanentset organit, kes suudaks meie rahva
sügavamatele soovidele vastavat tulevikukava fiksee-
rida. Sellel organil peab olema (kaugelenägev silm, et
üle näha kogu meie praegust kultuurilise arengu suunda,
ja peab olema aju, intelligent, mis suudaks kogu aren-
gu suunata ülesseatud tähiste poole“. Arvatavasti kao-
taksid kompetentse juhtiva orgaani ellukutsumisel põhja
ka need kurtmised meie teaduslike ringkondade poolt,
mis kerkisid esile möödunud raamatuaastal¹⁾, et „raa-
matuaasta kujunekis rohkem küll meie ilukirjanikkude
tunnustamise ja toetamise aastaks kui kogu eesti
vaimse loomingu tunnustamiseks ja eesti raamatu-aas-
taks selle sõna õiges mõttes.

Eesti vaimne kultuur ei koosne aga üksnes tunde-
ilma viljeldamisest, vaid veel suuremal määral tunne-
tamisest. Meie ühiskonna kohustus on seepärast täit
tunnustust jagada mitte üksnes igale kirjanduspala loo-
jale ja luulesõnale, vaid ka kõikidele teadlastele ja
nende loominguks“.

III.

Viimaste omariiklusaastate kestes on toimunud
tähelepanndav murrang ka meie koolipoliitikas ja koda-
nikkonna suhtumises laste koolitamise küsimusele. „Ve-
ne ajal“ seisid laste koolitamise mõte „kõrgema elu“ või-
maldamises ja suuremate kodanikuõiguste kindlustami-
ses oma järeltulijale. Sest „koolitatud mees“ ei oma-
nud sel ajal mitte ainult mitmekordselt kõrgema elatis-
standardi ja lähedamad elamisvõimalused, vaid teatud
teenistusastmeni tõusnud „koolitatud mees“ omandas
ühtlasi ka märgatavalt suuremad kodanikuõigused kui

¹⁾ Vaata R. Tandri kirjutus ERK nr. 6, 1935. a.

neid omas tema talupojaseisusest isa. See oli peami-
seks põhjuseks, mis sundis meie talumeest kõike välja
panema laste koolitamiseks, kuna kõrgema haridusega
eestlane oli sel ajal oma suguvendadele ühiskondliku
ideaali kehastuseks, mille saavutamine jäi teostama-
tuks unistuseks enamikule meie rahvapoegadele.
See veneaegne arusaamine laste koolitamise tähtsusest
kandus ka meie omariikluse aastaisse ja tulemuseks oli,
et varsti ületasime üliõpilaste arvult Lääne-Euroopa
vanad kultuurriigid. Hariduslikku inflatsiooni suuren-
das meil veel vabariigi algaastate koolipoliitika, mille
tulemusena kutsuti üldhariduslikud keskkoolid ellu ka
kaugemais metsakolkais.

Kuid oodatud imed rahva hariduse taseme üldisest
tõusust jäid tulemata. Tühikud ametnikkonna kohtades
vabariigi algaastail täitusid varsti. Sellega kaasaskäi-
vada kuivasid kokku ka vanemate lootused — kindlus-
tada koolitamisega oma lastele härrasnimise seisund.
Enamikul vanemaist ei jätkunud ainelist jõudu oma
laste hariduskäigu lõpetamiseks. Ja enamikul koolita-
tud poegadele ja tütardest ei jätkunud vaimuandeid
ega endapingutust ülikooli lõpetamiseks. Nii rikastu-
sime rohkearvulise poolharitlaste kaadriga, kes pika
õpinguaja kestes olid võõrdunud kehalisest tööst, kuid
ei leidnud rakendust ka intelligentseil tööaladel. Ül-
dist pohmelustunnet üldhariduse ja kõrgema hariduse
vastu suurendas veel tunduvalt asjaolu, et „esimese
vabariigi“ erakondade valitsemispäevil oli muutumas
kirjutamatuks traditsiooniks, et koha saamisel ei oma-
nud igakord niipalju tähtsust hariduslik ettevalmistus
ja diplom kui mitmesugused tutvused ja soovitusel.

Kõige selle tulemuseks oli, et laste koolitamine oli
vanemate silmis kaotanud palju oma endisest särast, ja
töötute haritlaste probleem kerkis täies teravuses esile
meie hariduspoliitika juhtide ette. Järgnes üldharidus-
like keskkoolide koondamine, kutsekoolide tähtsuse suu-
rem rõhutamine ja üliõpilaste arvu piiramine. Need on
tähtsaimad muutusi meie viimaste aastate haridus-
poliitikas. Kuid vaatamata kutsehariduse osatähtsuse
tõusule viimaseil aastail on tõekspidamiste ümber-
hinnang laste koolitamise küsimuses vaid osaline. Nii
püsib lastevanemate juures ikka veel tendents üldhari-
duse eelistamises kutseharidusele. Selle nähtuse üheks
põhjuseks on nähtavasti asjaolu, et ühes osas meie

**Rahvuskogu töö on meie kõi-
kide töö!**
**Ta sünnib meie endi poolt vali-
tud esindajate kaudu avalikult
meie kõigi silmade all.**

---

kutsekoolidest on jäänud kutseoskuse süvendamise kõrval kasvatuslik külg tagaplaanile. Kuid üldhariduse eelistamise peamiseks põhjuseks näib olevat see mineviku töökspidamine, et üldhariduslik keskkool loob eeldused „härrasinimeseks“ saamiseks, kuna kutsekool kasvatab vaid „musta töö“ tegijaid. Arvatavasti on õigus ka neil, kes, pidades silmas eesti iseloomu isendlikku ja härrasinimeslikku algupära, väidavad, et kutsekoolidele suhtutakse külmalt vaid seepärast, et „kutsekoolidest tuleb teiste käsualune“, ja kes meist, eestlastest, ei eelistaks „käskija“ kasvatamist „käsualuse“ kasvatamisele?

Kuid on viimne aeg, et hakkaks karva ajama see ebaoludekohane minevikupäränd meie mõttemaailmas. Arvestades meie majanduslikku kandevõimet, kultiveerimist ootavate maalahmakate suurust ja töökäte kisenavat vajadust peaks kutsehariduse osatähtsus tõusma meil lähemas tulevikus mitmekordselt. Sest meil tuleb võtta teatavaks, et ainult täie kehalise töövõime rakendamisel suudame tõsta oma rahvuse elatistaset ja kindlustada arenguvõimalusi oma kultuuriloomingule. Meil tuleb võtta teatavaks, et mida rohkem tööühikuid suudab toota meie põllumees, käsitööline ja tööline, seda enam kindlustame oma rahvamajandust ja omariiklust ja seda enam oleme suutelised igasuguse välisekspansiooni ohu eemaletõrjumiseks.

Seepärast on teretunud see selgitustöö, mida on alustanud kehalise töö osatähtsuse tõstmiseks peaminister oma avalikes ettekandeis. Kuid sellele selgitus-

tööle peaks lööma kaasa kogu meie mõtlej seltskond nii maal kui ka linnas, eesotsas rahva haridustöö otseste juhtide-õpetajatega. Eriti tähtis on lõpuarvet pidada selle vaatega, mille alusel andekaaim element talulastest on saadetud aastakümnete jooksul taludest haritlastena eemale, kuna talupidajaks on tavaliselt jäetud andevaeseim perekonna liikmete hulgas. Selle läinud sajandeist päritud vaate majanduslikke tulemusi lõikame praegu Lõuna-Eesti jõukamate maade majanduslikus allakäigus, kuna Põhja-Eesti looduslikult kehvemad maad (Harju- ja Virumaa), kus taludele andekamate laste haritlastena linna saatmisel on vähem aadrit lastud, on põllumajanduslikult tasemelt ületanud omaaegsed esirinnas sammuvad maad. Sest on endastmõistetav, et andekas inimene suudab talu paremini korrastada kui andevaene. Eeltoodut silmas pidades on viimne aeg maatöö ja põllumehe kutse väärikuse tõstmiseks. Selleks on end tööle rakendanud ligi kümme tuhat maanoort eesotsas oma juhtidega põllutöökojast. Kuid põllumehe iseseisev ja üha uusi väärtusi loov elukutse on seda väärt, et temasse klammerduks iga maanoor ja mõtlej eestlane, kel selleks on võimalust. Mida rohkem see teadmine imbub meie laiaesse hulkadesse, seda kindlam on meie rahvuse ja riigi tulevik. Sest meie oludes jääb igavesti püsima see igivana tõde, et „põllumees, kes on ühe viljapea asemele kasvatanud kaks, on rohkem korda saanud kui kuniingas, kes on vallutanud vaenlase maa“.

J. Viidang.

Suitsetage ainult enneolemata kõrges headuses

IDAMAA PABEROSSE

MOKKA

25 TK. — 35 SENTI

Need paberossid valmistatakse vilunud eriteadlaste juhtimisel väljavalitud parimaist

IDAMAA KVALITEET-

lehttubakaist ja peaksid seetõttu rahuldama ka kõige nõudlikuma suitsetaja

TUBAKAVABRIK

H. ANTON JAKO

LAITMATUST EESTI PEREKONNANIMEST

Ei ole sellest kuigi palju möödunud, kui sama aja-kirja veergudel vaieldi nimede omapärasuse vajaduse üle. Nüüd tunduks see võõrastavana, aga tookord väideti avalikult, et nimede — ükskõik, kas eesti- või võõrapärase — hülgamisega rikutaks traditsiooni. Kõneldi koguni lugupidamistunde puudusest oma vanemate ning esivanemate vastu.

Sääraste väärväidete ajad on loodetavasti nüüd lõplikult möödas. Raske uskuda, et leidub veel tõsiselt eestlasi, kes lähevad ajakirjandusse kaitsma põhimõtteliselt võõrapäraseid perekonnanimesid. Seega nüüdseil päevil ei arutata enam küsimust: kas eestistada? Praegu on vaja vastust küsimusele: kuidas eestistada? Või täpsemalt üteldes: missuguseid nimesid on tarvis muuta ja missugune peab olema võetav nimi.

Perekonnanimede korraldamise seaduse kohaselt on kuni 31. detsembrini s. a. lihtsustatud korras, s. t. ilma tasuta, muudetavad: 1) võõrapäraseid perekonnanimesid ja 2) eestipäraseid perekonnanimesid, millel on halb või labane tähendus või halb kõla.

Võõrapärasuse tõttu muudetavad nimed jagunevad mitmesse liiki. Nende kõige lihtsam liik on puht-võõrapäraseid nimed (näiteks Strandman, Kirschfeldt, Lindeman, Mudrets, Gailit), sellele järgnevad poolvõõrapäraseid nimed, s. t. sääraseid, mis koosnevad eesti ja mingist võõrsõnast (nagu Vösuberg, Pedakson, Mäeberg) või eesti sõnast ja mõne võõrkeele tuletuslõpust (nagu Kuuskler, Rebasov). Elmistele taoliselt kuuluvad otseselt muutmisele ka võõrapäraseid foneetikaga nimed (nagu šipai, Bakler, Päeske), hoolimata sellest, et neil puudub tähendus, s. t. võõrkeelne mingit vastavat sõna ei ole.

Kuid meie nimikonnas on terve hulk sellaseid nimesid, millel pole sõnalist vastet üheski võõrkeeles ega eesti keeles. Samal ajal puuduvad neil ilmsed häälikulise võõrapärasuse tunnused. Näiteks: Pärval, Naska, Medri, Oller, Raaper, Tinits, Albok, Lasimer, Runtel, Karolin, Jukum, Leito, Märka, Eipluht, Akkerta, Andevei, Sitska, Eglon, Kiremia, Lender jne. Seesugused nimed väärivad eestistamist ning nende eestistamine toimub ühel alusel võõrapärasusega. Kuid siin tuleb pidada piiri. On arvukalt juhtumeid, kus taotletakse täiesti eestipärase nime muutmist, kusjuures see on ilma halva tähendusega. Tihti on see seletatav teadmatusena, sest siseministeerium ei arvesta tähendusega nime küsimust lahendades mitte ainult kirja-keele ja ühiskeele sõnu, vaid ka murde- ja haruldaseks muutunud sõnu.

Eespool vaadeldud nimede eestistamine on vajaline. Lisaks neile on veel liik nimesid, millede muutmist lubatakse, kuid millede muutmiseks eriti kaaluvat põhjust ei ole. Siia kuuluvad nimed, millede aluseks on need meie oma sõnad, mis ühtuvad häälikuliselt täp-

selt mõne võõrkeele sõnaga. Näiteid: saksa — Haar, Vald, Veste, Heide, Lang, Sage, Oder jmt.; läti — Osa, Pala, Riba, Tulis, Vaga j. t.; vene — Karp, Vedro, Udar j. t. Sääraseid näiteid võib tuua nii rootsi ja soome keelest kui ka ükskõik millises teistes keeles. Hoopis määravam on seesugune kokkusattumus võetavate nimede juures, nagu näeme allpool.

Arvestades meie perekonnanimede tekkeajalugu on arusaadav, miks seadus lubab halvatähenduseliste nimede muutmist ühel alusel võõrapärasusega. Teatavasti meie esivanemaile sageli sõna otseses mõttes anti nimed; nime saaja soov ei mänginud seejuures mingit osa. Oli ju nimede andmise tegelik teostaja mõisa omanik. Ja kui me oma perekonnanimede seas leiame otse rõvedaid, ebakirjakeelseid, siis peame nende tagant otsima küll omaniku isiklike vahekordade õiendamist ning kättemaksu. Teame ühtlasi, et sama teguviisi on mõnikord tarvitanud ka mõisnikud ise. Tolle aja määravaimad tegurid — mõisnikud ja mõisad — on pühkinud ära meie iseseisvus. Seepärast kadu ka nende poolt teotussihiga antud nimed.

Tähenduslikel põhjusil lubatakse muuta järgmiste tunnustega eestipäraseid nimesid: 1) sõimunimesid või perekonnanimesid, mis iseloomustavad nende kandjat halvast küljest (näit. Lakkur, Köverjalg, Sopaaug, Pudrunahk, Sibi, Totter, Kohi, Tölp); 2) tarbeasjade, loomade, kehaosade jne. nimesid, mis on otseselt halva tähendusega, või kui nad küll ei ole otseselt halva tähendusega, neid aga sageli tarvitatakse sõimunimedeks või sõimukõnekäändudeks (näit. Saabas, Konn, Nahk, Oriik, Pull, Täkk, Mullikas, Kargaja); 3) pilkelise või koomilise varjundiga perekonnanimesid või üldse perekonnanimesid, mis iseloomustavad nende kandjat ebameeldivast küljest (näit. Püksipaik, Auk, Tont, Kell, Keskpäik, Eitea, Viiskuus, Lori, Null, Viltu, Hobukakk, Vaene, Tüli); 4) halvaks pandavate esemete nimetusi (näit. Sopp, Muda, Puskar, Tsolk, Prügi).

Ajakirjanduses on korduvalt sõna võetud ning avaldatud rahulolematust, et äsja-esitatud halvatähenduselisuse piirid on liiga avarad. Ei pooldata näiteks nimede nagu Rott, Päits, Pull, Sopp, Oriik, Tont, Pott, Punn j. t. muutmist. Tõsi küll, nimede muutmise peab olema rahvuspoliitiline liikumine, s. t. taotelema eeskätt võõrapärase nimede kadu. 1934. aasta algupoolel kujunes halva tähenduse tõttu muudetud nimede protsent ilmsesti liiga suureks. Tõtati koguni muutma mehiseid, vähimagi halva tähendusega nimesid (näit. Ilves, Jõudvald, Karus, Kõo, Kodanik, Murakas, Nõlvik, Paljak, Tasak, Tarikas, Vihalem, Västriik jmt.), muidugi tagajärjetult. Kuid hiljem langes halvatähenduseliste protsent tunduvalt. Sest need, kes elupõliselt olid kannatanud nime needuse all, ei viivitanud suurte võimuste avanedes sellest vabanemisega.

Niipalju lühidalt muudetavaist nimedest. Võeta-vaile nimedele esitab seadus kaks kindlat nõuet, need on: eestipärasus ja vastavus õigekeelsuse eeskirjadele.

Eestipärasust loetakse perekonnanimed: 1) mis on selgelt eestikeelsed ning eestipärase foneetikaga (näit. Arumaa, Saareste, Ojasalu); 2) mis ei ole küll tähenduslikult selgelt eestikeelsed, kuid on eestipärase foneetikaga ning tuletatud eesti käändsõna- või kohanimeliidetega (näit. Ariste, Ugala, Kehtna, Jõõpre, Kaldre, Palivere); 3) mis küll praegu midagi ei tähenda, kuid oma häälikuliselt koostiselt on eesti-ilmelised (näit. Ösv, Viilup, Toots); siia rühma tuleb eriti lugeda eestipärased kohanimed, mil praegu puudub selge tähendus (näit. Somp, Tartu, Atuse, Väätša).

On endastmõistetav, et nende reeglite kohaselt ei saa võtta uueks nimeks sääraseid (vt. eespool Pärval, Naska, Medri jne.), mis ei oma mingit tähendust eesti keeles ega võõrkeelis, s. t. millel puuduvad eestipärasuse tunnused, kuid mis pole ka ilmselt võõrapärased. Samuti pole vastuvõetavad küll eesti sõnadel põhinevad, aga mõnes võõrkeeles juhuslikult sama häälikulist vastet omavad nimed (näit. Ring, Saat, Vald jne.) Muidugi pole nende võtmiseks takistusi omastava käände kujul (Ringi, Valla), ka mitte liitsõnalis-tes moodustistes algusosa rakenduses (nagu näit. Vald-oja, Adermäe). Kuna ka eesnimede alal on kindlaks määratud eestipärasuse ja võõrapärasuse piirid, siis on arusaadav, et ei saa tunnustada eestipäraseks niisugust perekonnanime, mis koosneb võõrapärasest eesnimest ja mingist eesti sõnast, näit. Hanssoo, Jakobsoo, Martensoo, Martinsoo, Paulsoo, Villemsoo, Villemsoon jne.

Teine eestipärase perekonnanime oluline nõue on vastavus õigekeelsuse eeskirjadele. Üldreeglina mak-sab siin põhimõte, et nimesid kirjutatakse samade gram-matilis-ortograafiliste juhiste järgi nagu harilikke üld-sõnugi. Sel reeglil on aga mitu erandit. Perekonna-nimesid võiakse näit. kirjutada nende häälduse kohaselt mitte-grammatiliselt, kui liitsõnaline perekonnanimi keeletarvitaja praeguses teadvuses ei tundu enam selge liitsõnana, või kui tema liitsõnaline tähendus on muu-tunud ebaselgeks, nagu Tampere (õigekeelsuse reeg-lid nõuavad kuju Tammpere), Saulep, Süvalep (peaks olema lõpus -pp). Kui perekonnanimeks võetakse ko-hanimi, siis võib seda võtta vastavalt kohanime kirju-tusviisile, arvestamata õigekeelsuse nõudeid, näit. Tamsalu (õige on Tammsalu), Haapsalu (reeglid nõua-vad Haabsalu), samuti Põltsamaa, Rakvere, Pikküla, Naestemäe jms. Võrreldes kirjakeele nõuetega on erandlik ka perekonnanimede võimalik murdeline ise-loom. Kirjakeel ei tunne kaugemal esimest silpi o-häälikut, kuid nimed nagu Palo, Salovere, Antsomäe on täiesti võimalikud. Kui perekonnanimele vastav üld-nimi algab häälikuga h, siis võib perekonnanime kir-jutamisel selle h jätta ära, näit. Aavik, Unt, Einavere

jne. Võtta võib ka näit. nimesid: Luast (samuti nagu Laast), Peasuke, Pitk, Laas (vrd. Klaas), Kõllane, Mõtsa, Teokse, Laokse, Haina (vrd. Heina) ja palju teisi. Kui liitsõnalise perekonnanime lõpus on -maa ja -saar, siis võib seda lõpp-osa kirjutada ka -ma, -sar (-ssar), kuid mitte alati. Lõpu -maa lühendamine ei ole nimelt soovitatav kõigepealt esmavärtelistes sõnades (seega siis Rajamaa, Tulimaa, Võsamaa, mitte Raja-ma, Tulima, Võsama) ega neis sõnades, kus tuleb kok-kulangemine mõne ajasõna -ma-tegevusnimega (-ma-infinitiiviga), nagu: Koitma, Kuulma, Peitma, Varama, Viitma j. t. Lõpposa -saar lühendamine on võimalik peamiselt kolmandavärtelistele sõnadele liituvana, näit. Tamsar, Metsar, Maatsar, Käössar, Teessar, Aossar (nagu näeme, vokaallõpulisel sõnale liitudes kujul -ssar), sobivuse korral aga ka muil juhtumel, kui saare tähendus enam teravalt esile ei kergi, näit. Jär-veessar, Pärnassar, Perassar, Kaerassar j. m.

Juhul, kui liitsõnalise perekonnanime algusosaks on eesnimi, siis peab see seelses rakenduses olema sama-võrra veatu nagu eesnimena. Näiteks eesnimede Aadam ja Peeter kõrval pole millegagi õigustatud ku-jud Adam ja Peter. Järelikult on täiesti vigased ni-mekujud nagu Adamsoo, Adamsoon, Petersoo, Peter-soon jms.

Nagu nägime eespool, asetab seadus võetavale pe-rekonnanimele kaks kategoorilist nõuet — ta olgu ees-tipärane ja õigekeelsuslikult veatu. Väljaspool neid nõudeid on nime valijal täieline tegevusvabadus. Kah-juks senise töö tulemused osutavad, et seda vabadust tarvitatakse tihti üsnagi kurjasti. Nimede muutmiseks tegelikke juhendeid andev kirjandus tähistab tavaliselt võimaluse, et paljusid võõrapäraseid nimesid saab ees-tistada õige vähese teisendusega. Eriti lihtne on sel viisil toimida eesti ja saksa keele segimoodustistes, näit.: Metsmann — Metsmaa, Mäemann — Mäemaa, Reinvald — Reinuvalla, Nõmberg — Nõmmpere, Põ-derson — Põdersoo, Kurrikof — Kuriku. Ka puht-saksakeelsed nimed võimaldavad mõnikord eestistades säilitada lähikaudu sama kõla: Hermann — Äärmaa, Mangelson — Mangla, Hellmann — Hellemaa. Nii õn-nelikult ei lase aga end eestistada kuigi palju võõrapä-raseid nimesid, — kui peame just lugema õnnelikuks lahenduseks endise ja uue nime võimalikult lähedase kõlasuguluse. Igatahes paljudele näib see olevat küll ainuke õige lahendus. Vististi teist järeldust ei saa teha järgmistest nimepaaridest:

Ackerberg — Akenpärj, Akperk — Allpärj, An-derson — Andesoon, Bierberg — Piirpärj, Bergmann — Pärjmaa, Glasberg — Klaaspärj, Jaanson — Jaansoo, Juhanson — Juhansoo, Jonson — Joonsoon, Kerberg — Keerpärj, Klesmann — Kleesmaa, Lindeberg — Lind-pärj, Loorberg — Loorpärj, Martson — Martsoon, Martinson — Martinsoon, Martenson — Martensoo, Mihkelson — Mihkelsoo, Normann — Nortmaa, Peter-

---

Tundkem silmapilgu suurus ja toimigem vastufustundlikult!

---

son — Petersoo, Pitkberg — Pikkpärj, Samelperk — Sammalpärj, Stuhlberg — Tuulpärj, Tamberg — Tambärj, Tennemann — Tennemaa, Tomberg — Toompärj, Tonberg — Toonpärj, Treumann — Truumaa, Veelmann — Veelmaa, Villemson — Villemsoon, Vesberg — Vesipärj j. t.

Iga sellase nime tagant vahib meile vastu endine võõrapärane kuju. Ja koguni: sageli pole häälaluslikult mitmete nimede juures midagi saavutatud. Sest Martinson, Villemson — kas ühe või kahe o-ga, kõneldes on täiesti ükskõik. Samuti Lindpärj, Looerpärj, Tambärj jmt. Selle oluliseks põhjuseks pole mitte näit. sõnade „berg“ ja „pärj“, „son“ ja „soon“ kõlaline ühtuvus või mitte-eestipärusus (sest eestipärased on nad kindlasti), vaid hoopis miski muu. Säärased nime-moodustised on nimelt ebaloogilised ja võõrkehalised eesti perekonnanimede omapärasuse ja kujundustraditsioonide seisukohalt. Meil puudub senini veel perekonnanimede üldnimestik. Kuid võime ütelda sellel tagi, et endiste eestipäraste nimede seas ei leidu -soon ja pärj-lõpulisid nimelisi, -soo-lõpulisid kahtlemata on, aga suhteliselt mitmekümnekordselt vähem kui uudisnimede seas. Saksa ja rootsi nimedes -son (-sohn) on loomulik, samavõrra loomulik nagu meie nimedes -poeg (ometi mitte iseloomulik eesti perekonnanimedele), nagu Pärtelpoeg, Kavalapoeg, võrdle ka rahvaluulest: Kalevipoeg, Sulevipoeg, Alevipoeg, Olevipoeg. -berg-lõpulisid võõrapäraste perekonnanimede rohkus on täiesti mõistetav, samavõrra mõistetav kui eesti -mäe või -mägi-lõpulisid nimed, sest nimede andmisel sada aastat tagasi asendati need vastava saksa sõnaga. Selle ilmseks tõenduseks on kas või nimed nagu Vösuberg, Randberg, Kiviperk, Aasperk j. t. •

Vaadeldud moonutuslikud nimed ei ole auks meie perekonnanimede uudisloominguks. Sellasel teel omapärastamine on poolik tegu.

Teiseks praeguse nimede rahvustamise suureks puuduseks on tundevarjundiliste ja ilutsevate nimede rohkus. Prof. Saareste, kes on uurinud meie endiste perekonnanimede koostist, võib laialdase materjali alusel väita, et: „Võrdlemisi harukordsed on ilutsevad nimed nagu Mihkli Roosileht, Kuusalu Lilleväli ja Jõhvi Roosimägi. Peaaegu tundmatud on praegusele maitselagedusele nii omased -la, -lo-ngo ja -sto lõpulisid nimed“. (Ajakiri „ERK“ 1934, nr. 9/10, lk. 146.) Praegu-tsiteeritud kirjutuse lõpetab autor järgmistel ridadega: „Jääks vähemalt soovida, et tulevikus võetavad liignimed kujuneksid meie rahva nüüdisaegse iseloomu, vaimu ja maitse kõige parema palge, nimelt asjalikkuse, kainuse ja ühtlasi rahvusliku iseteadvuse tõusu peegelduseks“.

Selleks sooviks on tõsiselt põhjust. Sest näiteks järgmised uudisnimed on vist küll liiga ilutsevad või tundelised: Aarelaid, Aareleid, Aavelaid, Alvela, Aolaid, Eellend, Ehala, Ehala, Ehataht, Elunurm, Elila, Heldola, Helila, Helinurm, Helisalu, Heljula, Huimerind, Hurmsalu, Kaljuveri, Kirsila, Koidutäht, Lainela, Lainevoog, Lainevool, Leinola, Lilleaas, Lillebärj, Lilleorg, Lillerand, Mailend, Mainelo, Merelaine, Murdlaine, Rahula, Rahuleid, Roosilaid, Roosiorj, Roosiväli, Siljala, Sinijärv, Sinikalju, Sinimeri, Sinivee, Sirilla, Too-

mela, Tulnola, Tõeleid, Tütinela, Udula, Urmela, Valgelind, Vellerand, Vellerind, Valgustee, Vetekaja, Vetevoog, Vetesina, Võidula, Võidulo, Võimula, Önneväli, Önnepaku, Önnela, Önnelid, Öunaroo, Öösalu.

Esitatud põimikule võib lisandada samasuguseid veel palju. Vahest on ka mõned nimed selles loendis teenimatult. Kuid igatahes teatava kujuka pildi see annab. Võrdluseks olgu tähendatud, et Soomes ei soovitatud nimede muutmisel võtta nimesid, mis kõlaksid liiga ilusasti, nagu Laine, Leino, Salo j. t. Kõrvutagu nendega meie Lainevool, Leinola ja Salula!

Võib märgata üsna reeglipärast nähtust, et senised inetu ja halva kõlaga nimede kandjad valivad uueks just vastupidise — ilutseva. Tihti tüdinevad nad sellest veel rängemini kui eelmisest. On küllalt juhtumeid, kus paari nädala või kuu pärast ollakse „kauni“ nime kandmisest lõplikult küllastunud — ja taotellakse jälle muutmist. Loomulikult saadakse eitav vastus. See olgu õpetuseks neile, kel „ümberristimine“ seisab veel ees. Kiaalutagu seepärast hoolikalt valikualust nime või nimesid nii häälikuliselt kui ka tähenduslikult.

Lõppeks pole ka vooruseks liiga sageli esinev nimi. Eesti keel on sõnarikas ja vastavalt meie keelele peaks kujunema mitmekesiseks ning varjundirikkaks meie perekonnanimede koostis. Seda ei nõua eeskätt sugugi mingid esteetilised kaalutlused, vaid just praktiline elu. Kuna sageli võetakse levinud nimi teadmatuses, siis järgnegu siin nende uudisnimede loend, mida on võetud vähemalt 20 korda. Arvestatud on kuni 1. veebruarini s. a. saadud nimed. Arv sulgudes näitab sagedust.

Aas (44), Aasa (26), Arula (23), Hein (32), Heinala (25), Heinsoo (20), Jaaniste (21), Järve (21), Jõesaar (30), Jürisoo (22), Kalda (39), Kaljula (40), Kaljuste (69), Kaljuvee (24), Kallaste (131), Kase (26), Kasela (20), Kasemets (43), Kirsipuu (24), Kivilo (26), Kivimäe (27), Laanemets (39), Lehiste (23), Lillemets (24), Lumiste (29), Maidla (22), Merila (34), Männiste (28), Neeme (22), Nurm (43), Nurme (77), Ojala (27), Ojamaa (41), Ojasalu (26), Ojaste (34), Paas (26), Pajuste (26), Palmiste (22), Pärna (40), Põldma (25), Põldmaa (37), Raid (37), Raidla (36), Raidma (20), Raja (37), Rand (73), Randmaa (33), Randmäe (20), Randoja (38), Rannaste (35), Ranne (39), Rannik (70), Reinsalu (23), Rohtla (36), Saluste (39), Silla (33), Sillaste (29), Sirel (54), Soodla (20), Soosalu (37), Sõmer (25), Tali (42), Talvik (32), Tammaru (21), Tamme (24), Tammela (21), Tammiste (48), Toome (18), Toomsalu (43), Truupõld (22), Vahtara (20), Vahur (26), Valdmaa (32), Vilbaste (20), Voog (43).

Kokku võttes peaks seega korralik, laitmatu eestipärane perekonnanimi vastama järgmistele nõuetele: 1) ta peab olema täiesti eestipärane, vaba igasugusest võõrapärasest kõrvalmaigust; 2) õigekeelsuslik vigasus on lubamatu; 3) peab olema asjalik ning kaine nii tähenduslikult kui ka häälikuliselt ja 4) ei tohiks olla liiga levinud.

I. Karumäe.

MEIE VIIMASE AJA

RAHVUSLIKKE SAAVUTUSI

Pühitseme riikliku iseseisvuse kaheksateistkümnendat aastapäeva. Lühike tagasivaatlik mõttekondamine meie riiklik-rahvuslikule heakäigule ja saavutustele möödunud iseseisvuse aastal ei anna põhjust pea norgulaskmiseks. Ajavahemik, alates 24. veebruarist 1935. a. kuni käesoleva ajani, on möödunud peamiselt vaimse kultuuri tähe all. Kõigi aegade suurim kultuuritegelane, raamat, on leidnud väärset hindamist. Tema neljasaja aasta juubeli puhul on hakatud otsima, missugust osa on raamat etendanud Eesti ajaloolistes sündmustes. On leitud, et isegi meie lühikeses kultuuriajaloo, võrreldes vanade kultuurrahvastega, on olnud tal võrratu suur tähtsus. Harilikult hinnatakse teda omaette väärtusena ja jäetakse tähele panemata „elu kui raamatu seadus“. Et trükisõna ja raamat on eesti rahva arengus ja rahvusliku joone säilitamises etendanud suurt osa, on vastuvaidlematult õige. Kui raamatu juubeliaasta üks loosungeist kõlab: „raamat on meie vabaduse kaitserelvi“, siis võime kinnitada, et raamat on aidanud kaudselt vabadust ja iseseisvust kätte võidelda. Selle näite tõenduseks on tarvis ainult meenutada, missuguse huviga rahvuslikul ärkamisajal jälgiti kõiki eestikeelseid trükitooteid. Trükisõna oli tol ajal üks tähtsamaist abinõudest, millega äratati rahvuslikku iseteadvust. Lugeses Fr. Tuglase „Eesti Kirjameeste Seltsi“ ajalugu näeme, et möödunud sajandi keskkel, kui eesti raamatu leving oli võrdlemisi väike ja nende ilmumine vene valitsuse võimude poolt takistatud, tegi seltsi juhatus kõik selleks, et eestikeelseid, rahvale arusaadavaid raamatuid kirjastada ja levitada. Olude sunnil oli nende trükiste arv, mis suudeti saata rahva hulka, küll võrdlemisi väike, kuid tagajärjed ei jäänud siiski tulemata. Eestlase rahvuslik iseteadvus ja majanduslik jõukus kasvav, mis meid viis iseseisvuseeni.

Mänkides paari sõnaga raamatu osatähtsust Eesti iseseisvuse saavutamisel, mida on õieti raamatuaastal paljudel kordadel kriipsutatud alla, vaatame pisut lähemalt, mida on siis tehtud raamatu heaks hilisemal aegadel, eriti raamatuaastal. Kui vaadata tagasi esimesile iseseisvusaastatele, siis selgub, et pole raske jälgida ja huvikorral isegi läbi lugeda kõiki eesti keeles ilmunud väärtuslikke raamatuid. Ent toodang on iga aastaga kasvanud. Praegu läheb see oma igapäevase töö juures kinni olevale kodanikule üle jõe käivaks. Möödunud aastal ilmus umbes 100 raamatut 18.000 lehekül-

jega, kuna 1934. a. läks müügile umbes 60 raamatut 11.000 leheküljega.

Trükitoodete erakordse tõusu võib kindlasti panna raamatuaasta arvele. Propaganda pole jäänud mõjuta. Raamatu kohapealsed ja rändnäitused on viinud raamatu isegi sinna, kus seda nii väga tihti ei nähta, s. o. laiemate kihtide hulka.

Üheks suureks saavutuseks on see, et viimasel aastal on meie ilukirjandus muutunud nohkem elujatavamaks ja rahvuslikumaks. Elu varjukülgede, põhjakihi, algelise tungielu ja kosmopolitismi viljelemine on jäänud kõrvale. Kirjanikud on hakanud tegelema meie rahvusliku minevikuga ja mananud esile minevikust võimsaid tüüpe. Nähtavasti on selleks aidanud kaasa poliitilised sündmused. „Ümara jõe“ autor kinnitas II rahvusliku kasvatuskongressil, et seni kui meie sisepoliitiline elu ei ole staabiline, vaid harrastatakse mustamist ja mahategemist, ei saa ka nõuda kirjaniikelt positiivset elusuhtumist. Nähtavasti on tal õigus, sest ühes poliitilise suuna muutmisega on muutunud ka meie ilukirjanduse pale.

Teiseks tähtsamaks sündmuseks möödunud aastal oli II rahvusliku kasvatuskongress, mis peeti 2. ja 3. jaanuaril Tallinnas. Siinkohal pikemalt kongressi tööd ja vastuvõetud resolutsioone käsitleda oleks täiesti võimatu. Päevakorras olevaid küsimusi oli sedavõrd palju, et isegi nende loetelu viiks pikale. Märgime vaid seda, et kongress tegi akuutseks meie rahva väikese juurekasvu küsimuse. Otsiti teid, kuidas seda parandada, et eestlasil oleks ka tulevikus kindlustatud oma kodumaa pind. Sest kui olukord sündimise arvu suhtes meil ja suurrahvail jääks endiseks, siis võib karta tulevikus mõne suurrahva invasiooni, mis eestlasile võiks kujuneda saatuslikuks. Seoses selle küsimusega valitsus on seadnud endale sihiks eelduste loomise võimalikult suuremale rahvastiku arvule kultuurinimese väärsel äraelamise maal. Sest maa on rahva ja riigi tähtsaimaks kandepinnaks ja see peab jääma meie rahvale igaveseks. Nii on läinud maaga varustamine — asundustegevus — järjest suuremaks. Kui eelmise 5 aasta jooksul (1929—1933) rajati keskmiselt alla 100 talu aastas, siis juba 1934. a. loodi 467 ja 1935. a. 550 uut üksust. Ja praegu on käimas asustamise ettevalmistamise tööd tuhandehektaarilisel maa-aladel asunduskapitali arvel vabariigi valitsuse 1934. a. kinnitatud kava alusel. Pealeselle hakkab põllutöökä-

Kui mõni pettumus teil' võtab tuju krilli,
Siis „STAR'i“ riidevärv ei tee teil' aprilli.
Ta oma ülesande täidab ikka kiitvalt
ja värvib teie riided hästi, vähe aegaviitvalt.

teerium teostama kava, mis näeb ette, et ühtaegu talumaade krunditamiseks viiakse läbi maadel teede ja veejuhtmete rajamine. See loob võimaluse talundeil endil korraldada sisekolonisatsiooni. Sest maa toodangu tõstmine ja uudismaade ülesharimine seob perekonnaliikmeid maa külge ega sunni neid rändama linnadesse.

Ühes asundustegevuse suurenemisega on möödunud aastal hakatud panema rõhku ka talundite fassaadile. Pole vale ütlus, et ümbrus kasvatab inimest. Just ilus kodukoht, armas loodusepilt ja kaunistatud maastik kasvatab meie rahvustunnet ja kodumaa-armastust. Ühelegi ei jää võõraks esivanemate ja ta enda loodud kodukoht, kui see on sündinud armastuse ja vaevaga. Möödunud kevadel Eesti Panga uue hoone avaaktusel tähendas riigivanem, et me peaksime panema rõhku oma elamute ja muude hoonete fassaadile. Asi on ka tõepoolest hakanud liikuma mitte üksi kultuuritsentrumeis — linnades — vaid ka maal. Põllutöökoja eestvõttel asutati möödunud kevadel „Eesti maakodu kaunistamise selts“. Ja peab tähendama, et selts leidis eest tänuväärse töövälja. Ta ei jõudnud kodu kaunistamise kursuste korraldamisel rahuldada pooligi nõudeid. Tänavu kevadel jätkatakse tööd täie innuga.

Olgu siin veel tähendatud, et mitte üksi hoonete ja asulate fassaadi küsimus pole kerkinud päevakorradele, vaid on pöördud tähelepanu ka meie trükitoodete välismusele ja isegi kauba etikettidele. Meie ärimaailmas on senini valitsenudki tõepoolest kentsakas vaade. Kaubale püütakse anda, vähimalt pakendi näol, välismaine ilme. Meie arvates iseloomustab see meie äri-mehe lühinägelisust. Sest kui tahetakse, et kodumaa kaup lööks läbi ja seda eelistataks välismaa kaubale, siis peaks ostjaskonda ka harjutama sellega. Me teame, et Ameerika ja Inglismaa ostja usub ainult oma kaupa, isegi siis, kui see on halvem välismaa kaubast. Siin kergib küsimus, kas meil ostja peab harjutama töösturit valmistama ehtsat kodumaa kaupa või tööstur peab õpetama ostjat hindama kodumaa saadusi. Siin on töösturile ja kaupmehele tulnud appi riiklik propagandaamet. Ta on hakanud tegema selgitustööd ja seadnud üles sooviavalduse, et meie kaupade etiketid muutuksid maitsekamaks ja rahvuslikumaks.

Propagandaameti vahetalitusel on sidemeid loodud meie rakenduskunstnikega, kes on lubanud hakata

võtma osa eesti kaupade etikettide ja toodete ilustamisest.

Samuti haarab keeleseadus, mis pandi maksma 1. jaanuaril 1935. a., sügavalt kaubanduslikku, ühiskondlikku ja ärielu. Sest ajast peale peavad igasugused avalikud ettekanded, reklaamid ja kuulutused kui ka äri- ja ametisildid olema eestikeelsed. Senini valitses paljude juures vaade, et oleksid peamiselt õiged muukeelsed pealkirjad, kuna eesti keel puudus sageli või oli esitatud rumalate vigadega. Meenub mitte väga ammu juhtunud kurioosum ühes Tallinna kinos. Venekeelses pealkirjas ettetulevad sõnad „porodistaja sobaka“ (tõukoer) oli tõlgitud eesti keele „hapemik koer“. Sellase rumaluse, hoolimatuse ja lohakuse juures ei tea enam, kas pead vihastama või naerma. Tahtmata tekib mõte, et kui äri-mehe tahab teenida ja tegutseda Eesti vabariigis, siis peaks ta vähimalt hoolitsema nii palju riigikeele eest, et see ei haavaks kodanikke. Nüüd on sellele pandud lõpp keeleseadusega, mis nõuab kategooriliselt eesti keele õigekeelsust.

Kultuurkapitali ja haridus-sotsiaalministeeriumi eelarve on meil soodustanud kõiki rahvahariduse alasid, kuid mitmest keskusest lähtuvad soodustused olid seni koordineerimata. Et kultuuripoliitikas saavutada vajalist ühtlust ja süvendada kultuuri rahvakultuuri alal, selleks kutsuti ellu rahvakultuuri ja rahvahariduse nõukogu, mis töötab nõuandva asutusena haridusministeeriumi juures. Nõukogu ülesandeks on tegutseda nõuandvalt ministeeriumi juures rahvakultuuri sihtide ja rakenduste selgitamisel, luua kavapärast vastavate asutuste ja organisatsioonide töösse, moodustades ühe võimsa ja kooskõlalise kultuuripoliitilise teraviku. Haridustöö väljaspool kooli on tähtis tegur meie haridussüsteemis. Koolist lahkunud noored ei ole veel küpsed elluastumiseks, neid peab lülitama haridustöösse väljaspool kooli, et neist võrsuksid tublid isamaalased. Riiklikud ja omavalitsuslikud asutused ei suuda üksi tulla toime selle suure tööga hariduse alal, seepärast tuleb aktiveerida ja kaasa tõmmata rahvahariduse töösse kõik seltskondlikud ja hariduslikud organisatsioonid. Seltskonna isetegevus on vajaline alusmüür rahvusliku kultuurhoone rakendamisel.

Arvestades kino tähtsust kultuurse ja kasvatusliku tegurina on valitsus pöördunud tähelepanu ka kino korraldamisele. Kino kui masse arvestav asutus on vä-

gevaks relvaks rahva kunstimaitse ja koguni maailma-vaate ja moraali kujundamisel. Aineliselt ei saa me asuda suurte rahvuslike propagandafilmi produtseerimisele, küll aga saame oma rahva vaimse tervishoiu, moraali ja kunstimaitse taseme hoidmiseks tõkestada väärtusetä ja kõlblust ning kunstimaitset lagastavate välisfilmide sissetoomist. Et puhastada meie kinosid kõmu- ja instinktide söödast, selleks ongi antud valit- suse poolt uus kinoseadus ning seatud ametisse filmi- inspektor, kes koos filmikomisjoniga valvab filmide väärtuse järele. Tähtsaim uuendus kino alal on „Eesti kultuurifilmi“ ellukutsumine, kes valmistab filme kodu- maa sündmustest. Sissetulekutega eesti filmide de- monstreerimisest, välisfilmide kontrollist ja registreerimisest toetatakse Eesti oma filmiproduktiooni. See- ga rajab kinoseadus aluse ka Eesti oma filmile, mis- sugune asjaolu evib väga suure tähtsuse meie kultuuri- elus.

Ümberkorraldamine ja ümberhindamine sünnib kõikjal. Ühe suurema murranguna tuleb märkida va- banemise tungi kõigest, mis rahva sisetundele on võõras ja mis pole meid seesmiselt kasvatanud, vaid alavää- ristanud. Tõelise rahvustervikuna ja jõulise end maksma panna oma pärismaal, see peaks olema meie ülmaks sooviks. Rahvusterviku üheks tähtsaimaks tun- nuseks on tema liikmete nimi. See peab olema rahvus- terviku tõeliseks tunnuseks ja sellasena peab ta nii sisult kui ka kujult olema rahvuspäranne. Iga kultuur- rahva liikmeskond evib rahvusliku nime ja teisiti ei saa olla ka meil. Et võõrapärane nimi on meie rah- vale olnud nagu mingiks koormaks ja painajaks, on selge. Rahvas pole tahtnud tarvitada neid, on neid käänanud, väänanud ja moonutanud oma maitsele lähe- male. Ta pole osanud ega hoolinudki neid õigesti hääldada, vaid meisterdab neid ümber eestipäraseiks, nagu me seda näeme sageli maal. Et vabaneda kõigest pealesunnitust, mis on rahvale koormav ja ta arene- misele kahjulik, alustati juba 1934. aastal nime muu- tuse aktsiooni. Hüüdsõnaks sai, et 1935. aasta Võidu- pühaksõlgu iga eestlasel eesti nimi. Aktsiooni juhtimi- sele asusid ülemaaliste seltskondlike organisatsioonide esindajad ja nende poolt kujundatud organid. Tule- museks oli, et 1935. aastal eestistati üle 35.000 nime. Tänavu kahe esimese kuu tagajärjed on veelgi suure- mad — umbes 15.000 võõrapärast nime on heidetud kolikambriks.

Samade seltskondlike organisatsioonide poolt kor- raldati möödunud aastal ja ka käesoleval Eesti rahvus- lipu levitamist. Eesti lipu toimkonna kaudu on saa- detud rahva hulka ajavahemikul, alates 24. veebruarist 1935. a. kuni käesoleva ajani, üle 15.000 rahvuslipu. Kui-

palju rahvas Eesti lipu toimkonna õhutusel oma alga- tusel on ostnud äridest lippe, pole täpselt teada, kuid umbkaudu võib arvata, et see küünib 10.000-deni.

Siinkohal ei saa peatuda pikemalt lipu rahvusliku tähtsuse juures. Seda enam, et „Kaitse Kodu!“ veer- gudel on sellest mitu korda olnud juttu. Juhime vaid veel kord tähelepanu sellele, et rahvuslipp on rahvus- liku ühtekuuluvuse, rahvusliku võitluse ja riikliku ise- seisvuse välistunnuseks. Lühidalt — lipp on rahva saatus, sest ta teeb hääletult kaasa kõik rahvuse mured ja rõõmud. Seepärast rahvas, kes tahab julgesti vaa- data tulevikku, peab austama ja hindama oma lippu.

Kaitseliidus oli tähtsaimaks sündmuseks 20.—23. juunini toimunud kaitseliidupäev. Kuna kaitseliit oma se- nise tööga on kirjutanud hulga ilusaid lehekülgi meie rahvuslikku ajalosse, siis kujumised need päevad suure- joonelisteks pidupäevadeks, kust ammutati jõudu ja indu edaspidiseks tööks kodumaa kaitsmisel ning kultuuri- lisel ülesehitamisel.

Kultuuriliste ürituste kõrval pole ka majanduselu läinud allamäge. Üldine rahvamajanduslik sissetulek on tublisti tõusnud ja seda peamiselt põllumajanduse arvel. Kui võtame kokku või, kanamunade, lihasaaduste elusloomade, teravilja, lina ja kartulite väljaveo 1933.—1935. a., siis saame kroonides järgmised arvud:

1933. a. —	Kr. 19.669.000
1934. a. —	Kr. 24.872.000
1935. a. —	Kr. 37.984.000

(Tõime kaks eelmist aastat selleks, et võrdlus oleks selgem.)

Arvudest näeme, et 1935. a. väljavedu on üle 1/3 suurem 1934. aasta omast.

Omaval ajal hirmutati, et maareform jätab rahva nälga, et ainult mõisad varustasid rahvast leivaga. Toome jällegi kolme viimase aasta arvud, kust selgub, et oleme suutnud kaunikeste summa eest välja vedada teravilja.

1933. a. —	290 kr. väärtuses
1934. a. —	1.987.500 kr. „
1935. a. —	3.897.500 kr. „

Ka siit selgub, et oleme saanud läbi oma leivaga ja heade aastate ülejäägi oleme võinud vedada välja. Taluraamatupidamise andmeist nähtub, et möödunud aasta andis üle hulga aja rahuldava tasuvuse — 3,03%, kuna paljudel aastail kõikus see 1% ümber.

Lõpetades lühikest ülevaadet tähendame vaid, et möödunud aasta on olnud üks parimaist oma saavutuste alal, ja kui nii edasi läheb, siis võime julgesti vaadata tulevikku.

EPa.

**Meie ei tunne faganemist.
Edasi — on meie hüüd!**

Massipsühhoosi negatiivsed nähtused

Inimkond himustab olla ikka illusioonide võlus, kas individuaalselt, massiliselt või ka rahvusvaheliselt. Illusioonid, missugused nad ka ei oleks, luuakse harilikult kunstlikult. Tarvitseb jälgida ainult religioonide loomise ajalugu ja meile selgub, kui osavat taktikat on tarvitanud usundite loojad ja pärast samade usundite edustajad, et massidele sugereerida oma töökspidamisi.

Juba vanal ajal pandi tähele, et üksikisik omandab suure hulga inimeste seas koguni teise hingelaadi ja käitumisviisi kui üksikult. Seda seika on märkinud vanad ajaloolased suurte rahvahulkade kogunemiste puhul ja ka ilukirjanikud oma teoseis on pühendanud sellele probleemile palju lehekülgi. Saadi aru, et mass ei ole ainult üksikute teda moodustavate elementide kogu, vaid hoopis uus nähtus. Tema omadused puuduvad täieliselt neil üksikul, kes moodustavad hulga. Tekib koguni eriline moraal, eriline jõud ja otsustusvõime, mida me ei leia võttes neid üksikult ühegi asjaosalise juures. Sõdade, revolutsioonide, paanikate ja omakohtute kaudu teame, et üksik normaalne inimene ei saa millalgi hakkama sellaste asjadega, millega tuleb toime hulk. Ta on sageli passiivsem ja otsustusvõimetus kui kõige nõrgem isik, kuid samas näeme teda tormamas ja tegutemas pimesi ning julmalt. Arg inimene muutub julgeks ja tasakaalukas määratsejaks. Massi tegutsemises puudub kaine mõistus ja loogika. Siin alitatakse tundele, mida manab esile olukord või juht. Juhile järgitakse pimesi, kui ta suudab käsutada, ja ta tallatakse jalge alla, kui ta ei suuda või ei julge massi valitseda.

Selle nähtuse hingeuliste põhjuste uurimist on alatud ainult viimasel ajal. Et need küsimused seisavad puhtteaduslike arutuste piirkonnas võrdlemisi lühikest aega, pole neid suudetud lahendada kuigi suures ulatuses. Enam-vähem rahuldavaid näpunäiteid leiame ainult liigitamisel ja kirjeldamisel, kuna põhjuste selgitamisel pole jõutud kindlate seisukohtadeni.

Mõni aasta tagasi surnud prantsuse teadusemees Gustave Le Bon ütleb, et massipsühholoogia tekib ainult teatud tingimuses, kus hulk omandab teda moodustavate üksikute omadustest täiesti lahkuminevad hingelised omadused. Toome siinkohal mõningad G. Le Bon' näited, mis on leidnud üldist pooldamist. Ta kinnitab, et massipsühholoogia olevat tingitud alateadvuses peituvast jõust, mis hulga juures pääsivat mõjule. Alateadvuslike elementide kaudu sarnanevad ühte ja samasse rassi kuuluvad üksikisikud üksteisega ka siis, kui nad lähevadki kasvatusliku mõju poolest üksteisest lahku. Neil on ühesugused instinktid, kired ja tundmused. Näiteks religioon, poliitika, moraal, sümpaatia, antipaatia — lühidalt kõik need vaimuomadused, mis vajutavad rahvuse pitseri inimesele, on põhijoonis peaaegu sama-sugused nii väljapaistval isikul kui ka igal tavalisel kodanikul. Seepärast pole ime, et isegi veendunud sotsialistid, kes on teoreetiliselt kosmopoliidid, vahel praktiliselt taotelevad rahvuslikku joont. Tarvis meenutada ainult Saksamaa ja Austria pahempoolseid sotsialiste enne maailmasõda. Paljud nende otsused kandisid marurahvuslikku ilmet just üldise massipsühhoosi mõjul. Professori ja tema kingsepa arusaamiste vahe võib olla päratu suur, kuid vahe nende karakteris on enamasti väga väike, tihti polegi seda. Sellega on ka seletatav, miks massid ei suuda saata korda intelligenti nõudvaid aktsioone. Kollektiseeruvad peamiselt tavalised ja kõigil olevad alateadvuslikud omadused. Üksikisik kaob massis ja langeb hulga mõju alla. Ta on hüpnotiseeritud massihüpnootsi batsillist ja allub selle kärsitule tujule. Oma isiksus, otsustusvõime ja tahe kaob. Kõik siseelamused hakkavad liikuma mõjutuse

poolt määratud suunas. Isik muutub automaadiks, kelle käitumine ei olene tema oma tahtest. G. Le Bon tähendab, et jatkub massi kuulumise faktist, et viia inimest kultuuriredelil mitu astet allapoole. Haritud inimene võib muutuda loomusundide olevuseks, kes palju ei erine barbaarist. Samal põhjusel võtavad parlamendid vastu seadusi ja ettepanekuid, mida iga liige üksikult kindlasti heidaks kõrvale. Kaine mõistus ei eruta massi, vaid kired, tundmused ja eelarvamised, sest massil ei tööta mõistus, vaid silmad ja kõrvad, mida võib meelitada ja võrgutada. Inimene, kes on üksikult täiesti rahulik, muutub massi mõjul kirglikuks ja tormiliseks ja on valmis igaks ülesandeks. Massi sugereerivad pildid, kujud ja võrdlused. Asja mõistuslik ja loogiline külg pole kaugeltki nii tähtsad kui tabavad võrdlused ja pildid. Sellest tuleb, et masse õhutatakse ja tiivustatakse loosungite, lööksõnade ja lööklausetega. Meenutagem kas või neid lööksõnu, mida löi prantsuse revolutsioon ja mis levisid üle kogu maailma: vabadus, õiglus ja vendlus. Maailmasõja ajast võime nimetada „rahu ja leiba“, Wilsoni 14 punkti, rahvaste enesemääramine jne. Võib kinnitada, et iga kriitiline ajajärk, kus inimesed otsivad väljapääsu ummikust, on valmistanud massile päästerõngaid loosungite näol. Paljud ajaloolased kinnitavad, et need lööksõnad, süüvides rahvaste alateadvusse, pole mänginud väikest osa ajaloos.

Viimasel ajal, eriti maailmasõja õppetundide järele, on hakatud saama aru massi mõjutamise tähtsusest ja seda on püütud paljudes riikides viia süsteemi.

Pärast vene revolutsiooni hakkas komintern eriti teadusliku täpsusega uurima ja selgitama, kuidas oleks kõige parem ässitada ja üles kihutada masse. Proovitud ja üldiselt heakskiidetud retseptid paisati laiale kogu maailma. Ja me teame, et see polnud seatud kokku halvasti. Teised riigid olid sunnitud selle vastu leidma abinõusid või taganema võimu juurest. Taktika isenesest on lihtne, kuid mõjuv. Peanumbriks jääb meile tuttav rahvahäaletuse ajast võte: Kisu maha ja musta kõiki ja kõike, mis seni on tehtud riigi elus.

Mitte vähema tähtsusega pole ka järgmised: Otsi üles vead ja väärnähtused, neid leidub igas riigis, puhu need üles mitmekordseks ja serveeri rahvale. Tee äärmist demagoogiat ja luba igale täita ta soove. Tekita üldine massipsühhoos rahva hullutamise kaudu. Siin on peateguriks hirmutamise. Peab sugereerima rahvale, et on tulemas riiklik või rahvuslik katastroof või mõni muu hirmus hädaoht, mis võib rahva paisata viletsusse või koguni hukatusse. Need on tähtsaimad ained maailma parandamise ja võimuhaaramise retseptis.

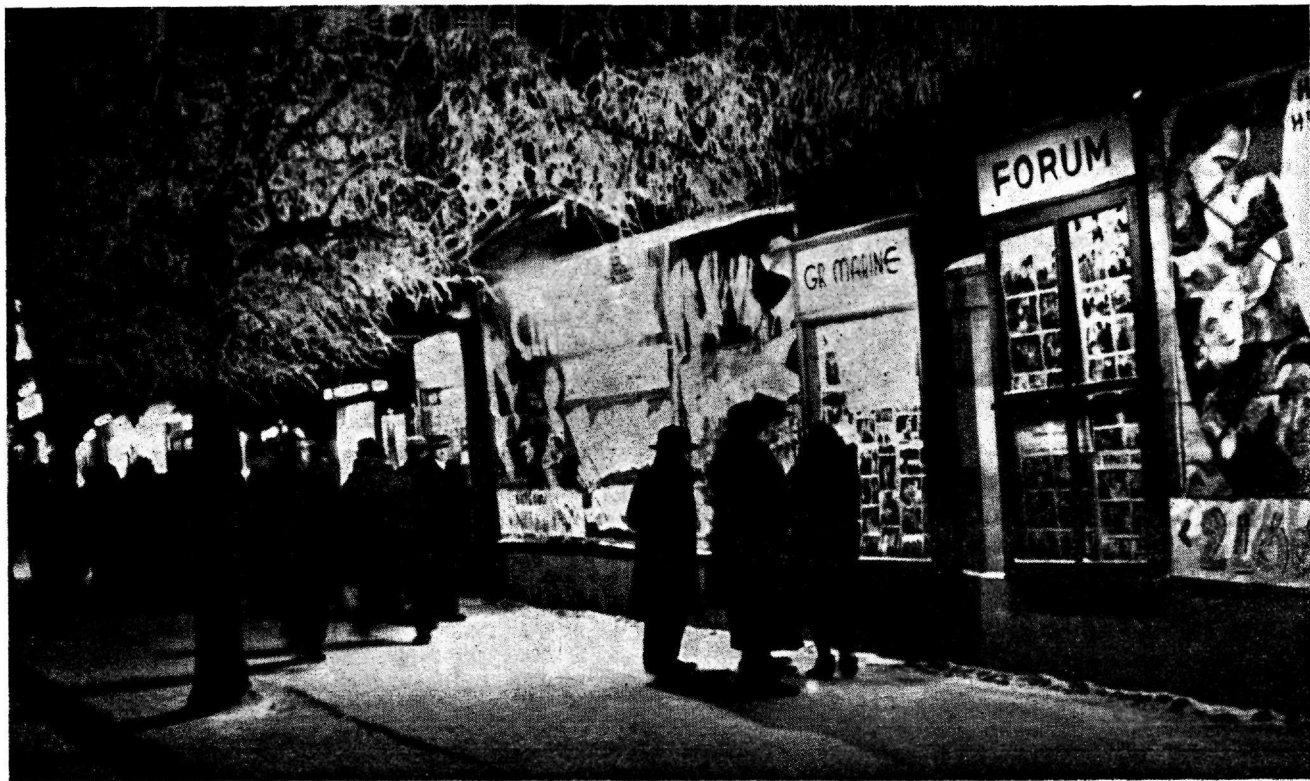
Kõige esimesed ja tragimad selle retsepti tarvitanud olid kominterni agendid meie riigikogus. Nende ülesanne seisis ainult halvustamises, kollitamises ja söimamises. Kõik muu oli kõlbmatu mada-praht peale kommunisti. Et nende tööol polnud suuremaid tagajärgi, selles oli süüdi nende arenematus ja labasus, aga ka pindala puudus, kuhu istutada enamluse batsille. Ja lõpuks astus neile valitsus alati sabale, kui nad oma rääkkamises tükkisid minema liiale. Ühes enamlusega aga ei kadunud kaugeltki mitte nende masside mõjutamise meetod. Juba endises riigikogus tarvitati valimiste eel ja ka muul ajal neid võtteid päris ohtrasti. Demagoogia lorkas, vastutustundeta teisele kallale tungimine ja mustamine oli arenenud korrapäraselt. Kõik, mida ei teinud minu erakond või mis ei tehtud minu erakonna heaks, ei kõlvanud kuhugi. Riik ja rahvas tervikuna kadus poliitikuil täiesti silme eest. Vastas-

rindlasi, riigivalitsust ja selle liikmeid ülistati sellaste epiteetidega, et korralik ja aus inimene pidi tahes-tahtmata kõigest sellest hoidma eemale. Sellane teguviis tekitas massipsühhoosi — alaväärtuse tunde rahva hulgas riigikogu, erakondade ja valitsusliikmete kohta. Erakonnad olid ise kõik teinud, et ainuke loosung „Maha erakonnad“, leidis rahva hulgas, peaaegu kõigis kihtides, suurt poolehoidu. Kui vapside käest nõuti korduvalt, et nad avaldaksid oma poliitilise ja majandusliku programmi, ei teinud nad seda, sest neil polnud programmi. Nad kasutasid vaid massipsühhoosi, mida olid loonud erakonnad, ja hullutasid rahvast kominterni retsepti järgi, mida taoteldi Hitleri täiendustega. Ülaltoodust näeme, et massipsühhoosi võib luua ja kasutada ära ebaõiglaseks otstarbeks. Kui mõnel pool üteldakse, et Saksamaa seisis kommunismi ja hitlerismi alternatiivi ees ja ta valis viimase, siis on see mõistetav. Saksamaa tuli maailmasõjast välja kaotajana, Versailles' leping surus talle peale kohutavad reparatsioonimaksud, ta pidi kannatama okupatsiooni alandusi, hävitama oma laevastiku ja riigikaitse varustuse, vallandama suurearvulise hästi õpetatud kaitseväge. Poliitiliselt suruti teda teise järgu riikide hulka, kel rahvusvahelistes küsimustes polnud rääkida kaasa otsustavat sõna. Me ei taha siin puudutada nende sammude õiguslikku ega moraalset külge, vaid märgime ainult seda, missuguse rahvusliku enesetunde võisid kutsuda välja need repressioonid rahvas, keda oli aastasadu kasvatatud tugevas imperialistlikus ja militaristlikus vaimus. Hale lüüasaamine ja sellele järgnevad sisemised raskused kutsusid välja reaktsiooni — rahvusliku alaväärtustunde ja pettumuse. Antud olukorras on kuidagi mõistetav teaduses tundmata aaria tõu ülistamine ja kõik sellega kaasaskäivad nähtused. Samuti teame, et ükski usund, olgu see või müüt, ei saa läbi ilma prohvetita ega sangarita.

Kuid meil? Meie olukord on sootuks teine. Meie kui väikerahvas ei ole ega saagi iialgi pretendeerida maailma vallutaja seisukohale. Oma ajaloost teame, et meid kui rahvust on alal hoidnud visa vastupanu kõigile kurjadele tuultele, mis kunagi on puhunud Baltimere läänekaldail. Ennastsalgav ja lakkamatu töö nii koduseis kui ka rahvuslikes asjades on aidanud meid praeguse tasemeni. Maailmasõjas, kust varem mainitud riik tuli välja kaotajana, saavutasime meie täielise iseseisvuse. Võttes arvesse olusid, nõudis see kogu rahvalt gigantseid pingutusi. Siis leiti juhte ja leiti ka ühist keelt. Sellest ajast on möödunud 18 aastat, kõigest kaheksateistkümmend lühikest aastat! Meil ei tarvitse sugugi oma iseseisvuse lühikeste aastate saavutuste üle häbeneda. Kes oskab vähegi tähele panna ja hinnata objektiivselt, see näeb, et on tehtud tublisti ülesehitavat tööd, vahest isegi rohkem kui paljudes teistes riikides selle aja jooksul. Ent hoolimata sellest on tekkinud siiski rahulolematust, mis on osava agitatsiooni tõttu kandunud edasi laiadesse kihtidesse. Massipsühhoos on kujunenud oma suveräänsuse vastu. Otsitakse kõikvõimast juhti, kes on meile nii ajalooliselt kui ka rahvapsühholoogiliselt täiesti võõras. Nagu juba eelpool nimetasime, oli selle peamiseks põhjuseks riigikogu piiramata ja tasakaalustamata võim. Ent see ei anna veel põhjust kalduda teise äärmusse, mis võib saada meie riigile ja iseseisvale arengule saatuslikuks. Peaks selge olema, et meie geopoliitiline seisund ei luba teha revolutsioonilisi ja tujukaid eksperimente, sest võime kaotada selle, mida vabadussõjas võitsime — iseseisvuse.

Seepärast on iga kodaniku isamaaline kohus vabandada meile võõrast ja kunstlikust massipsühhoosist ja võtta osa kaine mõistusega riiklikust ülesehituse tööst ja kodumaa saatuses.

— ju.

Tänav öösel

Foto V. Toom.

Kaitseliit õhukaitse teenistusse!

Lennuasjandus vajab suuremat tähelepanu ja õigustatud toetust seltskonnalt

Alljärgnevate ridade kokkuvõtte tahaksin ütelda juba oma kirjutuse eesotsas: vajame hoolikalt väljatöötatud ning kauemaks ajaks ette nähtud lennuasjanduse arendamise kava ning õhukaitse sihtkapitali selle esialgseks lõõgustamiseks!

Selles nõudes pole midagi erilist, mis tunduks arusaamatuna ja võimatuks, kuid ometi puudub kõik see meil seni, ning kindlasti moodub veel hulk aega enne kui see soov saab kord teoks.

Rõõmustaval kombel näib meie lennuasjandus saavat üle senisest surnud punktist: ajakirjanduses võetakse selle kohta elavalt sõna ning vastavas suunas on hakanud liikuma ka meie vastavad ametiasutused ja eraorganisatsioonid. Paljud näivad nagu unest virguvat, kui leitakse, et võrreldes teiste riikidega on meil selles suunas tehtud äärmiselt vähe.

Meie lennuasjanduse senised saavutused on olnud üksikute asjast huvitatud isikute teened. Senist tegutsemist võib nimetada katsutamise ajajärguks, sest lennuasjandus pole seni veel haaranud suuri rahvamasse ega ole leidnud seega enesele laiemat kandepinda. Kuid seniste katsustega võime olla enam kui rahul. Need on tõestanud, et meil on olemas lendureiks kohast inimmaterjali külluses, samuti võiakse meie töökodades suure eduga valmistada lennukeid. Peale nende algeliste eelduste võime konstateerida ka seda, et meie rahvahulkades näib valitsevat suur huvi lennuasjanduse vastu. Seda on korduvalt tõestanud suure rahvahulga osavõtt meie lennupäevadest. Ainus, mis meil seni on puudunud, on keskkoht, mis juhiks üldist tegevust ning oleks võimeline panema liikuma suuri rahvamasse.

Viimase aasta positiivseimaks saavutuseks lennuasjanduse arendamises on see, et ka kaitseliit on rakendanud oma suure organisatsiooni õhukaitse teenistusse. Kaitseliit oma senise tegevusega on näidanud, et ta on suuteline viima rahvamassidesse uudseid huvialasid. Näiteks võiks siinkohal nimetada spordialadest pesapalli, mida seni meil ei tuntud üldse, või suusatamist ja suuskade valmistamise oskust, mis kiirelt on levinud üle maa. Seda enam tohiks levida lennuasjandus, mis on niihästi huvitav spordiala kui ka hädavajaline oskus oma maa edukaks kaitsmiseks.

Tänapäeva sõjaasjandus pole mõeldav lennukiteta. Need on hädavajalised niihästi luure teostamiseks, vaenlaste lennukite tagasitõrjumiseks kui ka pealetungimiseks vaenlase tagalasse. Tuleb otse imestada, et lennuüksused on seni puudunud meie kaitseliidul, kel, muide, on olemas kõik teised väeüksused.

Kaitseliit on lennuasjandusega tegelnud vaevalt ühe aasta, kuid selle lühikese aja vältel on ta asjast huvitatud isikute organiseerimises suutnud teha õige palju.

Lühikese ajaga on üle kogu maa kerkinud tihe lennuüksuste võrk, mille juhid on saanud vastava ettevalmistuse lennukursustel, mis korraldati Tallinnas. Peaaegu iga malev on soetamas või on juba endale soetanud purilennukeid, mis nüüd peaaegu kogu maailmas on saanud hädavajaliseks ning esialgseks õppeabinõudeks.

Praegu leidub meil palju neid, kes veidi üleolevalt ja muigavalt suhtuvad purilennuasjandusele, mida nimetatakse isegi laste ajaviiteks. Samal ajal aga näeme, et mujal maailmas tehakse kaitseväge lendureile otse kohustuslikuks sooritada oma esialgse lennuväljaõppe purilennukeil ja alles pärast seda lubatakse neil käsitada suurt sõjalennukit.

Ehkki praegu meie lennuasjanduses võime konstateerida üht suurt ja väga positiivset nähtust — nimelt huvi ja kandepinna suurenemist rahvamassides — peame siiski tunnistama, et võime oma tööga sattuda ummikusse, kui meil puudub pikema ajaks väljatöötatud töökava.

Juba praegu on tekkinud olemasolevate ja lennuasjandust harrastavate organisatsioonide vahel mõned arusaamatused, peamiselt seetõttu, et seni pole tõmmatud kindlaid piirjooni tööülesandele. Seetõttu on tulnud ilmsiks mõningad paralleeltõlgemised ühel ja samal alal, kuna teised ülesanded on jäänud hoopis sööti. Samuti vajaksid põhjalikumalt kaalumist ja õiglasemat jaotust riiklikud toetussummad, millele pole mõeldav meie eralennuasjanduse arenemine vähemalt oma esimestel sammudel. Seepärast oleks otse hädavajaline mingisuguse riikliku keskuse loomine, kes määraks kindlaks iga organisatsiooni kompetentsi ja ülesanded edaspidiseks tegutsemiseks. Vastavalt sellele tuleks jaotada ka riiklikud toetussummad.

Üks on aga meile kõigile selge: oleme oma lennuasjandusega jäänud maha teistest sedavõrd palju, et neile järelejäõudmiseks peame end õige tugevasti pingutama. Et endale n.-ü. „jalgu alla saada“, peaksime hankima võimalikult palju raha, sest ühtki suurt ideed ei saa teostada rahata.

Siin peaks tulema appi kogu meie seltskond, kes alati on näidanud oma valmisolekut siis, kui häda on olnud kõige suurem. Meie lennuasjandusele aluse panemiseks oleks tarvis kutsuda ellu õhukaitse sihtkapital, mis võimaldaks muretseda lendurite väljaõppeks hädavajalisi lennukaid ning palgata vastavaid instruktoreid.

Meie lennuasjanduse arendamist tuleks võtta lõõgustöö kõige ligema ülesandena. Ainult siis suudab see areneda ja paisuda suureks, kui see on juba algusest peale hoogus.

Heaks eeskujuks sellele, missugune peaks olema meie õhukaitse sihtkapital, tohiks olla meie allveelaevas-

Purilennu kursused Võrus.

Võru kursuselased purilennuki juures. Paremalt püsti inst. V. Rannaleet

tiku sihtkapital, mis täiel määral on täitnud tema peale pandud lootused, ning seega on tõestanud selle organisatsiooni juhtkonna moodustamise otstarbekohasust. Kuna allveelaevastiku sihtkapitali poolt ülesseatud ülesanded on suurel määral täitunud seega, et laeva muretsemiseks vajaline summa on juba koos, ning et lähemal ajal võib loota ka relvastuse muretsemiseks vajaliste summade laekumist, siis oleks selle aktsiooni lõppedes paras aeg kutsuda ellu ka õhukaitse sihtkapital.

Õhukaitse sihtkapitali juhtkonna koosseisu peaksid kuuluma peale kaitseväe, teedeministeeriumi, omavalitsuste, seltskondlike organisatsioonide ja õhuasjanduse ühingute ka kaitseliidu esindajad, kuna tõenäoliselt kaitseliit kujuneb tulevikus meie suurimaks ja kandvaimaks lennuorganisatsiooniks. Sääraselt moodustatud organisatsioon oleks küllalt võimeline hankima seltskonnalt summasid selle hädavajalise kava teostamiseks, mille on koostanud meie asjatundjad.

Et seltskond tuleb kaasa selle aktsiooniga, selles ei tohiks olla kahtlust. Oli ta ju ohvrimeelselt valmis annetama ühe rannakaitselaeva heaks, mida paljud annetajad isiklikult ei näegi. Õhukaitse sihtkapitalile annetamisega võib ta olla kindlas teadmises, et lennukeid saab muretseda ühe rannakaitselaeva hinna eest mitu ja et tõenäoliselt saab iga maakond vähemalt ühe lennuki, mida võib annetaja näha ja mil ta võib-olla saab lennatagi.

Õhukaitse sihtkapitalile võiks laekuda rohkesti summasid mitte ainult korjanduste teel, vaid ka lennupäevadest ja muudest sellelaadilistest pidustustest. Nii näiteks võiks meie õhukaitse sihtkapital juba puht-propaganda huvides muretseda ühe odavahinnalise

16. skp. lõppes Võrus esimene purilennu-kursus, mille korraldasid Võrumaa malev ja Võru õhuasjanduse ühing ühiselt. See oli esimene kursus, mis korraldati provintsi linnas kohapeal. Kursus, mida juhatas k.-l. instr. V. Rannaleet, kestis 10 päeva ja hoolimata tormistest ja külmadest ilmadest lõpetasid selle kõik 9 järgmist õpilast: J. Jaason, F. Võro, R. Heiter, A. Pint, R. Tammisaar, K. Heier, A. Vaher ja O. Zucker. Õppus teostati Tamula järvel. Õpilaste ja masinaga ei juhtunud ühtki õnnetust. Kursuse lõpul toimus aktus maleva õppesaa-lis.

auto-giro lennuki, nii nagu see praegu on olemas Leedul ja mida hiljuti nägime külalisena ka meil. Säärase lennukiga oleks võimalik peaaegu igal pool korraldada propagandalennupäevi ning peatselt oleks auto-giro lennuki ehitamiseks kulutatud rahasumma tulnud tagasi mitmekordselt.

Meie rahvas on rohkesti kolka-patriotismi. Seda võiks väga hästi kasutada ära lennuasjanduse kava osaliseks teostamiseks maakondade või mõnede muude üksuste kaupa. Võib olla kindel, et kui näiteks lennuasjanduse kava kohaselt peaks Viljandimaa muretsema kolm lennukit, mis jääksid samasse maakonda, siis see kava leiab kindlasti täitmist. Esiteks tuleb siin kõne alla patriootiline ja maakolkaline uhkus ja võistlustahe teistega, teiseks see teadmine, et annetajail on võimalik oma rahalisest ohvrast saada väikest vastutasu lõbulendude näol.

Kuna õhukaitse sihtkapital võimaldab löökaktsioonina panna hädavajalise aluse meie lennuasjanduse arengule, siis tuleks juba nüüd mõelda pidevale ja püsivale sissetulekute hankimise moodusele. Ühe sellasena võiks kõne alla tulla sissetulekute hankimine riigi klassiloteriist. Praegu laekuvad loteriist saadud summad riigi tulude hulka. Oleks päris otstarbekohane ning õiglane, kui meie lennuasjandus saaks sellest osa tulusid endale. Siis oleks talle edaspidi kindlustatud väike, kuid kindel sissetulek, millele tal tuleks hankida juure summasid oma ettevõttest, liikmemaksumust ja seltskondlikest toetussummadest.

Nii saaksime jalad alla meie lennuasjandusele, millega seni oleme jäänud kaugemale maha teistest.

K. Teder.

ÜLESANDED LASKUREILE

Kaitseliidu käesoleva aasta tegevuskavas on ette nähtud väliskaskevoistlusi: 1) korrespondents-laskevõistlus Poola Küttide Liiduga, 2) osavõtt oma laskuritega Eesti-Soome laskemaavõistlustest — mõlemal laskevõistlusel täis- ja väikekaliibrilistest püssidest, 3) ülemaailmne väikekaliibrilise püssi laskesportklubide vaheline korrespondents-laskevõistlus väikekaliibrilisest püssist ja 4) Balti riikide omakaitse organisatsioonide vahelised laskevõistlused sõjaväepüssist.

Sisemaalistest laskevõistlustest on kaitseliidul nähtud ette iga-aastased traditsioonilised meistervõistlused ja laskevõistlused kaitseväega.

Kaitseliidu meistervõistlused ja korrespondents-laskevõistlus Poola Küttide Liiduga peetakse 28.—30. aug. s. a. Tallinnas, Mustamäe ja kaitseväge ühendatud õppeasutuste laskeradadel ja Valdeki laskeväljal.

Eesti-Soome maavõistlus tuleb pidamisele 14. juunil s. a.

Ülemaailmse väikekaliibrilise püssi laskesportklubide vahelise korrespondents-laskevõistluse pidamise aeg on praegu veel lahtine, arvatavasti peetakse see aprilli-maikuu jooksul.

Laskevõistlused kaitseväega ja Balti riikide omakaitse organisatsioonide vaheliste laskevõistluste pidamise aeg on lahtine.

Peale üldtähendatud laskevõistluste Tallinna, Sakalamaa ja Võru malevad on igal aastal pidanud laskevõistlusi sõbralike naaberriikide omakaitse organisatsioonide allüksustega.

Et väärikalt laskevõistlustel esineda ja kaitseliidu paremate laskurite lasketaset edasi viia, peame alatise distsiplineeritud, järjekindlate ja intensiivsete treeningharjutustega välja koolitama meeskonna, kelle hulgast valitakse välja kaitseliidu võistlusmeeskond (maleva võistlusmeeskond) või kaitseliidu esindajad rahvusvahelistele suurvõistlustele.

Treeningu eesmärgiks veel suuremas ulatuses on parimate, edasipüüdlike ja suuremate võimetega laskurite väljatõstmine laskurmassist. Meie parimad laskurid, asudes laiali üle maa, ohutavad oma tööga ja selle tulemustega laskurmassi ja tõmbavad kaasa hulki parimate tulemuste saavutamisele.

Keskpäraseks laskuriks saab hea tahtmise ja tööga iga mees, kel ei ole takistavaid kehalisi ega vaimseid defekte. Heaks laskuriks saamiseks peab enne tegema läbi põhjaliku laskekooli ja tundma oma relva, oskama valida laskemoona oma relvale ja alati arvestama kõrvalisi mõjusid, mis võivad mõjutada halvalt lasketagajärgi.

Nii nagu iga kunstniku areng, nii ka laskemata-dooride ettevalmistus, arendamine ja vormis hoidmine nõuab pikaajalist püsivat tööd, head tahtmist ja põhjalikke teadmisi relva tuleomadustest. Peab tundma oma relva „tujusid“, oskama arvestada kõiki kõrvalmõjusid, peab omama kindlat tahtet ja püsivust oma relvast „välja pigistada“ maksimumi, mida relv üldse võib anda.

Oleme oma häälekandja veergudel kuulnud, mis-suguste abinõudega need mehed, kes laskevõistlustel on saavutanud kõrgeid tagajärgi, nii kõrgele tasemele on tõusnud. Ja me kuuleme, et kõik meie tippmehed kor-davad: „Ainutiksi laskmisest on vähe, peamiseks enda väljakoolitamise ja arendamise abinõuks on alatine püsiv treening.“ Eriti püsivat treeningut nõuavad noore-mait laskureilt püsti- ja põlvelt-asendid. Nooremad laskurid, seadke endile eesmärgiks jõuda järele meie praegustele „tippmeestele“, meie laskurpere eestveda-jaile, Roomas saavutatud tagajärgedeni. Et seda saa-vutada, peate käed panema külge ja tegema läbi täie-lise laskekursuse, teades, et koduse ja igapäevase laske-asendite viimistelemise, palgepanemise ja päästmise harjutused arendavad keha ja vaimseid omadusi, et te-gelikel laskeharjutustel saavutada kõrgeid tulemusi.

IGA TÕSINE ISAMAALANE TARVITAB KODUMAA KAUPA

Rikkalikema valiku omamaa toodangust leiate

HERMAN RÕIVAS'E

Kodumaa vabrikute riidekauplustest

Tallinn, Estonia püestee 11.

Telefon 304-80

MÜÜK SUUREL JA VÄIKESEL ARVUL

Nooremaist laskureist peab kujunema teine kaader kaitse-
seliidu meeskonnas rahvusvahelisteks laskevõistlusteks.

Meie praegused „tippmehed“ teavad, et põlv-
asend on see, kust veel nii mõnegi silma võib rohkem
välja pigistada. Seepärast põlv-asendi viimistelemi-
sele ja põhjalikult kätteharrutamisele tuleb panna suu-
rimat rõhku.

Treeningvõistluste kava.

Relv. a) Täiskaliibriline püss:

kaitseleidus kasutatav sõjaväe täpsuspüss; püssi
päästik peab kannatama välja 2 kg, sirgjoonelist vedu;

b) Väikekaliibriline püss — vaba.

Laskmiskohad: kohalikud laskerajad, kus on või-
malik iga lasu näitamine. b

Kohtunikud: peakohtunik-instruktor ja kaks kohtu-
nikku (tulejoone ja märkimise) maleva pealiku määra-
misel. Kohtunikud peavad olema väljaspoolt laske-
spordi klubi, millesse kuuluvad valikvõistlustest osa-
võtjad laskurid. Peakohtunik võib olla ka laskespor-
di klubi liige, millesse kuuluvad võistlejad.

Protokollid: treeningvõistluste peale seatakse kokku
protokollid iga laskuri tagajärgede kohta ja saadetakse
ühes teadestikega peastaabi hiljemalt 3 päeva jooksul
pärast võistlust. Protokollid tuleb täpselt koostada
peastaabi poolt saadatud blankettidel.

Laskeprogramm.

A. Täiskaliibrilisest püssist. (300 m peale, 300 m
normaalse märgi pihta:

— märtsikuus — 20 lasku püsti- ja 20 lasku põl-
velt-asendis. Iga asendi eel võib lasta kuni 5 proovi-

lasku; aeg laskmiseks ühes näitamise ja märklehtede
vahetamisega kuni 100 minutit;

aprillikuus — üks harjutus püsti 20 lasku ja kaks
korda 20 lasku põlvelt, igas asendis kuni 5 proovi-
lasku; need laskurid, kes on kandidaatideks Eesti-
Soome ja rahvusvahelistele laskevõistlustele, lasevad
sama harjutuse juures ka lamades-asendist, s. o. kol-
mest asendist à 20 lasku, ja pealeselle põlvelt veel 20
lasku. Teine harjutus on aprillis — 3 asendist à 20
lasku; igas asendis kuni 5 proovilasku, aega näitamise
ja märklehtede vahetamisega kuni 150 minutit.

Mai- ja juunikuus — kummaski kaks korda kol-
mest asendist à 20 lasku; igas asendis kuni 5 proovi-
lasku; aega näitamise ja märklehtede vahetamisega
kuni 150 minutit.

— juulikuus — 5. juulil valikvõistlus Tallinnas.

B. Väikekaliibrilisest püssist: 50 m peale, 50 m,
rahvusvahelise normaalse märgi pihta (4—10 ringid
mustad). Samadel tähtaegadel ja sama programmi
kohaselt nagu täiskaliibrilisest püssist. Peale selle
aprillikuus kaks valikvõistlust à 40 lasku lamades-
käelt-asendist.

Pinevama võistlusõhkkonna loomiseks pidada tree-
ningvõistlusi kindla distsipliini all ja täpselt pidada
kinni laskereegleid (ajanormid, laskeasendid, riie-
tus jne.).

Kaitseleidu treeningmeeskonna koosseis.

Peastaabi poolt on määratud treeningmeeskonda
alljärgnevad laskurid, kelle treeningvõistluste tagajär-
jed loevad tabelis toodud laskevõistluste meeskondade
koostamisel:

Jrk. nr. nr.	LASKURI		Malev	Balti riikide omakaise organisatsioonide vahe- line	Kaitsevägekaitseleidu vähel. laskev. 1936. a.	Korrespondents- laskev. Poola Küttide Liiduga		Ülemaailmne korres- pondents-laskevõistl. v.-kal. püssidest	Eesti-Soome maavõistlus		Rahvusvahelised laskevõistlused 1937. a.	
	PEREKONNA- JA EESNIMI					Täiskal. püss	V.-kal. püss		Täiskal. püss	V.-kal. püss	Vabapüss	Sõjaväepüss
1.	Rikand, Endel		Tallinn									
2.	Ende, Nikolai											
3.	Silber, Heinrich											
4.	Madisson, Jaan											
5.	Varbola, Johannes											
6.	Teder, Arnold											
7.	Mänd, Aleksander											
8.	Sihver, Eduard											
9.	Schüts, Prits											
10.	Saks, Mihkel											
11.	Peitong, Rudolf											
12.	Kõrts, Paul											
13.	Siiamaa, Heinrich											
14.	Hütt, Alfred											
15.	Ingländ, Harald											
16.	Jürgens, Karl											
17.	Schmidt, Valter											
18.	Jusaar, Voldemar											
19.	Rull, Ernst		Järva									
20.	Liiver, August											
21.	Pünn, Johannes											
22.	Päären, Villem											
23.	Raadik, Bernhard											
24.	Kirles, Oskar											
25.	Laube, Johannes											
26.	Reinmets, Eduard											
27.	Aulik, Voldemar											
28.	Jakka, Johannes											
29.	Reitkam, Eduard											
30.	Puidet, Heino											

LASKURI

PEREKONNA- JA ÕESNIMI

Malev

31.	Kärner, Jaak	Sakalamaa
32.	Tedersoo, Hugo	"
33.	Pihlak, Reinhold	"
34.	Torim, August	"
35.	Toom, August	"
36.	Möttus, Theodor	"
37.	Priikask, Johannes	"
38.	Kallak, Elmar	"
39.	Valk, Albert	"
40.	Rebane, Alfons	"
41.	Arumaa, August	"
42.	Voitka, Jaan	Tartu
43.	Kübar, Karl	"
44.	Reise, Artur	"
45.	Gern, Ferdinand	"
46.	Vaher, Felix	"
47.	Roorand, Mart	"
48.	Virro, Ermil	"
49.	Kripson, Voldemar	"
50.	Buck, Evald	Tartumaa
51.	Häidson, Karl	"
52.	Soosaar, Eduard	"
53.	Zettermann, K.	"
54.	Ant, Elmar	"
55.	Sinikas, Mihkel	"
56.	Kaasik, Arnold	"
57.	Sutt, Otto	"
58.	Urm, Bernhard	"
59.	Lilleväli, Karl	"
60.	Koger, Elmar	"
61.	Perv, Johannes	"
62.	Tikkov, Hermann	"
63.	Jõks, Voldemar	"
64.	Valdson, Osvald	"
65.	Hefred, Hindriks	"
66.	Leithal, Ilmar	Lääne
67.	Leipzig, Johannes	"
68.	Uluots, Oskar	"
69.	Mikkov, August	"
70.	Saabul, August	"
71.	Tollkauer, August	Lääne
72.	Holmberg, Adam	"
73.	Ströhm, Rudolf	"
74.	Lepberg, Helmut	"
75.	Leht, Karl	"
76.	Kasemaa, August	"
77.	Miller, Johannes	Harju
78.	Kuusk, Edgar	"
79.	Mildeberg, Karl	"
80.	Triimann, Mihkel	"
81.	Kasemaa, August	"
82.	Vederik, Karl	"
83.	Ehrmann, Alfred	"
84.	Kukk, Karl	"
85.	Mägi, Eduard	Viru
86.	Söödi, Julius	"
87.	Pärs, Gustav	"
88.	Karuks, Valter	"
89.	Henno, Johannes	"
90.	Preis, Paul	"
91.	Hermann, Jakob	"
92.	Tagen, Alfred	Petseri
93.	Maranik, R.	"
94.	Lambing, E.	"
95.	Kukk, Vladimir	Pärnu
96.	Matsina, Aleksander	"
97.	Rosenberg, Tõnis	"
98.	Vaha, Adolf	"
99.	Leppoja, Arnold	"
100.	Tamm, Jaan	Saaremaa
101.	Sepp, Eduard	"
102.	Säre, Oskar	"
103.	Kokk, Nikolai	"
104.	Mihkelson, Artur	"
105.	Reima, Leo	Valga
106.	Kruustükk, Hugo	"
107.	Rotberg, Karl	"
108.	Reinson, Edmund	"
109.	Kütt, Nikolai	Narva
110.	Lellep, Olev	"
111.	Pere, Voldemar	"
112.	Orn, August	"
113.	Lebedev, Feofan	"
114.	Ollino, Hendrik	Pärnumaa
115.	Voll, Jaan	"
116.	Mägi, Johan	Võrumaa
117.	Eher, Jaan	"
118.	Samarüitel, Richard	"
119.	Aripmann, Friedrich	"
120.	Võro, Ferdinand	"
121.	Reimann, Jaan	"

Balti riikide omakaitse
organisatsioonide vahe-
lineKaitseväge-kaitsejõudu
vahel. laskev. 1936. a.Korrespondents-
laskev. Poola
Küttide LiidugaEesti-Sooome
maavõistlusRahvusvahelised
laskevõistlused
1937. a.Täiskal.
püssV.-kal.
püssÜlemaailmne korres-
pondents-laskevõistl.
v.-kal. püssidestTäiskal.
püssV.-kal.
püss

Vabapüss

Sõjaväepüss

V.-kal.
püss

KROONIKAT

5. veebruaril tiirles kolm Vene sõjalennukit üle tunni aja Eesti territooriumil, Narva, Vasknarva ja Narova jõe kindlustatud piirkonna kohal. Meie piirivalvepunktidest tulistati lennukiteid püssidest ja kuulipildujaist. Eesti saadik Moskvas esines protestiga Nõuk. Vene valitsuse ees piiriseaduse rikkumise pärast lahinglennukite poolt. Sääraseid rikkumisi on ette tulnud varemgi, kuid mitte nii hulga lennukite poolt korraga.

*

6. veebruaril avati Garmisch-Partenkircheni suurel suusastaadionil 4. taliolümpiamängud. Olümpiamängud avas Adolf Hitler. Rahvuste seas defileeris ka eestlaste meeskond.

*

8. veebruaril jõudis tagasi Inglise kuninga George V matusest Eesti esindajana osa võtnud kaitsevägede ülemjuhataja kindral J. Laidoner. Oma reisir Londonis ja Riias pidas kindral mitmeid läbirääkimisi Euroopa ja Inglismaa juhtivate poliitikutega ja sõjameestega ning Läti kaitseväge juhtidega. Riias asetati ta pärja Läti langenud sõdurite mälestusmärgile Vennaskalmistul.

*

Vaikus merekonverentsi ümber on kindlaks tõenduseks sellest, et ta on määratud sama saatuse osaliseks nagu varem peetud desarmeerimiskonverents — ei anna mingeid tulemusi. Seda tõendab ka Inglismaa oma suure relvastusprogrammi teostamise kiirendamisega, missugune otsus võeti neil päevil vastu Briti valitsuses.

*

8. ja 9. veebruaril riigivanema-nimelisele auhinnale peetud teatesuusatamises Tallinn-Valkla-Tallinn tuli ülekaalukalt võitjaks Harju maleva 1. meeskond, koosseis: E. Tartu, Särak, Siitan ja Andresson. Pärast võistluste lõppu korraldati tõrvikutega rongkäik Kadrioru lossi ette, kus pärast riigivanema tervitust anti talle üle album esimesest Tallinn-Valkla-Tallinn teatesuusatamisest.

*

9. veebruaril peeti Tallinnas üleriiklik töölisvanemate kongress, kus võeti vastu ja esitati riigivanemale rida ettepanekuid tööliskonna organiseerimiseks ja tööliste olukorra parandamiseks. Kadrioru lossis esines töölisvanemate esindaja kõnega, kinnitades tööliskonna lojaalsust riigivanema sammudele rahvalitsusliku korra kindlustamisel meie riigis.

*

10. veebruaril jõudis Pariisi N. Vene sõjalakomissari abi marssal Tuhatsevski. Tal on läbirääkimisi kõikide Prantsuse ministritega ja kõrgemate kaitseväge juhtidega. Ratifitseerimisele tuleb ka Prantsuse-Vene vastastikuse abistamise leping, mis sõlmiti 2. mail 1935. a.

*

16. veebruaril Garmisch-Partenkirchenis lõppenud 4. taliolümpia võitjaks tuli teenitult Norra, teisel kohal on Saksa, kolmandal Rootsi, neljandal Soome.

*

10. veebruaril korraldati Eesti-Leedu sõprusühingu poolt Leedu iseseisvuse 18. aastapäeva puhul pidulik aktus „Estonia“ kontsertsaalil. Aktusest võtsid osa pea-aegu kõik vabariigi valitsuse liikmed. Aktusel viibisid hommikul saabunud Leedu siseminister kindral Tsapliskas, prof. Pakštas, siseministeeriumi direktor

Bortkevitšius ja kõrgema kohtu prokurör Byla. Aktuse muusikalises osas esinesid Leedu kunstnikud.

*

16. veebruaril, viimisel pühapäeval enne rahvahääletust, peeti väga palju selgituskoosolekuid, kuni 3000 üle riigi. Kõigil koosolekuil kuulati enne ära riigivanema kõne, mis anti edasi raadio teel „Estonia“ kontsertsaalil, akadeemilise pere kontsert-aktuselt.

*

Kaitseliidu malevais tehakse kibedasti ettevalmistusi eelolevaiks üleriiklikeks kaitseliidu suusavõistluseks, mis pidid olema vabariigi aastapäeva paiku, kuid lükati juba varem edasi 1. märtsi peale.

*

Itaalia-Abessiinia rindel paistab nüüd tõenäoliselt olevat välja kujunenud positsioonisõda. Üha vähemaks jäävad teated suurtest edasitungidest ja harva vilksatab ajalehes teateid suuremaid lahinguist. Pärast Tembien lahingut, mis Abessiinia teatel lõppes itaallaste ranga lüüasaamisega, itaallaste teatel aga vastupidiselt, pidasid abessiinlased endid juba Makalle peremeesteks, kuid nende piiramine ja rünnak löödi puruks itaallaste kolmekordsete traattõkete ees, marulise kuulipildujatule all. Vihmasajud ei võimalda energilisemat tegevust. Vaid harvadel vaheaegadel ründavad Itaalia lennukid rindetaguseid linnu ja väekoondisi, kuid nende pommituste tulemused on väikesed, kuna see sünnib suurtelt kõrgustelt. Peategevus seisab kindlustustöödes ja uute vägede juuretoomises. Eriiselt suurendatakse relvastust lõunarindel, mis tundub hulga nõrgemana põhjarindega võrreldes. Ei ole veel leidnud kinnitust teade, et prantslased teevad takistusi relvade veole Abessiiniasse, keeldes selle Prantsuse-Somaali raudteel. Pikisilmi oodatud ölisanktsioon paistab olevat määratud ajaloosse, sest selle teostamisega ei tule kaasas Ameerika Ühendriigid ega ole kuigi tõenäoline, et Prantsusmaa, Inglismaa ja N. Vene selles küsimuses tahaksid astuda vastasrinda Ühendriikidega. Viimase kaasatulekuta ei omaks sanktsioonid nimetamisväärselt mõju, sest siis muutuks õli saamine Itaaliale ainult raskemaks ja kulukamaks, mitte sugugi aga võimatuks. Juba praegu varustab Itaalia end suuremate tagavaradega, ostes Ameerika ja Vene erafirmadelt. Viimane teade rindelt kõneleb Itaalia suurest võidust kauakestunud lahingus Aradami mäe pärast, millise punkti vallutamiseega itaallased katkestasid ühenduse kolme väejuhi, ras Sejumi, Kassa ja Mulugeta, vahel. Kui see teade lähemal päevil ei leia ümberlükkamist, on itaallased astunud mõjuva sammu edasi.

*

Samal ajal, kui Itaalia-Abessiinia sõda Aafrikas on juba kaotanud oma kõmulisuse, on muutunud nagu igapäevaseks ja iseendaastmõistetavaks asjaks, on ähvardamas uus sõjatont Kauge-Idas. Üha tihedamad ja verisemad kokkupõrked N. Vene ja Mandžukuo vägede vahel, mida ajakirjandus peab Jaapani provokatsiooniks, annavad talle küllaldaselt põhjust oma vägede paiskamiseks Mandžukuoosse. Jaapan Mandžukuo sildi taga püüab ajada end laiali nii Hiina kui ka Mongoolia sihis. Mõlemad pooled on muidugi end valmistanud kõige hullemal viisil ja kindlasti on Jaapanile teretulnud kõige pisemgi põhjus sõja algamiseks, olgu selleks siis tarvitatud kas või varjatud omaalgatus. Seda kasvavat pinget Kauge-Idas jälgivad suurriigid suure põnevusega, eriti Am. Ühendriigid, kel tegeliku sõja korral on nii mõndki ütelda.

„Sõdurite päev“ Ga Pa's

Kuidas Itaalia patrull võitis Soome oma

Kiri „Kaitse Kodu!le“ taliolümpialt Garmisch Partenkirchenis

Kaitseväe patrullsuusatamise võistlus oli Ga Pa's „sõdurite päevaks“. Gudibergeri juures, kus asuti starti, kihas paljude maade kaitseorganisatsioonide univormidest. Kaitseväe patrullsuusatamisest võtsid osa 9 riigi meeskonnad. Võistlusmaa pikkus 25 km. Iga patrulli koosseisus 1 ohvitser, 1 allohvitser ja 2 sõdurit. Kohale oli ilmunud rohkesti Saksa kõrgemaid kaitseväe juhte. Kindraleid oli kuus, eesotsas Saksa kaitseministri von Blombergiga ja kaitseväge ülejuhataja von Fritschiga. Ei puudunud ka patrullsuusatamisest osavõtivate riikide kaitsevälised atašeed. Rohke arv mitmesuguseid univorme tekitas mulje, nagu ei viibiks suusa-võistlusel, vaid mõne suure manöövri peastaabis.

Startisid meile lähedasmate riikide kaitsevää patrullidest Soome ja Poola omad, edasi Prantsuse, Itaalia, Tšehhoslovakkia, Rootsi, Austria, Šveitsi ja Saksa omad. Kaitsevää patrullsuusatamine on taliolümpia kavas erilise osana. Seetõttu annab võitjale auhinna kätte mitte rahvusvahelise olümpiakomitee president, vaid olümpiat korraldava riigi kaitseminister.

Patrullsuusatamine võistlusmaa lõpuosas teravnes kahevõitluseks, mida võib nimetada draamatiliseks. Kõsimuseks oli, kumb võidab: kas Soome või Itaalia?

Mussolini mehed esinesid tõeliste üllatusmeestena. Nende patrull tegi suure pingutusega tasa 2 minutini

Viru malevlane Vello Kaaristo, kes oma saavutustega taliolümpial tõestas, et ta kuulub rahvusvahelisesse suusatajate klassi. Foto on tehtud Ga Pa's pärast 18 km võistlust

ulatuva edumaa, mida omasid soomlased. Veel rohkemgi: itaallased asusid juhtima ligi ühe minutiga! Võistlusmaa viimaseil kilomeetritel, lausikmaal, soomlased alustasid pöörast lõpuspurti. Kuid itaallased ei tahtnud oma edumaast loovutada ühtki suusatait. Soomlased lisasid ikka tempot. Vahemaa kahanes. Kuid kaotusest ei suutnud nad pääseda: itaallased tulid võitjaks 14 sekundi võrra kiiremana soomlasist!

Kõik võistlejad, endastmõistetavalt, olid kaitsevälises vormiriietuses, rakmeis ja püssiga seljal. Pealeselle pidi igal olema kaasas veel seljakott vähimalt 10-kilogrammiline raskusega. Ga Pa kohta tundus ilm õige kröbedalt külmana, meile, põhjamaalastele, aga parajana. Võistlusmaa sees oli tõus ligi 1000 meetri kõrgusele mäele. 13 km järele toimus laskmine — kolme punasevärvilise õhupalli pihta. Iga õhupalli läbimõõt — 30 sm, laskmine 150-nelt meetrilt. Iga mees tohtis lasta ainult ühe palli pihta. Iga püssi kohta oli lubatud mitte üle viie lasu. Iga allalaskmata palli eest arvati patrullsuusatamisajale 3 minutit juure.

Esimestena asusid teele soomlased. Loosimine, millega määrati kindlaks stardi järjekord, ei olnud neile õnnelik. Kolm minutit hiljem lasti välja järgmine patrull, Poola oma. Siis teised. Prantsuse alpikütid tulid starti ainult vaevalt minuti enne nende väljumiseks ettenähtud aega. Nendele suuski alla panna aitasid teiste rahvuste kaitsevälised ja 30-ne sekundiga olid prantslased stardivalmis.

Kontrollpunktist, mis stardist 8,5 km kaugusel, saabub suusastaadionile teade, et soomlased lähevad edasi kiiresti, mehed lähestikku üksteisele. Nüüd patrullidel algab raske tõus mäkke. See on väga pingutav. Seljakotid ja püssid on kolmel mehel. Kui mõni patrullist ei suuda kandmisega tulla toime, siis võtab koti ja relva enda kanda patrulli neljas, ohvitser.

Algab laskmine punaste õhupallide pihta. Seljakott maha, püss sellele ja Soome patrulli juhilt kõlab käsklus tulistamiseks. Kaks palli on maha lastud. Veel neli lasku ja ka kolmas pall on purustatud. Uuesti püsti, kotid ja püssid selga ning edasi.

Itaalia patrullis selle pealik, kapten Silvestri, kannab ühe oma meeskonna liikme püssi ja kotti. Viie lasuga likvideerivad nad kolm õhupalli. Sellega on nad ka laskmise sooritanud ilma karistuspunktideta. Itaallased saavad teada, et nende aeg on minuti võrra halvem soomlaste omast. Lisavad tempot.

Laskmisvõistluse, kolm palli purustada viie lasuga iga mehe kohta, sooritasid edukalt kõik patrullid peale Šveitsi oma.

Suusastaadioni valjuhääldajaist kõlab, et soomlaste ja itaallaste vahel keeb pinevaim võistlus esikoha pärast. Raskel mägimaastikul tõusudel on itaallased

Võidu juubel! Kapten Silvestro, Itaalia patrulli pealik, oma kaaslaste, seersant Perreni ja sõdurite Sertorelli ja Scilligoga pärast kaitseväge patrullsuusatamise võitmist

soomlastest paremad. Võistlusmaa kõrgeima punkti juures, 1100 m üle merepinna, on itaallased saavutanud 60-sekundilise edu. Kuid sellele tõusule järgneval allasõidul ja edasi lausikmaal suusatamises on soomlased itaallastest kindlasti paremad. Soomlased saavad finiši, nende patrulli juht, leitnant Kuvaja, raporteerib kindral Fritschile. Viimane surub igal Soome patrullimehel kätt.

Vahepeal oli rahvahulk suusastaadionil veelgi suurenenud. Kohal on 15.000 inimest. Nüüd saavad itaallased. Nende patrull 41-aastase kapteni Silvestri juhtimisel on tulnud toime kõige hiilgavama saavutusega — soomlaste ja rootslaste võitmisega. See on esmakordne, et esikoht kaitseväge patrullsuusatamises ei lähe norralastele, soomlastele või rootslastele, põhjamaalastele, vaid kesk-eurooplastele, võiks öelda, et isegi lõuna-eurooplastele, kuna Itaalia ulatub ju Alpidest peagu Aafrikani. Itaalia esindaja krahv Monacasso surub oma võitjaks tulnud meeste käsi.

Tagajärjed: 1. Itaalia 2.28.35; 2. Soome 2.28.49; 3. Rootsi 2.35.24; 4. Austria 2.36.19; 5. Saksa 2.36.24; 6. Prantsuse 2.40.56; 7. Šveits 2.43.39; 8. Tšehhoslovakkia 2.50.08; 9. Poola 2.52.27.

Kõigil patrullsuusatajail olid univormid finiši saabunult läbi niisked. Otsustavaks teguriks säärasel patrullsuusatamisel on mitte üksiku, vaid kogu meeskonna tublidus. Mida ühtlasem see on, seda parem. Ei aita midagi, kui üks patrullimeestest on nii hea, et ta oma kaaslastest võib mitme minuti võrra jõuda ette, sest finišis võetakse aega viimse, nõrgima, mehe finiši lä-

bistanult. Patrullsuusatamises on resultaadi suhtes nii siis kõige tähtsamaks kõige nõrgem mees.

Pealtvaatajate arv Ga Pa taliolümpial tõusis päevast päeva. Ikka jälle tuhandeid ja tuhandeid juure. Kiirusutaminegi, see talispordi igavaimaid alasid, tõmbab 10.000-pealise rahvahulga kokku! Eriline tung on muidugi jäähokivõistlustele ja iluuisutamise vabasõidule. See on eriti suur seetõttu, et jäästaadion, kus peetakse nim. alade võistlusi, ei suuda mahutada üle 12.000 inimese.

Väga nauditakse iluuisutamist. Paarissõidus valitakse saatemuusikana valss, meeste-iluuisutamises aga enamikus foxtrott ja rumba. Kõlas ka carioat, koguni kaks korda. Kulminatsioonipunktiks meeste-iluuisutamises oli maailmameister Karl Schäferi esinemine. Staadionil tekib kümnes tuhandes inimeses vaikus, mis esinemise lõpul muutub vaimustuse tormiks. Schäfer on austerlane, vanuselt 26 aastat. Oma maailmameistri troonil püsib ta üksildasena, kuna tal siiani ei ole kardetavaid konkurente. Kulmedal oli talle juba ette täiesti kindel.

Meie võistlejaist üle ootuste tublilt esines suusamees Vello Kaaristo. Teda tuleb nüüd sooritatud taliolümpia eksami põhjal hinnata täiesti rahvusvahelisse klassi kuuluvaks meheks. See on suur saavutus meie suusaspordile. Ja kuna kaitseliit meil suusatamist arendab üha suurema hoogsusega, siis on lootusi, et meie lähemal talvedel hakkame rahvusvahelise tähtsusega osa etendama ka suusaspordi alal.

Toomas Kivi.

Kõigile nähtavaks aluseks tulevase ülesehitava töö juures olgu meie üksmeelne poolt hääletamine eeloleval rahvahääletusel!

VANADE EESTLASTE SÕJAKUNSTI PÕHIJOONI

*Suurembi sõjassa surra,
vägevambi võitelussa,
käsikäõmassa kenambi:
ei ole taui tappemista,
valuwoodi vaevumista...*

Sõjakunsti eesmärk.

Sõjakunst ehk strateegial on täita rahvaste elus kaks olulist ülesannet. Ühelt poolt peab sõjakunsti kaudu kindlustama rahulise elu säilivale riigvormile. Teisalt tema abil barbaarse rahva hooplev ja ohjeldamatu tapainstinkt lahendab võimumaania ja vallutamispoliitika ülesande. Sõjaline oskus ehk sõjakunst rahva elus on nagu kaheteraga mõök. Sõjakunsti väärtus sõltub vaid teatava rahva südameharidusest. On ilmselt selge, et loomulik areng rahvaste ja riikide arengus nõuab „igavest rahu“. Ajaloolised õppetunnid aga näitavad, et kõigist rahupüüdlusist hoolimata ühiskonnas leidub põhjusti ja elementi, mis tekitab loomuliku elu arengu protsessis vastaseid käärimisi. Jääb nagu paika pidama O. Spengleri omaegne väide, et „homo homini lupus est“ roomlaste sõja hiilgepäevilt kandub läbi kogu aegade aheliku. Seepärast iga natsioon, iga rahvus, kellele omane püha elutunne ja eneseväärtuse hinnang, peab olema igal hetkel valmis ühiskondliku seadusepärasuse huvides, et võoras võim ei tallaks tema töö ja vaevaga ehitud kodurada. Kunst end kaitsta — on riiklikus sõjapoliitikas kaalukama tähtsusega kui „divide et impera“ sõjapüüdlused. Hästiorganiseeritud ja tehniliselt varustatud võoras sõjaline jõud võib küll ajutiselt suruda enda käpa alla teatava rahvuse, kuid terve eluinstinktiga natsioon ometi kord vabastab end võõra võimu alt. Kui vanad eestlased juba noorema raua-aja loojangu järele (1200 p. Kr.) oma iseseisva riigikorralduse juures olid loonud erilise kaitsejõu, siis tuleb see kirjutada vanade eestlaste poliitilise tarkuse arvele. Igatahes vanad ürikud tõendavad, et vana Eesti iseseisvusaegne sõjaline malev ei olnud tühipaljas juhuslik meestekogu, vaid omas sõjalise oskuse nihästi relvade käsitlemisel kui muis võitlustaktilises küsimusis. Vanade eestlaste juures oli välja arenenud küllaldaselt kõrgel määral sõjakunsti võrreldes teiste rahvastega. Põhilaadilt vanade eestlaste sõjakunsti taotles endakaitse printsiipi.

Võitlusaja piirjooned.

Vanade ehk muistsete eestlaste sõjalise jõu suuruselt, relvastusest, kaitse tehnikast jne. on lähemad andmed peamiselt pärit Läti Hindriku kroonika põhjal. Ajalooline perspektiiv asetab vanade eestlaste sõjalise jõu tegevusse ajavahemiku 1208—1227. Vanade eestlaste sõjaline kokkupõrkamine võõrastega, s. o. vaenlasega, sõna tõsisem mõttes ulatub esimese pääsukesena tagasi 1208. a., kus vaenlase suur liiduvägi (lätlased, ordurüütlid, riiglased ja liivlased) teevad rüüsteretke Ugandisse ja jõuavad kuni Otepää linnuseni.

Rüüsteretk on rohkem provotseeritud kui õigustatud põhjendusega. Nimelt vastaspool, eesotsas lätlaste vanemate Ru sin'iga Soteklest, Variodote'ga Autinest, Talibald'iga Beverinist ja Vonnu ordurüütlite juhi Berthold'iga nõuavad, saadikute läkitamisega Ugandisse, tasu lätlastele tehtud kahjude eest. Hiljem kui läbirääkimised poolte (vaenlase ja eestlaste) vahel Lätimaal ei annud tulemusi, leitakse õigustatuse vaenlase poolt tulla röövretkele eestlaste alale. Kui sellase ettekäände all vaenlane tungis eestlaste alale, siis ei ole see kuidagi õigustatud. Noorema raua-aja (800—1200. a. p. Kr.) vältel kogu Euroopa rahvusvaheline korraldus ei olnud niivõrd tsiviliseeritud kui tänapäeval. Tollal, eriti ida-Baltikumis oli maksmas veretasu õiguse põhimõte ning selle põhjal kättemaksu- ja saagisõjaretked on iseloomulikud tolleaegsele ühiskonnale. Sellaseid sõjaretki korraldati tollal sageli vastastikuselt eestlaste ja teiste rahvusühiskondade vahel, ilma et nad oleksid mõjunud asjaosalistele eriti masendavalt ja kahjulikult. Kättemaksu- ja saagisõja võitja oli vaid jõuliselt ja sõjakunstilt tugevam pool. Vallutussõdu eestlased iidsel ajal ei ole viljelenud. Kuigi Ugandisse korraldatud rüüsteretke põhjendati eeltooduga, siiski selle taga peitus kõigepealt Mõõgavendade Ordu eripoliitika saksa koloonia kindlustamisel Ida-Baltikumis ja nende liitlaste (lätlaste, liivlaste j. t.) paremad tuleviku lootused. Kuid lõviosa ootas aga õigel ajal piiskop Albert, kelle vallutusliku peasuuna — Väina jõe joone kindlustamine tasa ja targu pidi haarama enda rüppe kord ka eestlaste maalala. — Kuigi eestlaste sõjaline vasturetk nurjus arvuka vaenlasehulga süü ja sealt peale marssima hakkamisega, kui tungisid lätlaste alal Trikatuasse ja piirasid Beverini linnust, siiski esimene õppetund vaenlase tõsisemate kavatsuste kohta oli tuntuks paar aastakümnet. Lõpp-punkti muistsete eestlaste sõjategevuses tähistab Vana-Eesti iseseisvuse hääbumine Saaremaa vallutamisega 1227. a. Selles vanade eestlaste sõjategevuses tuleb eritella neli tegevusajastut, mis oma põhilaadilt tihtipeale omavad eripitseri. Võitlusajastu (1208—12) on eestlastel peamisi kokkupuuteid Mõõgavendade Ordu sakslastega ja nende toekate liitlaste ja liivlastega, milline periood lõpeb Toreida rahuga (1212). 3 aastat hiljem 1215, sakslased enam ei hooli rahulepingust ja teevad juba sõjakäigu Ridalasse. Areneb uus võitlusperiood vältusega kuni 1219. a. Iseloomulik sellele võitlusajastule on eestlaste ja venelaste ühine võitlus liidulepingu (1217) põhjal saksa koloonia sõjalise agressiivsuse vastu. Ajalüli (1219—22) rikastab eestlaste vastasrinnet uue vaenlasega — daanlastega. Sõjategevuse haripunkt tuleb ehitada 1222—27.

aastaise, millal toimus eestlaste üldine vabastuliikumine energiliste saarlaste aktiivsel ja mehisel juhtimisel. See võitlusajastu rullib meile lahti allpool ka eestlaste sõjalise jõu ja oskuse minevikupäevadel. Sissejuhatajaks alljärgnevale olgu vaid toodud prof. H. Kruusi sõnad: „Eestlaste poolt oli see võitlus haruldaselt visa ja sangarlik. Nii võis oma vabadust kaitsta ainult rahvas, kes seda hindas kõrgeimaks väärtuseks ja kel oli aktiivne elumeel ja kokkumatu võitlusmoraal“ (Eesti ajalugu I, 1935, lk. 370).

Maa geopoliitiline asend.

Miks vanade eestlaste juures oli väljaarenenud sõjakunst, seda tingis suurelt osalt ka Eestimaa geopoliitiline asend. Eestimaa oma suure idanaabri ja Lääne-Euroopa aktiivsema riigi — Saksamaa vahel asudes on oma geopoliitiliselt platvormilt nagu nisutera veskikivide vahel. Geopoliitiline asend tiivustas nii mõndki võõrast rahvast kanda kinnitama Eestimaa. Aktiivsemaid neist on sakslased. Eestimaa on olnud nagu läbikäiguhooviks suuremate rahvaste välispoliitika ja kaubandushuvide teostamisel. Juba varem viisid Eestist mööda skandinaavlaste kaubaretked Venemaale, vallutades sealset turu. Vene turgusid tahab vallutada ka saksa kaupmeeskond, kes otsib uusi kaubaturge idas. Teekond paratamatult riivab Eestimaad. — Eestlane haris oma põldu, sest „põld toitis juba muinasajal kogu meie rahvast.“ Võib ilmselt oletada, et vanade eestlaste ökonoomsed eluviisid ja äärmine töökus kindlustasid neile väljapaistvama jõukuse majanduslikus elus võrreldes teiste ümberkaudsete rahvastega. Pole siis ime, kui Eestimaa põllupidu sigitusväärselt aletamise ja muul teel muutub viljakandjaks. Maa strateegiliselt ebasobiv geopoliitiline asend ja pinna kvaliteet ei tõmba üksnes tähelepanu sakslaste leeris, vaid 1210. a. näeme juba Novgorodi vürst Mstislavi, koos oma venna — Pihkva vürsti Vladimiriga, suure sõjaväega tungimas Ugandisse — nii siis venelased. Aga juba 1219. a. suvel vallutatavad daanlased Põhja-Eesti tähtsama sadama — Rävälä Lindanisa linnuse kohal. Jääb siit vaid järele ainus tõde — vaenlaste sõjalistele tuulepuhangutele tuli vastu astuda kogu oma jõu ja tarkusega — sõjakunstiga. Eestimaa geopoliitiline asend oli läveks ekspansioonile Läänemerele ja idas nagu väidavad ajaloolased.

Sügavamad põhjused Vana-Eesti vallutamisel.

Mitte üksnes Eestimaa geopoliitiline asend ja küllalt arenenud põllukultuur (kahevälja-süsteem), vaid erinevate rahvaste vallutamispüüed Vana-Eesti suhtes peituvad isegi sügavamal. Vana-Eesti vallutajaina nimekamad ajaloo hämaramal päevil olid sakslased, daanlased ja venelased. Suurimat plaanikindlust Eestimaa vallutamisel on märgata sakslaste juures. Ja siinkohal sakslased võivad tänu ütelda peamiselt oma juhile piiskop Albertile, kes kehtastas oma isikus hea diplomaadi ja organisatoorse juhi. Ta jääb saksa koloonia hingeks ligemalt 30 aastat, kui oli juba 1201. a. kinnitanud kanna Ida-Baltikumis Riia linna asutamiseks. Et maine saagiahnus idasse tungimise teel omaks enam maskeeritud ilme, selleks vallutuspoliitikat teostati kristluse püha lipu all — jutlustati ristiusu missiooni, et pöörduda paganaid eksiteelt. Püha kristluse aade oli vaid saksa koloniseerimise poliitilisele jesuiitlikuks maskiks — kristluse missioonis unustati saagi-ahnitsemisel Pühakirja algelise tõde: „Sa ei pea mitte tapma!“ — Ristiusu nimel purjetasid Eesti maakamarale daanlased ja eks venelaste päraltki olnud oma greeka-katoliiku õigeusk!!! Usu pühaduse maski all arenes arvuliselt ülekaaluka rahvaste sõjakunst ja maadeahnitsemise poliitika. Paralleelselt sellega täieneb ja edeneb ka vanade eestlaste kaitseasjandus — „paganate“ sõjaleer.

A. Sõjalise organisatsiooni koostis.

Ulatus ja jagunemine.

Huvitav on teada vanade eestlaste kaitsejõu ehk maleva suurust. Siin meie ei saa opereerida kaljukindlate andmetega. Aluseks siinkohal peame võtma tolleaegse rahva üldarvu, millise saame oletatavalt teatava matemaatilise arvu-

tuse teel. „Daani hindamise raamatu“ järgi saame Vana-Eesti maa- ja kihelkondade pinna üldsuuruse, mis ulatub prof. H. Moora andmeil (vt. Eestlaste kultuur muistsel iseseisvusajal, lk. 67) natuke üle 18.000 adramaa. Kui arvestada adramaa suurust ühele normaal-talule, siis meil tuleks sellele asetada 5—10 elanikku. Ja arvutuse teel saaksime ligikaudu 100.000—150.000 elanikku, nagu seda väidabki eelmainitud autor. Uuemad andmed muistsete eestlaste üldarvust väidavad, et see võis olla umbes 150.000—180.000 hinge. (vt. E. Laid, Eesti ajalugu I, EKS, 1935). Igatahes on meil üldjoontes teada vanade eestlaste üldarv, sest ajaloolaste arvud ei erine väga palju üksteisest. — Ajalooliste ürikute põhjal on teada, et 1217. a. n.-n. madisepäeva lahingus eestlaste sõjajuht Lembit kogus oma lipu alla kogu mandrikt ligemalt 6000 meest. Samuti on teada, et eestlaste kallalitungist Kaupo linnusele — n.-n. Koiva lahingust võttis osa „arvukas mitmetuhanda-meheline maavägi, mis koosnes peamiselt mereäärseist maakondadest kogutud ratsanikest ja jalameestest.“ Samuti 1218. a. saarlased teevad rüüsteretke 1000 mehega Metsepolesse — liivlaste alale. Need üksikud arvulised vihjed ei lase meil määritleda vanade eestlaste sõjamaleva korrapäras arvu. Kuigi mõnel pool ajaloolaste ringkond arvab, et „normaalarvuk“ tuleks võtta madisepäeva lahingu andmed, mis on üks hiilgavamaid lahinguid Eesti sõja-ajaloos, siiski on see pisut ühekülgne ja ainult oletatav. Juba seepärast, et vanade eestlaste juures ei olnud väljakujunenud erilist sõjameheseisust või klassi. Sõjajõu suurus moodustati peamiselt olukorra ohtlikkusele vastavalt. Vastav tolleaegne rahva üldarv laseb oletada, et eestlased võisid sõjaliselt välja panna tarbekorral 10.000—15.000 meest. Peab ütleva, et oma aja kohta oli see küllalt suur sõjaline jõud. Siin peab arvestama veel seda, et iga üksik sõdur võttis lahingust osa aktiivselt. Rindesõda tollal ei tuntud.

Nagu meiepäeva moodne kaitsevägi hargneb põhilaadilt eriväelikeks, sama jagunemist näeme ka vanade eestlaste sõjamaleva juures, ainult vähemas masstaabis. Väeliikidelt Vana-Eesti sõjamalev hargnes kolme ossa: jala-, ratsa- ja merevägi, kui tarvitada moodsa sõjakunsti terminoloogiat. Nende väeliikidevahelised erinevused olid olemas, näit. võtame kas või vana eestlaste ratsamehe rõivastuse. Muide, maleva jagunes maakondade järgi erivõitlusühikuiks, see omakorda allühikuiks. Kogu maleva hargnemise juures on ülekaalus kaks printsiipi: territoriaalne ja relvatehniline jagunemismoodus. Vanade eestlaste sõjalise jõu ulatus ja jagunemine on küllalt kontsentreeritud ja omapärane. Et vanade eestlaste kaitsejõu korraldus midagi ütles ka võorastele, seda võiks näidata seegi asjaolu, et „maleva“ nimetuse orduriitlid oskussõnana on laenanud baltisaksa keele ja ladinakeelsesesse teksti.

Väeliikide erilaad.

Eelnevas oli meil juttu muistse sõjaväe jagunemisest. Väitsime, et moodsa aja sõjakunsti oskussõnadele vastavalt näeme vanade eestlaste juures jala-, ratsa- ja mereväge. Muidugi meie ei või ligineda neile väeliikidele tänapäeva relvatehniliste nõudlustega ja arusaamistega. Meie peame nende väeliikide juures peatuma ikkagi algelisemate kujutlustega. Kahtlemata omapärasemaks väeliigiks teiste hulgas osutub ratsavägi. Et eestlased sõtta ilmusid osalt ka hobuste seljas — ratsa, näitab seegi tõik, et madisepäeva lahingus sakslased said saagiks 2000 hobust. Muidugi oli see vaid teatav osa sõjasaagist. Madisepäeva lahingu kirjelduse alusel võime oletada, et vanade eestlaste ratsavägi moodustas ligikaudu $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{2}$ kogu maleva üldarvust. — Muinasleiu põhjal põletuskalmistust Neerutus, Kadrina kihelkonnas, saame ülevaate Eesti ratsaniku varustusest muistsest vabastõuluse päevilt. Sellest muinasleiuist näeme, et Vana-Eesti ratsanik on omanud kõigepealt mõõga. Vana ratsaniku olulisemaks relvaks on osutunud ka oda. Samuti muinasteaduslik avastus näitab ratsamehe juures vöö küljes rippunud ahelikke tuleraua ja mõõknoa tupenaastaga. Kuna ratsamees on mõeldav ikkagi ainult hobusega, siis samuti kuulud ratsaniku varustuse hulka sadul ja suitsed. Ka kannuseid on leitud, mis kuuluvad vana iseseisvusaegse Eesti ratsamehele. Ratsaväe osatähtsust malevas tuleb hinnata vanade eestlaste juures kui sõjakäikude ja lahingtegevuse kiiren-

dusvahendit. Kas vanaaegsel Eesti mehel tuli astuda ratsa- jala- või mereväkke, olenes osalt ta majanduslikust kandepinnast ja asukohast. Hobuseid omavad vanad eestlased olid juba jõukamad talunikud.

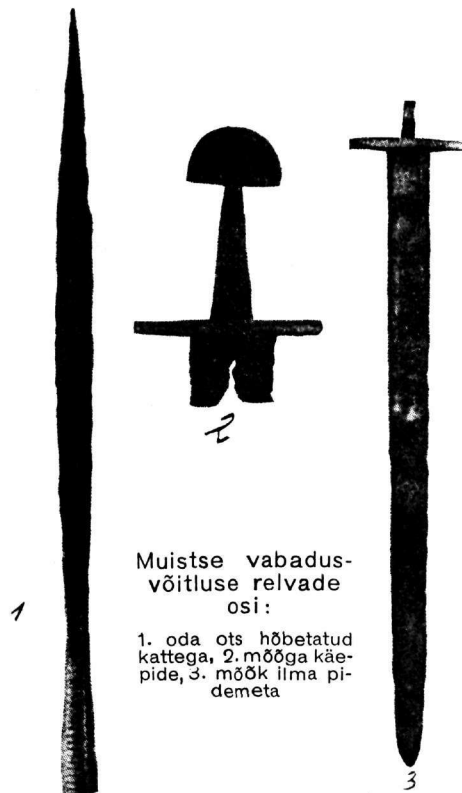
Iselaadsemaks väeliigiks on ka merejõud. On kahtlemata selge, et sõjalise merejõu eesotsas seisid saarlased ja rannaäärsed maakonnad (Ridala jne.). Vana merejõu relvarüstuslikeks iseärasusiks osutuvad paterellid — kiviheitemasinad, mida saarlastest meremehed esimestena ehitasid arvult 17, kui nad Varbolas neid mõneajalise uurimise järgi tundma õppisid. Need olid juba „moodsamad“ relvakoopiad. Kuid 1215. a. n.-n. „Uue sadamas“ juba näeme saarlasi kimbutamas tormi kätte sattunud sakslasi lihtsamate kiviheitemasinatega. Samuti esinevaks merejõu võitlusvahendiks tuleb lugeda n.-n. tuleparve, millega püüti süüdata vaenlase laevu. Nii juba mainitud „Uue sadama“ lahingus juhiti sakslaste kogidele*) 3 tuleparve. Vanade eestlaste merejõu põhjendajaks on laevastik. Laevad sarnanesid üldlaadilt Skandinaavia viikingilaevadele, umbes 20—40 m. pikkusega. Meeskond tavalises eestlaste sõjalaevas arvatakse olevat olnud kuni 30-meheline. Laevastiku suurust aitab meil määritleda n.-n. Koiva lahing 1211. a., kus eestlased kaotasid muu hulgas ka 300 suuremat laeva. Kuna Koiva lahingus eestlaste kaotus oli üks rängemaid, siis see laseb oletada ka vanade eestlaste laevastiku tõelist arvu. Pealegi see lahing teostati eestlaste algatusel, mis eeldab võimalikkude sõjajõudude suurimat organiseerimist. Igatahes eestlaste merejõud hämarail minevikutundidel oli vastaste poolt tunnustatav jõud, millega püüti pidevalt hoiduda lahingtegevusse astumast. — Milliseid erinevusi omas jala- vägi — see vanade eestlaste sõjajõu massiline A ja U, see nõuab juba pikemat vaatlust, milliste üksikasjadega puutume kokku vana Eesti sõduri relvastuse hinnangul.

Vana Eesti sõduri relvastus.

Tavaliselt tänapäeval idealiseeritakse vanade eestlaste võitlust ja tunnistatakse õigeks seda, kus mees astunud mehele vastu nuiaga. See vaade on väär. Relvastusel ja sõjavarustusel on olnud öelda kogu aegade vältel vanade eestlaste sõjakunstis ka oma otsustav sõna. Üht võib aga kohe väita, et eestlaste võidud on saavutatud suurelt osalt nende salgamatu mehisuse ja sangarlikkuse tulemusena. Aga omajagu tähtsust on omanud ka eestlastest-sõdurite relvastus ja varustus. Kui eestlased pidid kaotama oma pealungi — lahingu Koiva juures 1211. a. suvel, siis põhjustas seda peamiselt maleva kaitserelvastuse puudulikkus ja sõjavarustus-est soomusrüüde olematus. Relvatähtsuse reastikus tuleb mainida: mõök, oda, kirves (tapper), vibu, ling ja mõõknuga. Peale mainitu tarvitati võitluses ka juhuslike käsirelvi, nagu rahvalaulude järgi ahing, vikat, kiil jne. — Üksikasjalik iseloomustus Vana-Eesti sõduri relvastuse juures laseb meil tähtsaimaks relvaks pidada mõõka. Mõõgad olid tavaliselt sirged ja kahe teraga. Iseloomulik mõõkade juures on verisoon. Koos pidemega ulatus mõõga pikkus natuke üle meetri (105 sm). Mõõgad vanade eestlaste lahingupäevilt säilivad kaasajal kalme-, üksik- ja peitleidudena. Odad jagunesid visk- ja käsiodadeks. Oda (rahvalaulu järgi „tuura“) oli tõhus relv lahingus. Ta hakkas isegi viske- ja löögikorral läänlastest-sõdurite raudrüüsse. Kirves („tapper“) oli kaarja teraga, varem tunti peamiselt lõuaga kirvetüüpe, relv, mis täitis rahuajal tööriista kohustusi. — Kui liigitella relvi sõjaotstarbe seisukohalt, siis eelmissile liisanduvad löökrelvadena kärp (valmistatud puust, kuhu löödud raudteravikke) ja lööginui. Ling kuulus laske- ja heiteriistade liiki: Need on vanade eestlaste peamised relvad. On loomulik, et hilisem muistsete eestlaste sõjakunst tunneb ka paterelle — kiviheitemasinaid ja ambusid — vibupüsse, kuid need on juba aktiivse võitluse tulemused — sõjakultuuri arenguastme esimesed tunnusväljendid, milliseid vaatleme allpool eriosas.

Juttu teinud eestlaste relvastusest ei saa tahes või tahtmata mööduda ka muistse sõduri varustusest, mis kuulub

*) Kogi — eriti lai ja kõrge laev, mida suurendasid kummaski otsas olevad sillad. Kogi tarvitati peamiselt sakslaste poolt. Nendega oli kergete võideld mereröövlitega.

Muistse vabadus- võitluse relvade osi:

1. oda ots hõbetatud kattega, 2. mõõga käepide, 3. mõök ilma pidemeta

samuti kaitserelvade hulka. Kaitsevarustusest tuntuimad on kiil ja rõngassärk. Mõningad andmed lasevad oletada, nagu oleks Vana-Eesti sõjavägi kannud ka metallkiivreid ja soomussärke, ei ole tänini veel teaduslikult tõestatud. Kaitsevarustuse kohta võib sõnada, et selle algelisus on seletatav üldise primitiivsusega Euroopas. Nagu ajalooteadlaste uusim generatsioon väidab, hakati sõjavarustusele Euroopas erilist rõhku asetama alles keskaja paiku. Üht aga peame siinkohal pidama silmas — relvastuse ja varustuse tingis peamiselt majandusliku jõukuse baas: eestlaste juures põllukultuuri areng. Üldjoontes ütleme, et Vana-Eesti sõjaväe relvastus ja varustus oli rahuldav kui mitte enam. Kui võõras võim igast kandist ründas pühaks peetud koduaset, siis vastavalt vaenlase sõjatehnika arengule pidi leitama ka ratsionaalsemaid relvi. Ja leitigi. Mis lõppeks on paterellid? Või ambud? — Ei muud kui edusammud muistsetes sõjakunstis.

Vajalikust sõjakunstist — sõjakultuur.

Kui eestlased iidseil aegadel oskasid rakendada tavalisi töö- ja tarberiistu ja jahilkäigu-vahendeid isegi sõjakunsti teenistusse, siis näitab see küllalt eestlaste praktilist meelt ja oskust — näitab kultuuriaistet sõjakunstis. Aga et eestlaste endakaitse tarbest tingitud sõjaline oskus näitab arengu- teed areneva sõjakultuuri suunas, seda tõendab üha ja üha vaenlase sõjatehnika pidev jälgimine ja nende oskuste rakendamine oma sõjakunsti raamidesse. Kuigi U. T. Sireliuse andmeil (vt. Suomen kansanomaista kulttuuria I) eestlaste sõjarelv—vibu—oli konstrueeritud omapäraseimalt ja keerukaimalt, siiski samm edasi ja Läti Hindreku kroonika teadustab, et eestlased õppisid võitluspäevil nooli laskma ka ambudest — vibupüssidest. Nende relvade paremu- seks oli täpsem sihtimisvõimalus kui eestlaste käsivibude juures. — Teine mehaaniline relvaliik oli paterellide ehk kiviheitemasinate tarvituselevõtt, mis räägib üha edenevast sõjakunstist eestlaste man—määritleb vanade eestlaste sõja- kultuuri algastmed. Teadupärast paterell põhjenes kangi põhimõttel. Ja kui kergesti õpivad vanad eestlased vaen- lase mehaanilisi relvaliike tundma, mis nende haridusastme

juures imestamisväär: Saarlased näevad Varbola linnuses vaenlase paterelle ja juba on neil ehitatud 17 samasugust „moodsat relva.“ Ja kui saarlased siirduvad lahingtegevusse juba täiendavate sõjarelvastusvahenditega, annab see varsti tulemusilt tunda. Paterellide abil üldises vabadusvõitluse aktsioonis (1222—27) saarlased saavutavad silmnähtava edu kivilinnuse piiramisel — pantvangideks langevad sellased vaenlase suurused nagu piiskop Alberti vend Theodorich. Sõjakunsti täienemisperioidil — sõjakultuuri ajastul — tuleb välja tõsta küll esmajoones saarlasi. Nad hakkavad Vana-Eesti rahvusliku suuraktsiooni — vabastusliikumise — algpäevil agaralt õpetama ka teistele eestlastele paterellide ja piiramismasinat ehitamist. Saarlased seisavad sõjakultuuri viljelemisel esirinnas. Et vajalikust sõjakunstist saab peatselt vaenlasele arvestatav jõud, on osalt areneva sõjakultuuri teene. See järk ümberorienteerumine sõjaväe juures on tingitud sõjalise tegevuse vastsest iseloomust. Senised sõjaretked olid peamiselt kättemaksu- ja saagisõjad. Sõjategevus vältas lühikest aega. Sõjategevuse juures piirati rünnatavat linnust, rüüstati ümbrust ja lahkuti. Eestlased ei tunnud vallutus-sõdasid. Seepärast maakaitse põhimõtted ja taktika olid juhuslikud ja puudulikud. — Vaenlase vallutus-sõjapoliitika häälestas ka vanade eestlaste sõjapidamise uute nootide järgi. Kui seni piiruditi vaid kergekäeliselt relvastatud välisväega ja linnust peeti kaljukindlaks kantsiks sõjaliste rõvtsalkade vastu, siis seitsmest rahvusest piirav vaenlaseahelik nõudis uusi strateegilisi vahendeid võõra väe edukaks tagasilöömiseks või võidukaks pealetungiks. Tuli leida uusi vahendeid linnuse kaitsmisel ja piiramisel. Samuti tuli laiendada väeosade koosseisu. Pidi asetama rõhk arvilise suuruse juures ka meeste kvaliteedile — luua tugevamaid löögirühmi. Ka kaitserelvastusele ja varustusele tuli asetada jõuline rõhk. Vaenlase tegevuse aktiveerimisega tuli tsentraliseerida maakaitse tegevus. Tuli arendada juhtide kaadrit ja uute relvade käsitamise oskust. Ja kui me näeme kolme maleva vastupealetungi 1215. a. kevadel, mis algas lahingoperatsiooniga Toreidas, et jõuda hiljem Riiga — hävitada saksa koloonia süda ja madisepäeva lahingus (21. sept. 1217) Viljandi kantsi all ja näeme eestlaste sõjalise jõu eristumist vasak- ja parempoolseks tiivaks, pluss keskosas, kelledel kõigil olid täita ülesanded üldises lahingoperatsioonis, siis kõik see tõendab kindlakäelist ja koordineeritud sõjalist organisatsiooni.

Kuidas tavalisest sõjakunstist arenes vaenlasele realne jõud — mehiste meeste sõjakultuur, selle kohta annab küllalt

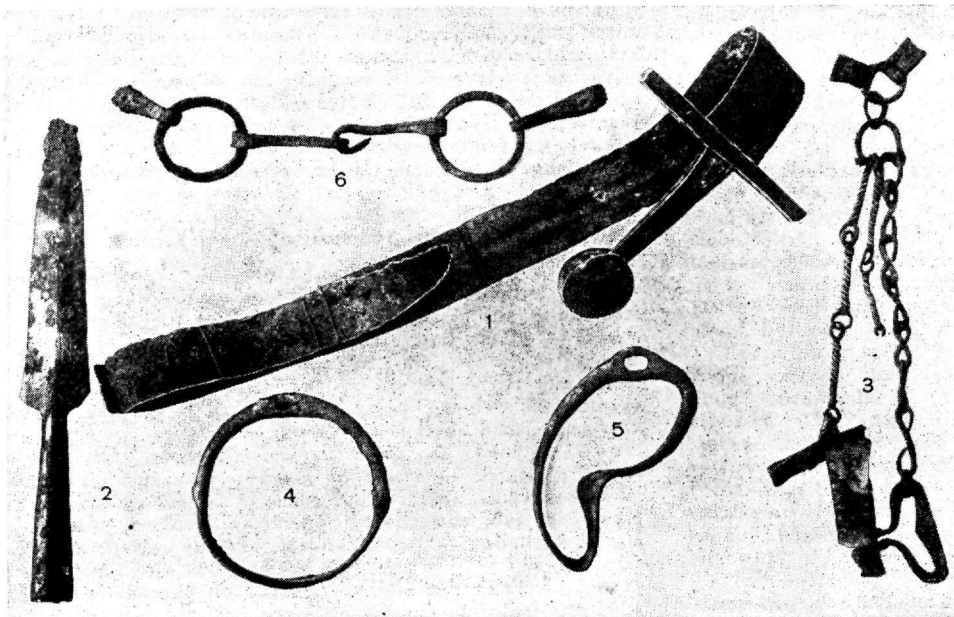
autoriteetse hinnangu prof. H. Kruus: „Eestlased olid näidanud siin, et nad passiivse kaitseõja tehnikas olid teinud vahepeal suuri edusamme.“

Väeosade asukohad.

Sõjategevuses tähtsat osa vanade eestlaste ja nende vaenlaste vahel etendasid linnused. Viimaste võitmise või alistumise vahemalt kodumaa rajoonis oli määratud ka teatava väeühiku saatus. Vana-Eesti malev oli kas karastunud või nõrgenenud pisut. Kuna linnuseid Vana-Eesti ühiskondlikus korralduses leidis peaaegu igas kihelkonnas, siis ei tule neid võtta sugugi tänapäeva väeosade asupaikadena — garnisonidena. Linnus oli teatava maa-ala juhtiva orgaani keskus. Linnus administratiivse korralduse asukohana vajab ka erilist kaitset. Nii siis oli linnus mõeldav vaid teatava sõjalise ühiku asupaigana. Ja peab ütleva, et linnus etendas passiivse maakaitse organiseerimisel tähtsat osa. Juba oma konstruktsioonilt on linnus ründamiseks raskepärasem. Linnuse ehitamisel arvestati esmajoones just strateegilisi põhinõudeid. Ideaalseimaks linnuseks sel alal on Soontagana linnus Läänemaal, mida ümbritseb vesi. Tavaliselt linnuse ümber oli ehitatud kraav, mis täideti veega vaenlase ilmudes. Linnust piiras vall. Viimasel paljudes linnustes ei olnud väravatki. Ühendustee maaga teostati eriliste sildade kaudu. Eestlaste sõjalise jõu vallutamiseks linnuses tuli teostada eesmärk vaenlasele: kas tungida üle linnuse müüri või õõnestades seda alt. Linnusest omalt poolt tuli vastata viskerelvadega, nagu me näeme seda Tartu vallutamisel (1224), kus pealetungivale sakslaste parvele vastatakse venelaste poolt (kes asusid tollal Tartus) ambunooltega, viskemasinatega ja vibudega. Linnused vanade eestlaste sõjaväeosade asukohtadena jagunevad ehitusviisilt üldjoontes mägi- ja vall-linnusteks. Mägilinnused hargnevad omakorras: lihtlinnamäed, kalevisängid ja neemiklinnad.

Eestlase sõjaline karakter.

Enne kui rivistame üles vanade eestlaste sõjamaleva ta juhtide käsutusel ja saadame tapetegevusse lahingoperatsioonides, peame sõjategevuse hinnangul andma tuntuud riigimehele Lloyd Georg'ile sõna. See Briti poliitika suurjuht väidab: „Uus põlv on see, kes tuleviku otsustab. See põlv aga loeb sõja hülgelehekülgedest — ta ei tea midagi sõja õudusest. Seepärast tuleb sõda lahutada sellest läikest — uuele põlvele näidata ta hirmsat tõelikkust.“ See autoriteetne hukkamõist sõja kohta Briti riigimehe sulest sunnib meid revideerima, kas eestlane on sõdija või rahuarmastaja rahvatuüp. Küllalt kõrgele arenenud sõjakunst, milles isegi nähtavad sõjakultuuri tunnused, eeldab, nagu oleks eestlasel tapahimuline loomus. See vaade on väär, kui ei tungita sõjaajaloolise protsessi sügavamasse arengukäiku. Eestlase iseloomustamisel ta põhikarakterit ütlev ehtsalt kõnekäänd „Ela ise ja lase ka teisel elada!“. Meil ei tuleks selle rahva südamest tuleva põhitõe juures kahelda, nagu eestlase iseloom ei oleks rahuarmastaja. Kuid eelmisele puhtsühholoogilisele iseloomuväljendile eestlase juures räägib vastu Läti Hindreku kroonikaline ajalootõik — lätlased põhjendasid sakslaste leeri minekul, et nad olid „rõhutud ja põlatud ja palju ülekohut kannatanud liivlaste ja eestlaste (atori sõrend. — A. T.) poolt.“ Kus asub tõde eestlaste sõjalise iseloomu ja hingeelu hinnangul? — Eestlase

Vana-Eesti ratsaniku varustus muistseilt heitluspäevilt:

1. mõõk, matusekomete kohaselt kokkupainutatud; 2. oda, murtud tipuga; 3. võõs rippunud ahelikud tuleraua ja mõõknoa tupenaastuga; 4. ja 5. sadula jalaraud, 6. suitsed

rahuarmastuse kaitseks on arvutu rida geopoliitilisi ja ajaloolisi fakte. Meie rahvas ei võinud unistada saatuse imedest, et Vana-Eestist oleks kunagi tõusnud eriline suurriik. Juba rahvarv põhjamaises karmis õhustikus ei sigine kollasele ja lõunapoolsetele rassidele omase kiirusega. Vana-Eesti iseseisvusaege rahvuslik kultuur oli arenemas omapärasel suunas, ilma teiste maade ja rahvaste kultuuriloominguga kokku puutumata. Liiklemine oli küllalt algeline ja aeglane. Sellele vastavalt Lääne-Euroopas ja isegi idas rahvusvaheline mehhanism oli enam koordineeritud. Kultuurid ja tehnilised edusammud arenesisid mujal suurema kiirusega. Kui kõigi takistuste kiuste oli vanade eestlaste juures välja kujunenud rahvuslik kultuur, mis tagas talle rahvusliku iseteadvuse — selle iga elava loomuse võitlusümböoli ja mõtte — siis pole üllatav, et eestlased võtsid paralleelselt naaberriikidega osa kättemaksu- ja saagisõja ning mereretkist. Pealegi tolle aja õiguslik tunnetamine pidas „veretasu“ õiguse põhjal loomulikuks kättemaksu-sõjaretked. Kui eestlased ületasid muid naaberriikide neil sõjakäikudel, nii et teised tundsid endid olevat „rõhutud ja põlatud“, siis tuleb see kirjutada eestlaste moraali arvele, kelle kehakultuur tagas terve vaimu, mis pidi asuma ainult terves kehas. — Eestlane on põhikarakterilt kaalukas ja kaine. Oma üritusis küllalt sirgjooneline, kuigi kättemaksu- ja saagisõjaretked, samuti meresõidud, lõppesid vähemas maastaabis eestlaste võiduga, siiski ei sattunud nad kunagi lõunamaiselt vaimustusse ega võimuhullustusse, et nad oleksid oma piire laiendanud naabrite kulul. Ajaloo õppetunnid näitavad veel enam vanade eestlaste sõjalist korrektsust — ei tunne Ida-Baltikumi ajalugu peaaegu ühtki tööka, kus eestlased oleksid suunanud oma sõjalise jõu plaanikindlasse vallutuspoliitikasse — pealetungi. Kui juhtus kunagi midagi sellesarnast, siis olid siin karjuvad põhjused. Ühelt poolt korduvad rüüsteretked arvukate vaenlaste salkade poolt meie alale ja teisalt loomulik elutunne — vabastada end võõra võimu alt. Eesti maas ei leidu „kulda ega hõbedat“, mis eeldaksid üle-öö kõrge tehnilise kultuuri. Samuti ei ole põhjamaaine kliima teinud eestlasest kerge-meelset rahvuse-liiget. Eestimaal leidub vaid „viljakandvat mulda“, ja seda on eestlane kaitsnud ja kaitses igal ajal tumedate jõudude vastu. Kodukaitsmine — see on, teiste sõnadega, eestlaste sõjaline karakter.

B. Sõjalise organisatsiooni juhtimine.

Juhtkond.

Juba tegelikult elus näeme kodaniku suurimate kavatsuste puhul, kuidas ta vajab erilist oskust küsimuse õigeks lahendamiseks — organiseerimiskunsti. Veel enam on vaja plaanikindlat organiseerimisoskust masside liikumapanemisel. Kui mõelda, et eestlased võtsid ründajana osa sellastest koordineeritud lahingoperatsioonidest nagu Ümera jões (1210), Viljandi kantsi juures (1217), madisepäeva lahing, saarlaste rünnakud jne., siis ei ole kuidagi mõeldav, et siin oleks puudunud juhi käsi mängust. Maleva võitlustegevuse astumisel oli vaja ka sõjalisi juhte. Kuidas on lugu möödunud aegade „ohvitseri-seisusega“? Juba alul peab mõnema, et eestlasil oli välja kujunenud teatav vanemate (Läti Hindreku järgi ka „paremad“) kiht. Too vanemate kiht pidi andma juhte niihästi riigielu korraldamiseks, kohtumõistjaid, ususalitajaid jne. On loomulik, et vanemate kihist omandati ka sõjaväe juhid — loodi malevale pealikute-süsteem. Lahingoperatsioonid ajaloolisel taustal eeldavad, et omaaegne Eesti malev ei liikunud ainult ühe üldjuhi saatel sõjategevusse, vaid kui me näeme madisepäeva lahingus tiibade pealetungi iseosadelt, siis pidid maleva allühikuid territoriaal- ja relvatehnilise jaotuse järgi juhtima alapealikud. Mineviku sõjaleeri nimekaimaist meestest paistavad silma Lembit, Vootele ja Manivalde, kes oma võidukäigu saavutasid sangareina Sakalas 1217. Paistab, et väeühiku pealikuks ei saanud mitte harilike võimetega meeskodanik, vaid see pidi enam silma paistma teiste hulgas. Ja juhtide-vanemate tekkimisel mängis lõviosa majanduslik jõukus. Vanematel olid isegi omad külad, näit. Lembitu küla, ja isegi teistest eraldatud maa-alad. Kuigi vanemate kihi soodsam kujunemine oleks võinud kergesti lasta tekkida erilise „aad-

lisisuse“, on siiski kodumaa kaitsmine tihtipeale plaanikindlalt läbimõeldud organiseerimiskava järgi mõeldav vaid erilise juhi-süsteemiga.

Sõjaline moraal.

Kui eestlased saavutasid võidu Ümera jõe ääres 1210. a. ja vabastusliikumine (1222—1227) saarlaste juhtimisel saavutas isegi niipalju, et ainult Tallinn seisis veel daanlaste käes, siis oli väljapaistvate juhtide kõrval sõjaväes tarvis tugevat distsipliinitunnet ja moraali. Võib ju eeldada, et Vana-Eesti riikliku ja kogukondliku korra juures võis nii mõnigi kord tekkida hõõrumisi — olid ju maakonnad rohkem „riigid riigis“, kes üldise rahvasterviku kõrval võisid ajada ka mõnikord paikkondlikku separatismi-poliitikat. — Siiski näeme ajaloolisest vaatevinklist hoopis vastupidist pilti. Nii näit., kui 1210. a. kevadel piiskop Alberti saatkond järjekordsel purjetamisel saab merelähingus Domesnasi ja Saaremaa vahel kurelasilt lüüa, tiivustab võit mitte üksnes eestlaste võimalike sõjajõudude liitumist, vaid ühisaktsiooniga Riia vastu ühtub Ida-Baltikumis teisi rahvusi (semgallid, leedulased jne.). Aga just siin ilmneb kõigepealt eestlaste sõjaline moraal ja korrektsus — nad loobuvad põlisrahvaste ühisaktsioonist tehtud rahu pärast riiglastega. Kuidas toimisid sellal aga venelased? Kui Toreida rahulepingu järgi (1212) vältas veel rahu sakslaste ja eestlaste vahel, siis juba 1215. a. paiku sakslased üritavad rüüsteretke Ridalasse eestlaste alale, kus nad ootamatu ilumise tõttu valmistavad pärismaalasile kolmepäevase veresauna! Tugevat distsipliini ja erilist ühistunnet-sõjamoraali vajadis ka lahingoperatsioonid, kui korraldati kolme maleva vastupealetung 1215. a. kevadel sakslaste, liivlaste ja lätlaste alale. Kuid sõjamoraali tunnuseks on seegi, et eestlaste rüüsteretkist ei räägi kroonikad just erilise jubedusega, kuna sakslased alati saagi kõrval tapsid armutult naisi ja lapsi. Eestlased sel alal löid üle aisa põletava viha puhul, näit. Viljandi linnuses 1223. a., kus foogtil kisti sisikond ja süda elusalt välja. Ka sõjaväe organiseerimine ja mobilisatsiooni teostamine vajab suupidamist — nõudis eestlasilt kindlakujulist sõjamoraali ja karakterit.

Võitlustaktika lahingoperatsioonides.

a) Kaitsesõda.

Lahingoperatsioonides toimuva võitlustaktika juures ajaloolisel tagapõhjal tuleb eritella kolme lahingu moodust — kaitsesõda, pealetungi- ja merelahingud. Peab kohe ütleva, et nende erinevate lahingutegevuste juures ei saa kujutella, et iga lahinguliik omaks erilise taktika, mida ei ole võimalik kasutada teises asendis. Õpitud sõjaoskust püüti rakendada igal võimalikul juhul. Ainult sõjategevuse eesmärk dikteeris erinevusi. Näit. kui võrrelda vana merelahingut, siis ei ole see lõppeks muud kui merele ülekanud sõjaline mandri välilahing. — Algane kaitsesõja vaatlusega. Eestlased ei võinud kunagi olla kindlad, et nende maad ei tulda rüüstama ega linnuseid hävitama. Viimane asjaolu sai tõeks, kui saksa koloonia vallutuspoliitika hakkas järjekindlamalt tõstma pead. Siin tuleb erilisel tõsta välja Mõõgavendade Ordu. Et eestlaste maa-alale ootamatult üritati rüüsteretk, näitab teiste hulgas see, et 1209. a. Võnnu orduvendade juht koos vanemate Russini ja Autinega ilmus Ugandisse. Eestlased ei teadnud korraldada vastupanu ega linnustes otsida varju — vaenlane tegi oma laastamistöö. Sellased kogemused õpetasid, et vaja oli erilise rõhk asetada sidemekorraldusele. Ja juba 1210. a. paiku, kui ordu jätkas agressiivset Eesti poliitikat ning tegi sõjakäigu Soontaganasse, olid eestlasil valvurid väljas, kes pidid teatama vaenlase tulekust, et mobiliseerida vajalist vastulööki. Nagu arvab V. Reiman, teatati ohu lähenemist kõrgemaise kohtadesse süüdatud tuledega või sõjasarve puhumisega. Kuid sideteenistuse arengu periood ei taganud veel Soontagana kaitset, valvurid olid kaugel üksteisest küladega ja algelise liiklemise tõttu oli raske organiseerida võimast endakaitset vaenlase kapjade kõla kuuldes. Kui oli teada, et sõjategevus osutub lootusetuks, siis olid viimseks abiväeks erilised pelgupaigad soode ja rabade keskel, kus viibisid

Näide linnusest — Soontagana maalinn

sõdurite perekonnad kodukaitse perioodil. Kui kättemaksu- ja saagisõdade perioodil omaaegsed eestlased võisid leppida vaid lühikese rüüsteretke korraldamise oskusega, siis seitsme rahvuse vallutuspoliitika nõudis kõigepealt erilist oskust linnuse kaitsmisel. Tavaliselt vaenlase rünnakuile vastati linnuse seest odade ja kivide sajuga. On loomulik, et ka linnuse kaitsmisel ei puudunud vanaaegse sõja omapärased — sõjakära. Sellega loodi kunstlikku vaimustust võitluse ajal. Aga sõjaline kaitsepoliitika on omapärane ka selles mõttes, et kui kaotus on käegakatsutav, siis püütakse vaenlast lüüa tagasi kavalusega — pakutakse raha. Kuid linnuse kaitsmisel oli olulise tähtsusega peamiselt veetagarade jätkumine, samuti ka toidureservide vähesus või küllus. Ajaloolised faktid näitavad, et tihtipeale eestlased pidid alistuma piirajale vaenlasile, kuna linnuseis tuli kätte veepuudus ja nälg. Kaitsesõja-tehnika oli eestlasil arenenud üsna kauguleulatvalt ja tulemusrikkalt. Tihe sõjaline läbikäimine vaenlase leeriga kirjutas kõrva taha iga „moodsa“ sõjakunsti reegli ja vahendi ratsionaalse käsitamise. Linnuseid suudeti sõjalaokorras jõuliselt kaitsta. Saatuslikuks sai vaid linnuse elanikkonna ülalpidamine.

b) Pealetung.

Omapärane ja raskepärane lahinguliik vanas sõjategevuses on pealetungioperatsioon. Ent pealetungil oli huviobjektiks ja tähelepanu koondajaks samuti linnus. Linnuse võitmine tähendas vastase põhjalikku purustamist. Kuigi eestlasil omal ajal tuli rohkem esineda kaitsesõjas — kodukaitsmisel — üritati strateegiliselt tähtsamad operatsioonid just pealetungilahinguis. Pealetungilahing osutus alles teoks, kui vaenlane oli korraldanud rüüsteretke meie alale või neid sooritati korduvalt. Ja kui juba eestlased nägid, et vaenlane hakkab plaanikindlalt tegutsema, oli vaja vastata vastuaktiivsusega, et puhastada ebameeldivad „küllastajad“ kaugemale. Kui kaitsesõdades õppisid eestlased eriti korraldama passiivset maakaitset, kus linnuseid seati kaitsma isegi alalistes kohalviibivad meeskonnad ja katsuti kainenemavereliste liitlastega — venelastega — luua ühist kodukaitset (eestlaste-venelaste liit 1217), siis pealetungioperatsioonides oli sõjaline tegevus enam koordineeritud. Tüüpiliseks strateegiliseks pealetungilahinguis osutuvad Umera ja madisepäeva operatsioonid. Siin eestlased võitlesid ennastalgava visadusega. — Umera lahingu algjoon kaldus Võnnu linnuse juure. Niipea kui Berthold oli sooritanud rüüsteretke koos piiskopimeeste lätlaste ja liitlastega Ugandi-Otepää joonel, asusid eestlased suurearvuliselt pealetungile ordu alale. Siin Võnnu linnuse piiramisel näeme juba osa vanade eestlaste võitlustaktikat pealetungil. Lahingutegevuse eesmärk — Võnnu linnuse vallutamine — püüti saavutada linna põlema pistmisega. Selleks tehinguks teatav sõjajühik oli tegevuses puude tassimisega hunnikusse, mis hiljem süüdati põlema, et sel teel tuli kanduks edasi linnusesse. Kui tavaline hunniku põletamise tehnika ei viinud linnuse põletamise eesmärgile, siis paralleelselt sellega ehitati eriline piiramistorn, kust algas noolte

juhtimine vaenlase leeris. Võit sel teel oli käegakatsutav eestlasile, kuid vaenlasele olid saabumas lisaväed. Eestlased hoidusid massiliste väelaviinidega astumast võitluse.

Lahingutegevus hargneb uuesti Umera jõe ääres. Eestlaste ajutine taandumismanööver oli vähimalt Võnnu-Umera lahingujoonel hästi tehtud samm. Eestlasi tunda saanud vaenlane muutus kärsituks, ja ilma et oleks oodanud tehniliselt ja sõjaõppelt küllalt arenenud riiglast, asusid vaenlase väed Kaupo juhatusel eestlasi taga ajama. Vaenlase salaluure teatas, et eestlased on põgenemas üle Umera jõe. Eestlaste side- ja luureteenistus paistab olevat tollal küllalt kiiduväärne —

ega nad muidu Umera lähedal metsas seisnud varitsemisasendis. Paistab, et lahingoperatsioon oli hästi organiseeritud, sest võitluses langevad vastaste leeris sellased tuusad nagu Kaupo poeg Berthold, ta väimees Vane, piiskopilähedased jne. Ka sakslaste väikeservulise kiilu järsk katse pareeritakse võidukalt — ligi 100 sakslast langeb eestlaste kätte. Umera võit on eestlaste sõjakunsti pealetungi tippsaavutus. — Ka erinevate väeliikide koordinaatsiooni on tarvitatud pealetungil. Ilmekalt paistab see kallaletungis Kaupo linnusele 1211. a. Siin mereäärseist maakondadest moodustatud ratsa- ja jalavägi tungis Metsepole-Torcida sihis. Paralleelselt maaväega saabus linnuse juure saarlaste laevastik. See kõigi väeliikide reeglipärane tegevusse rakendamine andis niivõrd kiiduväärseid tulemusi, et eestlased said sõjasaagiks „härgi ja lehmi neli tuhat, arvamata hobuseid ja muid loomi“.

Enam kui kuskil mujal astub meie silme ette eestlaste sõjajõu rivistus madisepäeva lahingu rajoonis. Viljandi kantsi all eestlaste väe keskosa on rakendatud võitluse sakslaste jala- ja ratsakolonniaga — lööb selle taganema. Parempoolne eestlaste tiib (nähtavasti tähtsaimaid lööksalku, sest Lembit ja teised vanemad juhid on sel tiival) ründab lätlasti. Kuid keskriinne pole kuigi tugev ja sakslased murravad läbi — saab surma lahingu üldjuht Lembit. Vasak tiib on tugevaimad, kuid kesk- ja parempoolse tiiva taandumine toob kaotuse eestlaste pealetungil liidetud vaenlasele ta kantsi vallutamisel. Madisepäeva lahing kinnitab veel kord eestlaste pealetungi ühe isearasuse — harrastatakse teataval määral „partisaanisõda“, sest ootamatult püütakse metsast ilmuda vaenlase leeris. Otsest välitaplust püütakse vältida. — Kuid eestlaste sõjalistes operatsioonides, eriti aga pealetungil, on tihtipeale tooniandev ka ebausik (mis neile omal ajal oli pühadus) — nii jäetakse teostamata pealetung sakslasile nende rüüsteretkede pärast Harjusse 1216. a., suvel, sest et ennustusel liisk langenud kurjale poolele. Nagu vanade roomlaste juures, nii ka eestlaste malevas pealetungilahingus tehti suurt sõjakära vaenlase hirmutamiseks. Ka pealetungioperatsioonides oli korraldatud ja organiseeritud sõjaoskus võimaliku saadavuse piirides.

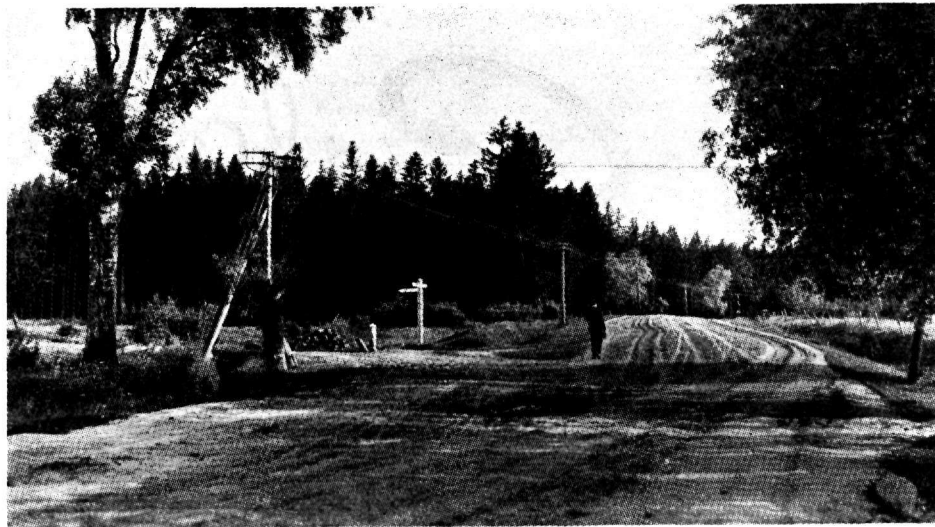
d) Merelahing.

Kui kaitse- ja pealetungilahinguis olid tegevad enamikus ratsa- ja jalaväehüügid, siis merelahing sageli evis maaväe taktika, kuid merevõitlusühikud tundsid ka oma eri taktikat.

Merelahingus ilmneb kohe võitlustaktikaline üksikasjus, et tähtis oli vaenlasele tee sulgemine. Nii näit. kolme maleva pealetungil 1215. a. kevadel Riia vallutamise sihiga sullevad saarlased Väina suudmes meretee selle abil, et nad lasuvad merepõhja kividega täidetud laevu. Samuti toimivad saarlased samal aastal „Uue sadama“ juures. Merelahingus püütakse tarvitada ka erilisi „tuleparvi“, et nende kaudu süüdata vaenlase laevu. Kuna eestlaste laevastik koosnes peamiselt vähematüübilistest laevadest, siis oli neil kergem sahlida vaenlaste suuremakujuliste meresõidukite vahel. Aja-

loolased võrdlevad meie mere- lahingu taktikat hämarail ise- seisvuspäevil viikingite võitlus- viisidega. Viikingite sihiks oli vastase laev kas või konk- sude teel meelitada enda lähe- dusse ja see siis tavalises võit- luses hävitada. Kuid võitluses ilmnes nii mõnigi üksikasi. Laevadel astusid käsivõitlusse ainult laeva ninas olevad jõud, kuna tagumine võitlussalk su- nas nooli vastase leeri. Vii- kingite päevilt on pärit veel moodus, et laevad asetati rind- rivisse, kusjuures suuremad lae- vad seisid eesotsas. — Kuigi Läti Hindreku kroonika põhjal isegi hobuseid oli toodud lae- vale, ei tule siin siiski sellest saada aru nii, et eestlased oleksid kasutanud oma ratsa- mehi merevõitluses. Kaugeltki mitte. Hobused olid vaid vaj- aduse korral „moodsad“ põge- nemis- ja liiklemisvahendid

Ümera lahingu arvatav koht

Foto mag. E. Laid

maale sattumisel. Merevõitlusest võib teha veel sellase järeldu- se, et kangemad mehed asusid laeva sõjameeskonnas eesot- sas, sest siin arenes võitlus aktiivsemalt. Kas eestlased kasu- tasid ja kopeerisid võimaliku täpsusega viikingite lahingu moodust meresõjas vaenlase vastu, sellest ei ole, kahjuks, andmete puudulikkuse tõttu võimalik teha kuigi veenvaid järeldusi. Paistab olevat tõenäoline, et merevõitluses on ka- sutatud isegi paterelle, ambudest rääkimata. Teadupärast moodustasid eestlaste meremeeste kaadri peamiselt saarlased ja rannikurahvas. Saarlased on aga ka esimesed „insene- rid“, kes Varbola linnuses olevaid paterelle — mis sealsed olid saanud, arvult viis, daanlasilt kingiks — käivad tundma õppimas. Kui nende uurimishimu strateegiliste ülesannete teenistuses on nii suur, et selle tagajärjel nad valmistavad 17 paterelli, siis võib oletada, et nad neid ei tarvitanud üksnes maal kaitse- ja pealetungilahinguis, vaid et merelahinguidki ei korraldatud hoopis nendeta. Ka merelahingus tarvitati sõjakära, nagu seda näitab 1117. a., mis küll ei kuulu otse- selt käesoleva kirjutuse vaatlusperioodi, kuid ometi daanlas- te kokkupõrkel „eesti ja kure mereröövlitega“ käratseti. Mis paistab merelahingute omapärasusena, see on rõhu asetamine enam mõistusele — kavalusele — kui jõule. Sellele on pöörnud tähelepanu ka Daani kuningas Valdemar Suur oma meremeeste instrueerimisel meresõitude korraldamisel. Kuid merevõitlusest rääkides ei saa kuidagi hülida mööda meeste erilistest vaprustest — nad enim surid kui alistusid vaenu- vägedele. Ja sellane sangarlikkus saavutati uputamise teel mässavate merelainete keskel. Kuid vaenlaste väed hoidusid eestlastega merevõitlusse astumast, mida näitab näit. 1216. a., kus rüüstatati saarlasi. Võitlusse merel ei julgetud astuda, vaid põgeneti, kuuldus hüüdu „Maleva tuleb!“ Kuid just saarlastele olid merelahingud oodatavaks maiuspaladeks. Seepärast, kui tihti saarlased viivitasid vaenlase provotseeri- tud vastulöögiga, siis peitusid põhjused kas aastaajas (oo- dati vete lahtimineku) või raskest üldpoliitilises olundis. Ka piiskop Albert hoidus ja oli ettevaatlik eriti eestlaste me- retaktika kartusest.

e) Üldhinne.

Vanade eestlaste sõjakunsti ideoloogiale ei ole seni meie ajaloolaste ringkonnas osutatud erilist tähelepanu (arvatud välja prof. H. Moora ja H. Kruus). Käesolev kirjutus ei ole seadnud endale sihiks ajalooliste faktide rittaseadmist ega ole sellele rajanud sõjaterminoloogilist eritlust. Käsitel- dud küsimuse ülevaates on püütud tõsta välja sõjakunsti üksikosi ja eriharusid ning nende rakendusprintsipi tõestatud tüübiliste ajalooaktidega, nende vaatlemisega ja hindamisega. Kodukaitsmise probleem ei ole olulise tähtsusega ainult tä- napäeva rahvuskultuuri viljelemise kaitsevahendina. Vana

iseseisvusaegne kodukaitses korraldus võimaldas arendada tea- tava riigi- ja kogukondliku korralduse juures ka rahvuslikku iseteadvust. Rahvuslik kultuur võis kujuneda ainult selle rahva keskel, kel oli vaba kodu. Ja kodu tahtis olla vaba — selleks oli Vana-Eesti malev ja sõjakunst. Tagasivaat- es ja üldhinde jääb otsustada, kas võitlustulemused vääri- vad rääkimist aukartusega või arglikkusega muistsetest eest- lastest sõjameestena. Eestlased kaugeil ajalooradadel ei ole tekkinud kõnealuseina orjakütkeis, vaid vaba rahvana. Va- ba rahvas oli korraldamas riigielu, arendamas põlluharimist, viljelemas oma kultuuri vastavalt oma parema tunnetamise järgi. Ja see rahuarmastaja rahvas oli loonud oma tradit- sioonid, olgu need head või halvad. Ja keset seda rahulikku arenguprotsessi areneb germanistlik kolooniapolitiitika „Drang nach Osten“ suunas. Eestlased on sunnitud alistuma võõra- le võimule, kes murdis sisse seitsmest uksest ja aknast. Tal ei olnud varuks vajalisel määral elavat jõudu. Kui vaenla- sed tulevad kultiveeritud sõjaoskusega, siis on elutahe nii- võrd aktiivne, et „harimatu“ eestlane õpib komplitseeritud sõjakunsti peagi tundma, mida ta rakendab sageli edukalt kas rünnaku või kaitse vaenlase vastu. — Ja kui kõigi edutähiste kiuste vaenlaste kaarnaparved ei lakka ründamast armastatud kodumaa pinda, vaid „ristisõitjaid“ voorib üha juure, siis on eestlased sunnitud alistuma ja katma end vaen- lase poolt rüvetatud eesmärgi tõttu ristiusu kuuega. Kuid nagu alistumine eestlaste poolt sageli oli vaid viimse jõe nõrkemise aja tulemus ja mask, kus igal võimalikul juhul haaravad „nõrkenud“ käed uuesti relvad ja kirjutavad risti- märgi verega vaenlase seljale, samuti ka ajal, millal võõras võim on kinnitanud kannu Ida-Baltikumile, leidub veel vaba saarlane, kes sosistab kõrva endisele vaprale sakalasele ja ugalasele ja puhub sõjasarve virulase ja järvalase suunas. Al- gab üldine vabadusliikumine, mis vältab viis aastat. Ja juba on vaenlane löödud kodumaalt — ainult püsib Tallinna kants daanlaste käes. Aga vaenlase veerevat laviini ei saa matta kinni järjest kokkukuivava malevlaste arvuga, keda toitis vaid vaenlasist laastatud kodumaa kamar. Ja väga õigesti ja sü- damlikult väidab selle sangarliku paarikümneaastase võit- luserioodi — muistse vabadusvõitluse — kohta üks meie ajaloo parimaid tundjaid: „Kuid käsi, mis teda (mööka) hoi- dis, löödi võimetuks. Süda, mis tukuks verd relva kandvaise kätesse, pisteti läbi. Eestlased jäid alla.“ — Ühelt poolt kodurahu armastav rahvas viljelemas oma kultuuri. Väikese- arvuline, kuid visa. Teisalt ahnitsev väerind — ebauhtlane ja metsik. Üht tiivustab õiglustunne elukorraldamisel. Tei- ne januneb orjakarja järgi. Võitlus ei ole sirgjooneline või- dukarikas vaenlasele. Ajalooline ülekohus, mille likvideer- ris vanade eestlaste sõjakunst, sai väärilise õppetunni vaba- dussõjas tänu ainult eestlase salgamatule sangarlikkusele.

A. Tonska.

Jälle kogunevad ähvardavad pilved Kauges Idas. Mongoolia on muutunud kolme suurriigi, Nõukogude Vene, Jaapani ja Hiina, huvide keskuseks. Öieti küll ainult kahe, N. Vene ja Jaapani, kuna Hiinat ei saa võtta kuigi tõhusa tegurina, pealegi on Mongoolia ta provints.

Kuid siin asub veel salapärase Tiibet, kes näiliselt on osa Hiinast, kel on selles vaidluses ka sõna kaasa rääkida.

Tiibetist teame me kaunis vähe, kuid temast on juba aastakümneid olnud huvitatud Inglis- ja Venemaa. Enne maailmasõda pörkasid siin nende riikide huvid kokku. Välis-Mongoolia oli peaaegu täiesti Vene mõju all. Ta saavutas seeläbi enesele Hiinast rippumatuse. Ka Tiibetisse tungis Vene mõju. Käesoleva sajandi alul burjaat Agvan Dordšjev, kes oli pärit Baikali ümbrusest, seega Vene haldusest, oli Vene mõju viija Tiibetisse. Ta ei olnud mitte üksnes laama-usu preester, vaid ka õpetlane, ja seda ka Euroopa mõistes, sagedane Dalai-laama külaline ja hiljem viimase nõunik, seega on mõistetav Vene mõju suur levimine siin lamaismi kodus.

Loomulikult ei meeldinud inglasile see Agvan Dordšjevi suur kava, mille järgi Mongoolia, kogu Turkestan ja Tiibet oleksid sattunud Vene alla. Venelased oleksid siit kergesti võinud tungida Indiasse. Seda Vene ekspansiooni oli vaja pidurdada. Vene-Jaapani sõda andis selle võimaluse.

Kas siin ei peitunudki tõeline Vene-Jaapani sõja kolle? Diplomaatia keerdkäigud on ju väga salapärased. Ajaloos võib nii mõnigi sündmus korduda ja kas ei ole Kauges Idas jälle midagi käärimas? Jaapan rõhub ju sihikindlalt edasi!?

Võib kindlasti ennustada, et siin Aasia südames tõusevad tormid, mis musta mandri tormid muudavad väikeseks tuulepuhanguks.

Teeme lühikese ülevaate sellest „maailma katuse“ riigist, mis kollitab. Tiibet asub 4000 m üle merepinna. Põhja piiril kerkivad Kuen-Luni mäed üle 7000 m, lõuna piiril Himalaja mäed üle 9000 m, läänes Hindukusch 8000 m üles. Idas Himalaja ja Kuen-Luni harjad ühtuvad. Seega on Tiibet nagu suletud vägevaisse mäeahelikesse. Kuusteist mäeahelikku läbistavad peale selle veel Tiibetit. See on palju suurem looduslik kindlus kui Abessiinia. Üle nende mäeseljandike pääseb ainult mäekurude kaudu, mille kõrgus on siiski 5000 kuni 6000 meetrit.

Kogu ta pindala on 2 miljonit ruutkilomeetrit. Rahva arvu täpselt ei tea keegi. Arvamised on enam kui lahkuminevad, igatahes arvatakse 3—6 miljoni peale!

Kliima on äärmiselt kontinentaalne. Talvel langeb elavhõbe kuni -40° . Suvel aga kuni $+35^{\circ}$. Sademeid, eriti põhja osas, on vähe. Põhja-pool puuduvad puud täiesti. Lõuna osas ja edelas, kus kliima on pehmem ja sademeid rohkem, kasvab juba metsa. Seal võib leida kaske, mändi, haaba, kadakat, papleid jne.

Siin on ka põlluharimine võimalik ja kasvatatakse otri, nisu, herneid, kartuleid, maisi ja kohati isegi riisi. Põhja osas, vaatamata karmile kliimale, leidub väga häid karjamaid ja siin elutsevad nomaadid, kellel on päratu suured, tuhandetesse peadesse ulatuvad karjad. Enamikus jakke (rõhkivad härjad), kes siinseile elanikele on ka veoloomadeks, lambaid jne.

Et maa hõredasti on asustatud, siis elutseb siin ka metsloomi ülikülluses. Metsjakkide karjas on teinekord tuhandeid päid. Peale jakkide võib siin kohata antiloope, argaale (metsslambaid), mošushärgi, kulaane (metseesleid), hunte, Tiibeti karusid, lõuna pool ka bambuskarusid jne. Põhja pool elutsevad ainult kolijad rahvad, sest põlluharimine ei ole siin üldse mõeldav. Aga kauplemine on elav. Puuduvad küll teed meie mõiste järgi, sest raudteed kui sarnast siin ei ole. Kuid kaamelite, hobuste, jakkide, kulaanide karavanide vedada on kaubad. Lhasa on peasõlm, kuhu transiitkaravanide teed kokku jooksevad Indiast, Hiinast, Mongooliast, Venest ja Turkestanist. Ainus ise-

Kalosse—saapaid

ja kõiksuguseid **naha-**
kaupu leiate alati
saapakauplusest

Raudnaht
Tallinn

Estonia p. 15

Praegune Dalai-laama

ärarus on see, et Lhassat tohivad külastada ainult buddhausulised...

Käsitöö on arenenud, valmistatakse vaipu, hõbeasju jne. Tööstus puudub täiesti.

Maapõue varandused on selgitamata, kuid kulda ja hõbedat ning soola siin leidub.

Välja veetakse karusnahku, villa, liha jne.

*

Rahvastik koosneb peamiselt tiibetlasist. Kuid kirde osas elutsevad tanguudid, mongoole leidub kohati. Hiinlasi on siiski võrdlemisi vähe ja nende käes on kaubitsemine. Tiibetlased kuuluvad tiibeti-birma rahvaste perre (mongoliidid), vähemalt keeleliselt, kuid ei puudu ka hiina verd.

Lõunas ja kagus on rahvas lühema kasvuga, kuid põhjas elutsevad nomaadid on pikemad. Arvatavasti siin ei ole nad segunenud väheldaste hiinlastega.

Tekib küsimus, kui kaua on juba püsinud tiibeti rahvas ja riik?

Kui uskuda Hiina ajalooramatuid, siis küündib tiibetlaste iga a. 2200 e. Kr.

Tiibetlaste oma ajalooramatud kõnelevad 313. a. e. Kr. Kuid mida võib õigena võtta, on a. 629 p. Kr., kui Tiibeti vürst Srong-Btsan-Sgam-Pool õnnestus tiibetlaste suguharusid oma võimu alla koguda ja asutada Lhassa linna.

A. 822 tunnustasid hiinlased Tiibetit iseseisva riigina, kuid hiljemini tihiti pidid nad endid tunnustama kord Hiina, kord mongoolide (1566. a.) vasalleks. Ja kuni viimase ajani ametlikult kuulus Tiibet Hiina riigi külge.

*

Buddha õpetus leidis siin soodsa pinna, kuid ta arenes omapäraselt ja kannab lamaismi nimetust. Kui kuskil räägitakse kloostreist ja munkadest, siis võib seda

Pantšen-laama Tšoi-dšen-Nijma

ainult täie õigusega Tiibetis teha. Siin on tuhandeid kloostreid. Arvatakse, et kolmandik kõigest Tiibeti meessoost on mungad.

Kloostrid on ainukesed kohad, kus hariduse ja teadusega tegeletakse. Ehkki teinekord teadus ja posimine osad ära vahetavad. Kuid siiski on kloostreil suured teened tiibetlaste kirjanduse, ajaloo ja teaduse edendamises. Ka ei ole kõik tiibetlased laamausulised, siin leidub veel ürgtiibetlaste non-hos-usulisi.

Poliitiliselt on Tiibet jagatud 4 provintsi: 1) U i (kesk-) Lhassa linna ja kolme peakloostri Haldani, Sera ja Brebungiga; 2) T š a n g (lääne) Taši-Lhum-po kloostri; 3) L h o k (lõuna) ja 4) K a m (ida). Tiibet on vaimulike seisuste riik. Riigipeaks on Dalai-laama, see on lamaismile sama, mis katoliiklasile paavst. Ta on aga peaaegu piiramatu isevalitseja.

Kolmas Dalai-laama sai Kublai khaanilt a. 1578 ülemvalitsuse Tiibeti üle. Ta on nii vaimulikkude kui ka ilmalikkude ülemjuht. Dalai-laama asukoht on L h a s s a linn. Järgmine on Dalai-laamale P a n t š e n - l a a m a, kes asub Taši-Lhum-po kloostri. Uskliike meelest on ta isegi suurem Dalai-laamast, sest et tal harilikult ei tule tegeleda ilmalike, vaid ainult usuliste asjadega. „Dalai“ tähendab ookeani — nii suur peab ta võim olema, kuna „pantšen“ tähendab usuteaduse päikest.

Dalai-laama amet ei ole päritaw. Kuid ta valimine on õige omapärane. Peale Dalai-laama surma 49 päeva jooksul valivad kolme peakloostri H a l d a n i, S e r a ja B r e b u n g i laamad selle ajavahemiku sees sündinud poisslastest uue Dalai-laama. Ennustuste ja mõnede märkide abil leiavad nad selle õige. Lamaismi usundi põhjal ei sure Dalai-laama vaim üldse, vaid ta läheb selle ajavahemiku sees sündinud poisslapsesse üle. Kord leitakse ta kusagilt kaugel põhjas nomaadi perekonnas, kord lõunas. Keegi ei tea ennem (muidugi peale valijate), kuhu kanti vaim rändab. Aga harilikult valib vaim ikka tähtsusetu suguharu lapse endale uueks maiseks kehaks. Laps võetakse vanemalt ja õpe-

Korralvalvureid Kauges-Idas

tatakse tarkusele ning pühendatakse lamaismi saladussisse.

Kuni 18. eluaastani on ta alaealine ja tema asemel valitseb regentnõukogu — lontšeu. Tähtsaim liikmeid on Pantšen-laama.

Dalai-laama valitsema asudes määrab uue valitsuse — hamjagi, mis koosneb kahest ilmalikust ja kahest vaimulikust ministrist. Ka kõrgeim vaimulik valitsus — iksan — moodustatakse neljaliikmeline.

Dalai-laamale üldnõuandvaks koguks on tugundžison, mis koosneb mõlemaist valitsusist ja eeltähendatud kolme tähtsama kloostri esindajaist.

Provintside valitsused alluvad otsekohe Lhassa valitsusele, või õigemini Dalai-laamale.

Üldiselt on tiibetlased sõbralik ja rahuarmastaja rahvas. Kuna nomaadid on ka ühtlasi kütid, siis on nad vajaduse korral julged ja valmis oma elu ohverdama Dalai-laama ja maa eest.

Igal provintsiürstil on oma kaitsevägi, kuid peale selle on ka regulaarvägi umbes 40.000 meest suur. Viimased on India instruktorite poolt välja õpetatud ja moodsate relvadega varustatud.

Kui võtta arvesse maa liigipääsmatust, ta karmi kliimat ja täiesti ühendusteede puudust, siis on võrdlemisi raske vallutada Tiibetit jõuga. Kuid majanduslik sõltuvus on palju tähtsam tegur, ja kes siin esikohale pääseb, sel on palju Tiibeti elus kaasa kõnelda. Ja siin hargnevad suured sündmused.

Kesk-Aasia kroonimatu kuningas.

Praegune Dalai-laama on alles laps. Võib julgesti öelda, et vähesed teavad, kes on nüüd tõeline Tiibeti valitseja. See on Pantšen-laama Tšoidšeen-Njima, Ta möödunud elu on olnud vaheldusrikas, kuigi ta on alles 54-aastane. Käimasolevas võitluses ülevõimu pärast Hiinas, Mongoolias ja Tiibetis on ta osanud oma tähtsust ja mõju maksma panna ja järjest kasvab ta võim.

Osavalt ja julgelt juhib ta oma lumise ja mägise maa saatust. Kaugele Mongoolia steppidesse ning Hiinasse küündib ta mõju. Ta on ju ka buddhausu kõrgeim juht. Need, kes on võinud teda lähemalt tundma õppida, imestavad tema suurt sõbralikkust, tarka filosoofiat, vastupidavust, lihtsust ja suursugusust.

Tema vaimne ja hariduslik tase on kõrge ka Euroopa teaduse ja hariduse mõttes. Tema teadmised ja arusaamine maailma poliitilistest vahekordadest on otse hämmastavad. Väikseimgi pisiasi, mis sünnib laias maailmas, ei ole temale teadmata. Huvitav on temaga keskustella. Ta kuulab tähelepanelikult ja kannatlikult kõik, mis talle kõneldakse. Ise kõneleb ta aga tasase häälega, kuid sealjuures väga ruttu. Ta on otsekui loodud valitsema oma maad praegusel rahutul ja raske ajastul. Ta tunneb oma alamaid põhjalikult, harva leidub säärast valitsejat, kes oma laialist maad ja laialipillatud rahvast nii hästi tunneb ja teab nende muresid ja soove ning oskab neid kohelda nii isalikult.

See munkade riigi valitseja on suurimaid Aasia riigimehi ja loodetavasti ehk õnnestub tal oma rahvast juhtida suuremale arenemisele ja säilitada ta iseseisvust.

Ainult

„ZELIO“ hävitab kiiresti rotte ja hiiri.

Ladu **A/S. MEY & LANDESEN**

Kosmeetikaainete, droogide, keemiakaupade ja värvide surulaod

Tallinn, Viru t. nr. 9.

Episood vabadussõjast

Lipnik Wasserman oli üks omapäraseimaid kujusid vabadussõja aegu. Lüheldane, tugev, morni näoga mees, tulvil energiat. Kogu ta olemine oli omapärane, ka ta surm oli omapärane. Teisiti nagu ei võinudki ta langeda.

Nüüd paljude aastate järele meenutades teda selgub ta vali iseloom, nüüd on mõistetav ta käitumine, mis siis jäi arusaamatuks, oli vahest isegi võõrastav. Tal oli kombeks iga tema käe läbi langenud vaenlast kriipsuga tähendada üles oma püssipäralt, ja neid kriipse oli sinna tekkinud 98!

*

Asutava Kogu kokkutuleku päevaks oli määratud 23. aprill 1919. a. Enamlased soovisid suure võiduga Eesti üle vähendada selle Eesti ajaloolise päeva tähtsust. Seks olid nad meie lõunarindele koondanud tugevaid jõude. Kavatas oli vallutada Valga ja Võru. Edu puhul oleks see tähendanud kogu meie lõunarinde taandumist sügavale sisemaale, mis siis oleks kogu rahvast tugevasti häirinud.

Seda, enamlaste edu, aga ei tohtinud milgi tingimusel lubada. Pandi kõik sõjalised jõud tegevusse, et enamlaste edasitungi pidurdada ja neid endid sundida taganemisele. Enamlasile oli vaja anda hoop, mis sunniks neid nii Võru kui ka Valga alt taanduma. Sellane võimalus oli ainult Mustjõe-Mõniste kohalt neile peale tungides. Selleks rakendati tööle kõik saadaval olevad soomusrongide divisjoni üksused.

Pealetung tabas enamlasti ootamatult. Mustjõe raudteesilla ületamine õnnestus üle ootuste hästi. Selle äpardumisel oleksid need ilusad kavad ka luhtunud.

Enamlaste ja meie vägede vahel asus kuulsa Mustjõe org. Kuival ajal ei ole Mustjõgi oieti kuigi suureks takistuseks, siis on ta vaid mõne meetri laiune oja, kuid kevadise suurvee ajal oli jõgi kaldaist väljunud ja ujutanud üle peaaegu kilomeetri laiuse oru. See-ga päratu lai veteväli. Üle selle vetevälja viib ainult kaks teed: kitsarööpmelise raudteesild ja Mõniste-Saru mõisade vaheline tee tammil. Viimast ületada oli võimatu! Vaenlane oli siin valvas. Raudteesilda nad nii ei peljanudki. Ei arvanud, et jalavägi võis riskeerida ületulekuga. Meie kitsarööpmeliste soomusrongide vastu oli neil ka vastu panna soomusrong. Rongi tulek on ju aegsasti kuulda.

Kuid sild ületati esmalt jalaväe poolt ja siis alles järgnesid soomusrongid... Enamlaste soomusrong ja patareid magasid õige aja maha...

L.-r. soom.-rongi nr. 3 dessant, kellega töötas koos umbes 50 soomlast ja 3. rügemendist paar kompaniid, vallutas kiire löögiga peatselt Mõniste mõisa, selle kogu platsidarmi võtme.

Kuid ka enamlasted toibusid. Saades aru Mõniste mõisa kaotuse tähtsusest valmistuti vastu-rünnakuks. Mõniste mõisa kaitsele jäi Kalevi malev, kes oli kohustatud mõisa iga hinna eest hoidma oma käes.

L.-r. soomusrongi nr. 3 dessant, kus ka lipnik Wasserman teenis, tungis koos soomlastega Mõniste mõisast peatumatult edasi. Mõis tuli neil ju ainult vallutada, kaitseks olid määratud teised. Jõudes jälgida enamlasti kuni Varstu küalani, leidsid nad siin juba enamlastilt vastupanu. Nende varud olid pä-

---

Eestlane ole valvel!
Muidu möödub sinust õnn
Sind õnnistamata!

---

ralt jõudnud. Liiguti ikka veel lahinguga edasi kuni metsaveeruni. Kuid siit oli lihtsalt võimatu edasi pääseda. Külani oli tükk lagedat maad, mis oli vaja läbistada. Pealegi igal sammul tõuseb maapind, nii et kogu tee ulatusel on vaenlase kuulid tabavad. Tahetakse püssitulega enamlasti välja lüüa Varstust. Samas hakkavad enamlaste kuulipildujad tulistama. Nende tuli on üpris äge. Äge lahing keeb juba pikeemat aega. Soomlased, kes ei ole harjunud sellase tapva tulega, löövad juba võnkuma... Olukord näib kujunevat lootusetuks. Ei leita ka vaenlase kuulipildujate asukohti üles. Äkki pannakse tähele, et vene kiriku tornist või kusagilt sealt kandist tulistavad kuulipildujad. Dessandil on raskeile kuulipildujatele panna vastu ainult kerged Levis'id. Kõige täbaram on aga see, et lamades on raske juhtida Levisi tuld üles tornile. Dessandi read ei ole enam kindlad, vanguvad. Soomlased on isegi tagasi tõmbunud.

Hulljulguse ja hoolimatu pealetormamisega on varemgi löödud enamlasti, vahest õnnestub see nüüdki. See ainult võiks päästa olukorra! Taganeda ei tohi! Kas on suudetud Mõnistes luua vajalist kaitset ja seljatuge? Säärased mõtted lendavad dessandi juhtidel läbi pea.

On vaja tegutseda kiiresti, iga kaotatud silmapilk on saatustlik.

Seal haarab lipnik Vassermani Levisi oma tugevaise kätte, tõuseb keset vinguvaid kuule ja alustab püsti seisest kirikutorni tulistamist. See sangarlikkus ja ilmne eneseohverdamine ei anna loodetud tulemusi.

Vaevalt saanud teha mõned paugud, langeb ta mitmest kuulist läbistatuna surnult!

Lipnik Theodor Vassermani ei ole enam!

98 vaenlast oli ta võitnud, ja ise oli ta 99! Ta ikka kõneles ja ennustas, et kui olen hävitanud 100 vaenlast, siis on minu käes kord. Kui me kõik jõuame hävitada 100 vaenlast, siis peaks meil võit käes olema. Niipalju ei suudagi enamlased meile vastu panna!"

Ta oli teadlik, et teda tabab kord vaenlase surmav kuul, kuid ega see teda heidutanud. See pidi ju nii olema! Ta oli ju ka nende ridades külvanud

surma. Ta võitles ja langes oma kodumaa eest! „Kui langen, ega see ole tähtis, küll teised jätkavad võitlust kuni saavutame võidu! Meie ei ole neile peale tunginud, vaid nemad meile. Jätku meid rahule!“ Need olid tema juhised võitlusetel...

Lipnik Vassermani langemine otsustas lõplikult Varstu lahingu. Meeste nii-kui-nii pingul närvitult ütlesid siis lõplikult üles. Vaenlase tuli aga tugevnes. Taganemine oli nii kiire, et ei jõutud isegi sangari laipa võtta kaasa, kõnelemata teistest laipadest. Tänu vaid kaitsvale metsale, et vaenlane ei suutnud dessandi ridades tekitada suuremaid kaotusi.

Mõnistes kogutakse end uuesti. Enamlased on aga ka peatselt seal. Rännak järgneb rännakule, kuid vahvate kalevlaste sitkust ei suuda nad murda. Kogu öö keeb Mõniste mõisa ümber äge lahing! Üks kriitiline hetk järgneb teisele, kuid kõik likvideeritakse.

Viimaks möödub see närvesööv öö ja hommikul päralt jõudnud S. R. D. tagavarapataljoni kompaniid tungivad värske jõuga enamlastile peale. Nüüd on enamlaste käes kord taganeda. Ka see lahing on äge ja verine.

*

Varstu on meie käes. Kiiresti otsitakse eilseid langenuid ja leitakse, kuid missuguseina... Enamlased on laipadelt kiskunud seljast riided. Nad lamavad seal vaid verises aluspesus! Kurb on vaadata teotatud sangarite laipu. Kadunud on ka Vassermani karabiin oma täkilise päraga! Ka sellest on kahju. See oleks asitõendusena leidnud auväärse koha meie sõjamuuseumis. Tõendusena tulevastele põlvetele neist heitlulist Eesti iseseisvuse eest! See erakordne aeg sünnitas mehi, kes meeleldi ohverdasid oma elu kodumaale. Ei tiivustanud neid seal juures au ega omakasupüüdlikkus, vaid üks idee — kodumaa hüvang ja vabadus. Ei olnud kadunud Vassermani ainuke säärane, neid oli palju. Mõnele oli saatus armulisem, ta ei nõudnud neilt elu. Süingeina ja raugeina, isegi halastamatuna, näivad nad, kuid ega sõda ei ole kunagi hellitamine. Sõda on olnud ja jääb alati karmiks. Ainult vereohvritega võidetakse vabadus.

Vereohvritega võidetud vabadus on püsiv!

Ilmusid vabadussõja teemal uued piltpostkaardid.

Vabariigi aastapäevaks on sõjamuuseumi väljaandel ilmunud uus valik värvilisi piltpostkaarte. Sõjamuuseum tegi aasta tagasi katset seesuguste piltpostkaartide väljaandmisega, millel oli ka küllaldane minek. Sellest kogemusi omandades on nüüd asutud uue valiku väljaandmisele, ühtlasi alandades ka väljamüügi hinda.

Postkaardid on trükitud Tohver ja Ko. trükikojas ja hästi õnnestunud, nii et võivad trükitehniliselt täiesti võistelda välismaa kaartidega.

Lahingmaalidest on seerias öine Narva kaitselahing. Portreedest kindral Laidoner, aseadmiraal Pitka, kapten Irv ja leitnant Kuperjanov. Ajaloolisest žaanrimaalist: Eesti-Vene rahukonverents Tartus, Jaan Poska rahulepingule alla kirjutamas ja vabariigi väljakuulutamine päästekomitee poolt.

Postkaardid on saadaval pealaos K. Loogi ja Seffersti juures V. Karja 3. See postkaartide seeria on huvitavaks lisanduseks kaupluste akendele vabariigi aastapäeva puhuks ja ajakohaseks korrespondentsi vahendiks igale kodanikule.

Jäljetult kadunud

Balder Jaan

*Su poeg, kes kadunud ära,
on nüüd suur valguse sära.*

Kas teie suudate jääda tuppa sel öhtul, kus linn on valgustatud heledasti Iseseisvuspäeva auks? Mina mitte. Kuigi ma kardan külma ja oskan pidada lugu soojast toanurgast, siiski lähen välja, olgu seal kas või pakane. Kui on pakane, siis pistan endale paar sooja pudelit põue, üsna ihu ligidale. See kaitseb mind külmetumise ja seega ka haigestumise eest, kuigi säärane kaitsevahend on natuke ohtlik rahvamassis, kus käib kange trügimine — nad võivad pigistada mu pudelid puruks ja päästa mu vered jooksmas, mis mulle sugugi ei meeldi, sest see pole tervisele kasulik. Aga seni pole seda juhtunud, taevale tänu. Tänu muidugi ka mu oma küünarnukkidele. Kõik on läinud hästi, kuigi ma olen vahel kippunud nagu nurisema, et Iseseisvuspäev on sattunud pahale ajale. Vaata, suvel oleks parem, siis sirka väljas kas või särki väel. Muidugi on niisugune nurisemine minust rumal. Esiteks teen mina sellega enese kui põhjamaalase külmakartvaks narriks. Teiseks on see iseseisvusele ka nagu haavav, et tahetakse ta saabumistähtpäev sokutada sooja aja peale. Soojal ajal saabub laululinde, puhkeb õitsele roose, aga iseseisvus oli säärane põhjamaaine vabaduslind, mis saabus südatalvel, selle kuu sees, mis vanasti öeldi olevat huntide ulumise kuu. Iseseisvus oli säärane veripunane roos, mille kohta võime laulda, et „üks roosike on tõusnud kesktalvel külmal a'al“. Jah, ka Kristus, pattudest vabastaja, sündis talvel, miks ei ole siis talv sobivaks sünniajaks meie põhjamaisele vabadusele. Nõnda lepin mina kenasti sellega, et ta juhtus tulema külmal ajal. Kanman sooje pudeleid põues ja jalutan tänavail, meeleolu ülev ja kõrge.

Tänavail on rahvast liikvel nii ränka, et vaevalt üksikinimest tähele paned. Aga mina ometi panin. Mulle hakkas silma hall vanamees, kes vahtis üksisilmi raekoja ilutulestatud fassaadi, suu endal midagi sosistamas. Vanad mehed on hajameelsed ja kummalsed, nemad ajavad iseendaga juttu sageli, jutukõmin tihti habemes. Nii et selles ei ole midagi iseäralikku. Ometi mind see vana mees hakkas huvitama. Ajasin enese talle lähemale, kuulsin ta sosina sõnad. Ta kordas enda ette masinlikult: „Minu poeg, minu poeg...“

Mina mõistsin, et siin on tegu mõne isaga, kes kaotanud oma poja vabadussõjas. Ma arvasin nii. Muidugi võisin ma ka eksida. Oma arvamise kontrollimiseks ma hakkasin jälgima vanameest. Ta seisis Raep platsil kaua, ikka sosistades. Sealt lahkudes ta ruttas, kepile toetudes, ettepoole kumaras, Toompeale. Teel ta suu oli sõnutu. Kuid jäädes valitsuse lossi ees seisma, vaatama tlestikku, ta hakkas jälle kordama masinlikult: „Minu poeg, minu poeg...“

Ta seisis seal kaua. Nii kaua, et minu pudelid jahtusid põues, mul hakkas külm. Kui ta siis viimaks läks liikvele, kõndisin mina varjuna ta kannul. Ma tahtsin näha, kus ta elab. Mitte ta elukorter ei huvitanud mind, vaid andmed, mida ma lootsin saada ta naabreilt tema suhtes. Teda ennast ma ei tahtnud kõnetada, ma arvasin, ta on ränk, vaevalt ta nõustab mulle midagi selget seletada. Või kuigi mõistaks, kas ta siis soovib avaldada oma hingesaladust võhivõõrale. Igatahes mul ei olnud usku kõnetada teda. Inimene ise tunneb end halvasti. Naabreil aga on temast selge pilt alati.

Ta elas kusagil linnaserval. Võib olla ta elab seal praegugi üksikuna oma kasinat raugaelu.

Mida kuulsin mina temast?

Tõesti, ma ei olnud eksinud. Ta jutuhumilised naisnaabrid seletasid mulle lahkesti, et selle vana isa ainus poeg on läinud vabadussõjas kaduma. Kas ta sai surma? Kas ta langes vangi? Selles suhtes ei ole mingeid andmeid. Ta on kadunud jäljetult. Kui oleks omal ajal saabunud rindelt teade, et poeg on langenud, isa oleks tundnud kibedat leina, kuid lõpuks oleks leppinud sellega kui paratamatusega. Ta leinav hing oleks seadnud enese aegapidi jälle rahujärjele. Siin aga ei olnud säärast teadet. Poeg oli lihtsalt kadunud. See jättis isa hinge võimaluse lootuse jaoks. Ning see vana mees on lootnud endamisi salaja tänapäevani. On lootnud poja saabumist. On oodanud seda nagu imet. Kuigi säärastest imedest kirjutavad lehedki. Kadunuks peetud poeg saabus aasta kümne, kahekümne pärast vanemate tallu. Maaailmas on palju seletamatuid põhjusi, mis peavad sõjavangi kinni, ei lase teda õigel ajal koju. Ehk elab teine kusagil Siberis niisuguses sapis, kus polegi veel kuulnud sõja lõpetamisest, usutakse, et

sõda käib raginal edasi praegugi, pole veel rahu ühti. Või kes teab, mis teda kinni peab. Ehk on teine lükatud üle piiri Eestisse, aga sõja mõjul ta on kaotanud oma mälu, selles tükis ta on nüüd puudulik, ei oska koju tulla. Kes teab, kus ta elab või töötab.

Niisugune oli selle vana isa hingeelu. Tal ei olnud rahu. Lootus, mis ei kadunud, hoidis ta meeled alati elevil. Kord ta sai teada, et linna lähedal ühes asunduses töötab aedniku juures mees, kes tulnud sõjavangist, kellel ei olewat omakseid. See jutt tegi ta eriti rahutuks. Vast on see aga minu poeg? Nii mõtles vana isa. Ühel päeval ta sõitis maale. Ta tahtis näha meest, kes tulnud sõjavangist. Ta sai teda näha. See ei olnud tema poeg. Kuid poja leidmise igatsuses vana mees oli peaaegu valmis võõrast tunnistama omaks. Kaua ta käis kepi najal ümber võõra, vaadates talle näkku, pomisedes: „Ikka oleks nagu tema moodi küll, tema plaani ta ikka näib olevat tõesti.“ Vana inimene ei tahtnud minna pettunult koju, pigem ta oli valmis ennast kas või petma illusiooniga. Kuid „sõjavang“ pani naeratades oma käe ta õlale ja lausus:

„Papi on kena mees, kuid minu isa sa küll ei ole.“

„Ega ei ole vist jah,“ pidi möönma nüüd vana meeski. „Ikka ei ole nagu minu poja plaani, ikka teist nägu.“

Pettunult ta pidi sõitma linna tagasi. Ta otsis teisi omasuguseid vanu inimesi, kellel poeg jäänud sõjas jäljetult kadunuks. Omavahel nad võisid kõnelda kadunud lastest lõpmata. Kui üks oli käinud kaarditarga

juures ja kuulnud seal midagi oma kadunud pojast, siis läks teinegi tingimata sama kaarditarga juure.

Sageli ta nägi oma poega unes. Nüüd, hiljuti, ta oli näinud unes inglit, kes oli ilmunud ta tuppa, üleni hele ja valge, suur raamat käes, raamatus tulikiri. Ingel vedanud sõrmega mööda leekivaid tähti, veerides aeglaselt need sõnad:

„Su poeg, kes kadunud ära,
on nüüd suur valguse sära.“

Selle unenäoga ilmutatud vanale isale, nagu ta ise arvab, et tema poeg ei ole elavate hulgas, et jäta oma rahutu lootus ja kuula rõõmusõnumit, sest sinu poeg ei ole läinud kaduma, tema on muutunud valgussäraks.

Kuidas valgussäraks?

Seda ei oska vana mees seletada endale isegi. Kuid ta ei tahagi seda seletada. See on nii, sest nõnda see on kuulutatud. Liikudes linnas Iseseisvuspäeva õhtul, vaadeldes oma kustuvate silmadega fassaadide tulemerd, ta näeb unenäo mõjul seal oma poega. Need mõlemad on seoses vabandussõjaga: tema kadunud poeg ja need pidutuled. Tema poeg on muutunud valgussäraks. Ei, see ei ole mitte ainult unenägu ega vana inimese ebalev unelm. Sest tõesti need, kes langesid sõjas, need ei kadunud, need muutusid meie rahvale vabaduse valgussäraks. Nemad tõid meile valguse ja vabaduse. Sellepärast on igale vanale isale ja emale, kelle poeg on langenud sõjas, tõeliseks lohutuseks need sõnad:

Su poeg, kes kadunud ära,
on nüüd suur valguse sära.

H. Helm ja O. Urgart: Lühike eesti ajakirjanduse ajalugu. 112 lk. 25 pilti. Hind 1 kr., Elava Teaduse aastatellijaille 75 s.

E. Pressense: „Ursula“ (Seulette — üksik). Roman. Prantsuse keelest tõlkinud A. Poska. O.-ü. „Noor-Eesti Kirjastus“ Tartus, 1936. a. Hind Kr. 3.40.

Vahtramäe vabastajad. Jaan Riisalo rahvatükk 4 vaatuses. E. Haridusliidu kirjastus.

Kodu nr. 2, 3.

Eesti tuletõrje nr. 1, 2.

Eesti kirjandus nr. 1.

Uus Talu nr. 1.

Tervis nr. 1.

Sõdur nr. 3/4.

Kaubandus-tööstuskoja Teataja nr. 3, 4

Le Gymnaste nr. 1, 2.

Eesti Noorus nr. 1.

Üliõpilasleht nr. 1.

Meie Aeg nr. 1, 2.

Side nr. 1.

Ühine kirik nr. 1, 2.

Soome kaitseliidu häälekandja Hakkapeliitta nr. 4, 5, 6.

Poola kaitseliidu häälekandja Strzelec nr. 5.

Leedu kaitseliidu häälekandja Trinitas nr. 4, 5, 6, 7.

Läti kaitseliidu häälekandja Aizargs nr. 1.

Väljapaistvad Inglise
kvaliteet
TARBEASJAD BÜROOS
JA KODUS:

Pliiatsi-kopeepaber
**„Nonstick-
Aberto“**
Ühe lehega saab 200
korda läbi kirjutada.
Ei kleepu ega mädi.

Viimiseidud läitesulepea
maailmakuulus
„Parker“
10-aast. vastutusega

Töövõimelisin traalimisõpa-
raal büroole
„Markwell“
10-aast. vastutusega

Kirjutussulg
„Iridinoid“
ei roosteta. Peab
kautem vastu. Ei väsita
kätt.

IRIDINOID
tindipott
Umberkukkumisel ega ei
kummuli olekul ega ei
voola lint välja.

ESINDAJA:
A. BERTELOV
TALLINN

KALLIS OSTES,
ODAV
TARVITADES

A. J. P. S.

om. A. J. Poleschuk

||

SUKA-, PITSI-, KUMMIPAELA-,
TRIKOO- JA TRIIKPESU-
VABRIK

||

Kontor ja ladu vabriku juures
Tallinn, Tondi 27. Kõnet. 460-89

TALLINNA

VIINAVABRIK

Ühes

PARFÜMEERIA osakond

15 MEREPUUESTEE

UUDIS

Kloostri lkköör. Kabinetvein. Suveks Ranna Cobler.

O.-ü. ALKO

O.-Ü. A. BLIEBERNIGHT

ÖLLEVABRIK PÄRNUS

O/ü. „EMLO“

TALLINN, PIKK T. 17

TEL. 431-08

×

Kõrges headuses:

konjakeid
liköörisid
napse
viskit

U u d i s!
„Kuld“
„Granat“
„Mandariin“

Saadaval igas veinikaupluses ja restoranides kogu Eestis.

Tunnustatud headuses

LUX saadused, tasku-
lambi anood-
patareid ja akkumulaato-
rid igal pool saadaval.

AKKUMULAATORI & ELEMENDI
TEHAS

Konstantin Mühilverk

Jaama t. 8. Tel. 306-67

JALANÕUD

Vabriku
kauplus

Tallinn, Õllepruuli t. 2
tel. 642-24

KOHVIK JA KONDIITRIÄRI
H. FEISCHNER

Harju t. 45.

**Koloniaalkaubad,
viinad ja veinid**

ostate kõige soodsamalt

KOLONIAALKAUPLUSEST

J. LUTS

LAI T. 2

GRAAFILINE ASUTUS

„LIGRA“

TALLINN, TOOMPUIESTEE 10

TELEF. 435-88

VALMISTAB KÕIKSUGUSEID
KIVITRÜKITÖID KORRALI-
KULT, ASJATUNDLIKULT
JA ODAVATE HINDADEGA

Viljandi Eesti Põllumeeste Seltsi Kaubanduse Osakond

Viljandis, Tallinna t. 3. Telefonid: 6 ja 3-23.

Suurim ja täiuslikem ühiskauplus Viljandimaal.

Oma rohke kaubavaliku ja täiuslikult sisseseatud riide- ja pudukauba, toidu- ja maitseainete, majapidamistarvete, teraskauba- ja käsitööriistade, naha- ja jalanõude, klaasi- ja masinaosade, kütte- ja määrdeõlide, ehitustarvete ja raskekaupade, väetisainete ja jõusõotade, põllutööriistade j. n. e. jaoskonnad
Müük suurel ja väikesel arvil.

H a r u k a u p l u s e d :

S.-Kõpus: telef. 5.

Tarvastus: telef. 20.

Õisus: telef. 8.

Peakaupluse juures asub Kinnitus A/S. „OMA“ Viljandi Osakond

Ühisus

„Võhma Eksporttapamaja“

Peakontor & tehased:

VÕHMAS — VILJANDIMAAL, TEL. 42 ja 27

Tallinna laod, külmhoone ja jäätehas:

V. KARJA TÄN. 1, TEL. 441-69

Esinduskontor:

V. KARJA TÄN. 1, TELEF. 441-68

Viljandi lihakauplus:

POSTI TÄN. 18, TELEF. 3-15

Tapa kauplus:

JAAMA TÄN. 8, TELEF. 76

Narva kauplus:

POSTI TÄN. 69, TEL. 2-94

Ühisus „VÕHMA EKSPORTTAPAMAJA“

Võhmas, Viljandimaal

*Mitmesuguseid lihasaadusi
soolatud, suitsetatud ja kon-
serveeritud kujul ostate*

Ühisus

„Estonia Eksporttapamajadelt“

Tallinn, S. Tartu m. 101. Postkast 33.

Telef.: 305-51, 305-82, 309-53, 309-55.

SAKALA TRÜKIKODA

VILJANDIS, LOSSI T. 22
TELEFON nr. 2-31

valmistab igasuguseid
trükitöid kõrges hea-
duses kiiresti, täpselt
ja maitsekalt.

Hinnad mõõdukad.

**Suurim
valmisriiete- ja
manufaktuuräri
Viljandis,**

Tallinna tänav nr. 5,
telefon 2-63

ja

Paides, Turuplats 13,

R. BLUMBERG

Alati laos saadaval
kõige moodsamad

viimased moeuudised

Hinnad võistlemata!

**Riigi- ja omavalitsusteenijaile
järelemaks võimaldatud**

Põllumeeste Keskpank.

Tallinn, Vabaduse puistee nr. 1.

Telefonid: 444-38, 444-36.

Arvete seis 31. jaanuaril 1936. a.

AKTIVA.

PASSIVA.

Kassa ja arved teistes rahaasutustes Kr.	294.606.07	Äriosakapital . . . Kr.	120.400.—
Väärtpaberid . . . . . „	576.788.80	Haril. tagavara-	
Laenud . . . . . „	1.842.718.98	kapital . . . . . Kr.	80.003.—
Korrespondendid . . . . . „	61.961.62	Kr.	200.403.—
Garantii deebitorid . . . . . „	12.750.—	Hoiusummad . . . . . „	2.167.533.95
Mitmesugused deebitorid . . . . . „	40.300.—	Võlad teistes kred.-asut. . . . . „	231.779.49
Vallasvara . . . . . „	1.—	Korrespondendid . . . . . „	112.622.33
Kulud . . . . . „	3.939.32	Väljaantud garantiid . . . . . „	12.750.—
Muud aktivad . . . . . „	2.645.34	Mitmesugused kreditorid . . . . . „	40.300.—
		Tulud . . . . . „	23.689.28
		1935. a. puhaskasu . . . . . „	16.151.50
		Muud passivad . . . . . „	30.481.58
	<u>Kr. 2.835.711.13</u>		<u>Kr. 2.835.711.13</u>
Inkasso dokumendid . . . . . Kr.	202.506.82	Väärtused kindl. depoons . . . . . Kr.	1.755.802.64

Pank võtab raha hoiule, makstes kuni 5% aastas, annab laenusid 5¹/₂ — 7%, müüb riigikassa pantkirju, millega võib soodsalt tasuda asunikukoha võlgu, ja toimetab kõiki pangatalitusi sise- ja välismaal.

JUHATUS.

Seni ikui püsivad head lumeteed, vedage
koju vajalised kunstväetised. Heina-
ja karjamaadele vaja külida välja

kaalisool ja segafosfaat

kohe peale lume minekut, — siis saab ka
kõige suuremat kasu kunstväetistest!

Ühe hektaari kohta vaja osta

1¹/₂ kotti kaalisoola ja 2¹/₂ — 3 kotti fosforväetisi.

Väetusküsimustes annab tasuta nõu

Kaali agronoomiline büroo

Tallinn, Narva mnt. 40-3. Tel. 303-34.

A/S
VOLTA TEHASED

Tallinn, Soo t. 27

TEL. 426-12

**Gaasikaitseadetele kurnad ja venti-
laatorid.**

Pesukuivatusseaded.

Tsentraal-tolmuimejad.

Vesivarustusseaded ja automaadid.

Elektri-küttekolded.

Rauast ribitorud keskküttele.

Tuleohuta triikraud.

Elektriga keevitusseaded.

Eelarved ja nõuanne tasuta.

*Käesolevaga teatan oma lugupeetud ostjaskonnale, et olen oma **mehaa-
nilise jalaõudeitööstuse***

„Ovald“

üle viinud uutesse avaramatesse ruumidesse,

Väike Ameerika nr. 20.

*Ühtlasi teatan ka, et olen oma tööstust täiendanud uute masinatega, mis tagavad
ostjaskonnale kõrgekvaliteetse kauba.*

*Lugupidamisega **O. Valdson.***

Tööstus: V. Ameerika 20. Telef. 474-91. Äri: Viru 5. Telef. 443-11.

A. AMAN

**PLEKISEPA-TÖÖKODA
RÜÜTLI TÄN. 4, TELEF. 430-19**

*Tehakse igasuguseid pleki- ja vase-
töid ehitustel kui ka oma töökojas*

KORRALIK TÖÖ. SOODSAD HINNAD

Tallinna linna pandimaja kauplused

müüvad soodsate hindadega mitmesuguseid esemeid ja võtavad asju komisjonimüügiks

NARVA MNT. 18, telef. 306-84: mööblit (saali-, söögitoa-, magamistoa- ja kabineti-siseseaded jne.), jalgrataid (meester- ja naister-) õmblusmasinaid, kirjutusmasinaid, klavereid ja teisi muusikariistu, grammofone, seinakelli, peegleid, teemasinaid ja mitmesuguseid muid asju

MANEEŽI T. 4, telefon 301-23: valmisriid- kasukad, karusnahksed mantlid jne.), jalanõusid, peakatteid, karusnahku ja kraesid, põrand- ja seinavaipu, tasku-, käe- ja lauakelli, mitmes. kuld- ja hõbeasju, laskeriistu, sporditarbeid, päevapildiaparate, binokleid jne.

Suur valik hooaja kaupadest

Külastage pandimaja kauplusi ja tutvuge nendega

Tooge asju komisjonimüügiks pandimaja kauplustesse

A.-S. PÄRNU LINATÖÖSTUS

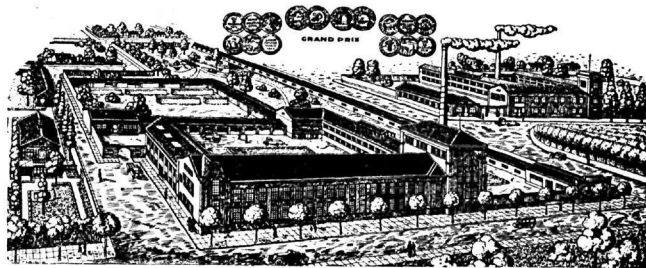
PÄRNUS, Rääma t. 38. Tel. 125.

Suurim ja täielisim linaketramise ja kudumise vabrik, riide ja lõngade värvimise, pleegitamise, villa kraasimise ja ketramise, kalavõrgu-kudumise, ja nõõrvabrikud.

LADUD:

Pärnus, Tallinna mnt. 11 ja Vee tän. 9. Ladus müügivalmis mitmesugust linast pesuriidet, käsitöö-, presendi-, kofi- ja vaheriidet.

Ilusate mustritega laudlina-, käteräfi- ja päevatekiriiet. **Kalavõrgud** puuvilla- ja kanepi lõngadest. Pöörduge järelepärimistega.

VILJANDI AUTOÄRI

AUTODE ESINDUSED

JOACHIM WERNCKE

Igasugused autoosad, -tarbed ja -vedrud. Parimate autokummide esindused ja ladu, nagu: „MICHELIN“, „SEIBERLING“, „INDIA“, „AVON“.

Rikkalik, täielisim ladu. Odavad hinnad.

AUTOBUSELIINIDE KONTOR

VILJANDIS, TALLINNA T. 2, tel. 32.

Ehitustehnilised nõuanded ja tööd.

Pärnumaa Põllumeeste Ühispank

Pärnus, Rüütli tän. 47, telefon 220

Võtab raha hoivule, makstes hoisusumma-
delt ajakohast protsenti.

Annab laene mitmesugusel kujul ja kind-
lustusel.

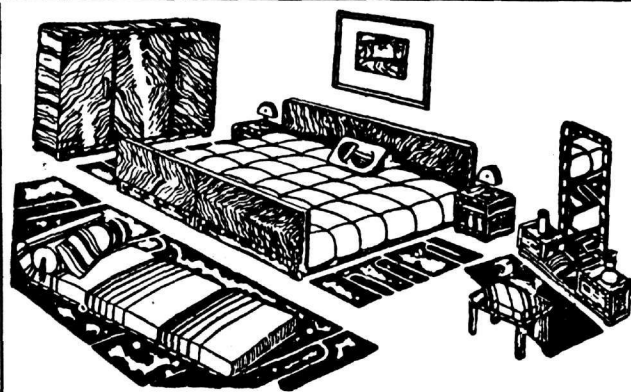
Saadab raha teistesse linnadesse ja
alevitesse ja toimetab sissenõudmisi
vekslite ja dokumentide järgi.

Toimetab muid pangaoperatsioone.

JUHATUS

KROON

*käib üle
böige!*

TEIE VAJATE KVALITEETI— MEIE ANNAME TEILE SEDA.

Ainult kvaliteetmööbel suudab rahul-
dada Teid kestvalt. Kuigi see alul
tundub kallimana, ta valmistab Teile
kestvat rõõmu.

KÜLASTAGE MEID
Tutvuge meie mitmekesise laduga ja ka-
vanditega. Avaldage meile oma soovid
MEIE RAHULDAME TEID

MÖÖBLITEHAS

A/S. MASSOPRODUKT
TALLINN, SUUR TARTU MNT. 75

PROV. G. H. JÜRGENS

VILJANDIS

Laidoneri plats 10 Osakond: Lossi tän. 20

Rohukaubaladu, värvi- ja parfümeeriakauplused.

METSAÄRI ERNST BERGMANN

Tallinn, Vabaduseplats 7, EKA maja

OSTAB PROPSE Pärnu sadamas ja Pärnu rajooni raudteejaamades

Esindaja Pärnus: **J. Varrik** Gustav Adolfi tän. 2, II korral. Tel. 599

Tallinnas, Inseneri tänn. 3

Telefon 462-65. Telegr. aadr.: Sanko-Tallinn

Kaubandusühisus „Mineraal“

S. Berner & P. Sander

Petrooleum, bensiin, nafta, auto- ja määrdeõlid,
autokummid j. n. e. Müük suurel ja väikesel arvul

PLASTIKA

Kunstainete press- ja pritsstööstus

Tallinn, Aia 10. Tel. 452-62.

Valmistab kunstvaiguaineist (bakellidist)
kõiksuguseid elektritarbeid: lüliljad,
kontaktipesad, kontaktid, lambipesad jne.

Meeste- ja naisterliete nõõbid.

Kosmeetikaainete tarvis: salvipurgid-
puudritoosid, huulepulga-kestad jne.

Majatarbeid: joogipeekrid, tuhatoosid, tindi-
potid jne.

Kunstpressimine asendab täieliselt puu, pleki, papi jne., on
elasne ja nägus.

Tellimiste täitmise antud eeskujude järgi kiire ja korralik.

KOMPVEKI- JA SCHOKOLAADI-
TÖÖSTUS

„ENDLA“

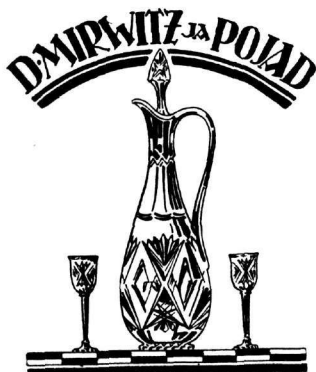
V. Palias

Tallinn, Maakri 28, tel. 313-60

SOODSAIM SISSEOSTUKOHT

KAUPMEESTELE ja ÜHINGUTELE!

Väikemüügil vabriku kauplusest muu-
seas saadaval mürdschokolaadi ja praak-
kompvekke!

KLAAS-, PORTSELAN-

ja teised

MAJATARBED

suures valikus

A/S. D. MIRVITZ & POJAD

TARTUS
Raekoja tn. 6

TALLINNAS
S. Tartu mnt. 13
Estonia pst. 13

A. SCHEER

Posamendi-
paela- ja
trikoovabrik

Tallinn, Viru t. 4

Kino „Heliose“ peal,
III korral, tel. 444-82

Valmistab seltsidele
lipunööri ja -narmast

Kõiksuguseid mööblinarmaid, topse ja nõõri,
siidist, puuvillast ja villast pidžamagarni-
tuure ja igasuguseid muid posamenditöös-
tuse artikleid, ka kummi- ja saapapaelu

Tellimiste täitmise kiire ja korralik — möö-
dukate hindadega

TKV

Jaava sisalvaibad, linikud ja matid

on kaunimaks toahteks,
sobivad moodsa sisustusega,
on otse põlised vastupidavuses
Nõudke kõikjal

A.-S.

Tallinna Kõievabrik

John Carr'i pärijad

Kopli tän. 33   Tel. 439-79

EESTI NÖÖBITÖÖSTUS

„MERKUR“

valmistab kunstsarvest
**moe-, ilunööpe ja
pandlaid**

TALLINN, S. TARTU MNT. 69

Sissekäik Laulupeo tän. 2
TEL. 306-74

Nõudke tuntud headuses

R. KLAUSSON'I

MONPANSJEE,
ŠOKOLAADI-
KOMPVEKKE,
ŠOKOLAADI,
BISKVIITI

Müügil üle maa kõikides
koloniaalkauplustes

*

Vabrik asub
Tallinn, Jahu 5, tel. 441-15

Piimaühingud,

nõudke ainult

PAASCH & LARSEN, PETERSEN'i A/S.

HORSENS, TAANI,

vabriku maailmakuulsaid piimatööstusmasinaid ja aparaate, eriti uusimat tüüpi **võivalmistajaid**

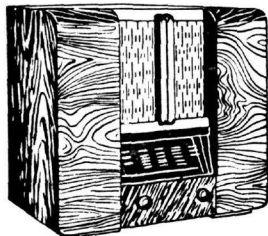
„VICTORIA“

4 või 6 valtsiga, tünni ja valtside kiiruse reguleerijaga (kuni 9 käiku), kuullaagritega ja automaatse määrimis-seadeldisega.

AINUESINDAJA EESTIS

EESTI PIIMAÜHISUSTE LIIT

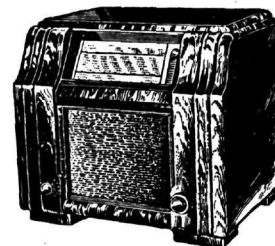
TALLINNAS, Estonia pst. 27.

**KODUMAA
PARIMAD
APARAATE**

**MAAILMA
PARIM
HÄÄL**

**EUROOPA
RAADIOTEHNIKA
TIPPSAAVUTUS**

**AINUESINDUS:
TALLINNA MANUFAKTUUR JA KAUBANDUSE A.-S.**

TALLINN, KINGA T. 6/8. TEL. 426-56.

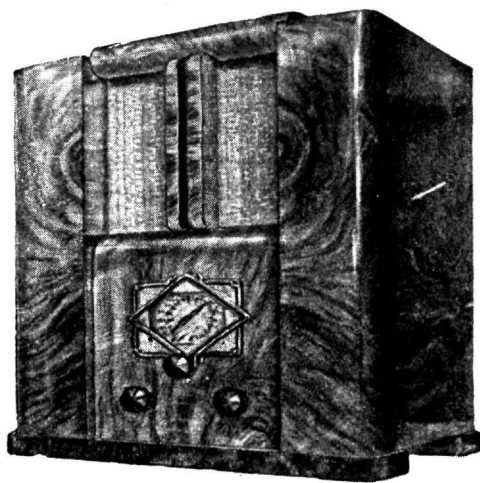
RAADIO-LADU TALLINN, RAEKOJAPLATSIL
TEENRI T. 1, JEGOROVI MAJAS.

Kultuurne kodu ei saa olla raadioaparaadita, sest raadio informeerib meid kõige kiiremalt kõigist tähtsast sündmusist kodumaalt ja laiest maailmast.

Omandage kõrgekvaliteediline ja hinnaväärne
aparaat

ARE raadiotehase

suurimast valikust:

3-lambiline patareivastuvõtja

Sulev

Hind Kr. 95.—

on oma hinnaklassis väljaspool igasugust võistlust hinnalt ja kvaliteedilt Olles varustatud suure permanentdünaamilise valjuhääldajaga annab võimsa ning kõlalt meeldiva vastuvõtu kõigist suuremaist Euroopa saatjaist. Voolutarvitus on niivõrd vähene, et normaalse tarvituse juures on anoodpatarei vastupidavus 5—6 kuud.

4-lambiline patareisuper

Meloodia

Hind Kr. 170.—

on patareivastuvõtjate alal meie tänavusel raadioturul suurimaks lööknumbriks. Andes selektiivsuset ja tundlikkuselt kõike sama, mida moodsad võrksuperid, tarvitab voolu väga tagasihoidlikult ning kvaliteetne permanentdünaamiline valjuhääldaja tagab võimsa ja kvaliteetse vastuvõtu.

5-lambiline patareisuper

Atlas

Hind Kr. 200.—

pakub kõike, mida saab nõuda patareiparaadilt selektiivsuset, tundlikkuselt, võimelt, luksuslikult välimuselt ja äärmiselt ökonoomsuselt. „Klass B“ lõppaste koos permanentdünaamilise valjuhääldajaga ja automaatse helitugevuse reguleerijaga annab kõlalt parima ülekande.

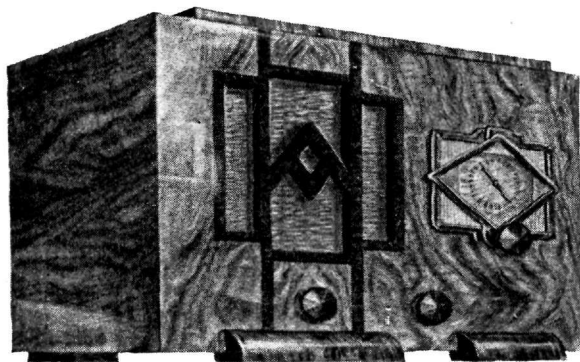
ARE võrkvastuvõtjad:

Väikesuper „Šeik“ Kr. 165.—

Suursuper „Maestro“ Kr. 200.—

Luksussuper „Maestro-Luxus“ Kr. 220.—

on tuntud üle Eesti kui kvaliteetaparaadid tagasihoidliku hinnaga.

Tutvuge nendega ARE toodete müügifirmade juures:

Tallinnas. A s. Tormolen & Co.	Pärnus. K-m. Vnd. Jeerik.	Valgas. K-m O. Ritson
Tartus. T-ü. „Maja“.	Viljandis. O-ü. Esto-Muusika	Narvas. A-s Tormolen & Co.
Jõhvis. K-m. Saar.	Paides. K-m. H. Kull.	Antslas. K. Kivi.

ARE raadiotehas Tallinnas, Narva mnt. nr. 25, telefon 300-30.